

ՀՀ Առողջապահութեան
Կինակագրական
Ծառավայրեան

unicef

70 YEARS FOR EVERY CHILD

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող
խոցելիության ազգային վերլուծություն

2016

© ՍԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի
հայաստանյան գրասենյակ
ISBN 978-9939-1-0442-3

Շապիկի նկարը. աղջիկը ցույց է տալիս
թվեր Երևանի ներառական
մանկապարտեզներից մեկում
© ՅՈՒՆԻՍԵՖ/Հայաստան 2016/Պիրոցի

Արտահայտված տեսակետները
պատկանում են հեղինակներին և
պարտադիր չեն, որ արտահայտեն ՍԱԿ-ի
մանկական հիմնադրամի տեսակետները և
քաղաքականությունը:

ՀՀ Առաջին
Վիճակագրուկան
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության
ազգային վերլուծություն

2016

Լուչիա Ֆեռոնե (Lucia Ferrone), Եկատերինա Չժեն (Yekaterina Chzhen)
ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հետազոտությունների գրասենյակ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

ՇՆՈՐՉԱԿԱԼԱԿԱՆ ԽՈՍՔ

Հեղինակները շնորհակալություն են հայտնում 2015 և 2016 թթ. Երևանում անցկացված երկու աշխատաժողովների մասնակիցներին՝ շահագրգիռ կողմերին, խորհրդակցական գործընթացի արդյունքում խոցելիության չափումների և ցուցանիշների ընտրության հարցում ցուցաբերած օգնության, ինչպես նաև առանցքային արդյունքների վերաբերյալ մեկնաբանությունների համար։ Շնորհակալություն ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակի Մոնիթորինգի և գնահատման/ Երեխաների իրավունքների համարդարձի մոնիթորինգի բաժնի ղեկավար Լուսինե Երեմյանին, Վիճակագրության և մոնիթորինգի ու գնահատման օգնական Արվինե Մաժինյանին, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակի գործընկերներին՝ հետազոտության բոլոր փուլերին աջակցելու և գեկույցի վերանայման համար։ Հատուկ շնորհակալություն ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության Տնային տնտեսությունների հետազոտությունների բաժնի նախկին պետ Դիանա Մարտիրոսովային և ՀՀ ԱՎԾ նրա գործընկերներին՝ հետազոտության տվյալներն օգտագործելու հնարավորություն ընձեռելու և արդյունքների վերաբերյալ կառուցողական արձագանքի համար։ Զեկույցում արտահայտված տեսակետների ու բացահայտումների համար պատասխանատու են միայն հեղինակները։

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱՅԿ	Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպություն
ԲՀԽՎ	Բազմակի և համընկնող խոցելիության վերլուծություն
ԵԻՀ	Երեխաների իրավունքների մասին հօչակագիր
ԵՄ-ԵԿՊՎ	ԵՄ - Եկամուտների և կենսապայմանների վիճակագրություն
ԺԱՅ	Ժողովրդագրական և առողջության հարցերի հետազոտություն
ՀՀԴ	ՀՀ դրամ
ԿԱԵ/ԱՊՀ	Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպա/Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԿՁՆ	Կայուն զարգացման նպատակներ
ՀՀ ԱՎԾ	Հայաստանի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայություն
ՀՍԱ	Համախառն Աերքին արդյունք
ԽԸԹ	Խցգրտված ընդհանուր թվաքանակի հարաբերակցություն
ՄԶԻ	Մարդկային զարգացման ինդեքս
ՄԵԵ	Միջին Եկամուտ ունեցող երկիր
ՎՄՏԿԽ	Վաղ մանկական տարիքի կրթություն և խնամք
ՏՏԸԲԲՈՒ	Տնային տնտեսության ընդլայնված բյուջեի ուսումնասիրություն
ՏՏԿԱՅ	Տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտություն
ՏեԽԵ	Տեխնիկական խորհրդատվական խորհուրդ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՄՓՈՓ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	6
1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	10
2. ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	12
3. ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ. ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ԴՐԱՄԱԿԱՆ և ԲԱԶՄԱՉԱՓ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ	18
4. 0-5 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐ	21
5. 6-14 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐ	44
6. 15-17 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐ	54
7. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	62
8. ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	63
ՀՂՈՒՄՆԵՐ	64
ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ա. Աղքատության դրսնորումների և ցուցանիշների ցանկ	65
ՀԱՎԵԼՎԱԾ Բ. Մեթոդաբանություն	66
ՀԱՎԵԼՎԱԾ Գ. Բազմաչափ ռեգրեսիայի արդյունքներ	67

Մանկական աղքատությունն ավելին է, քան պարզապես դրամական կարիքը. այն բազարիվ այլ դրսևորումներ ունի: Աղքատության պայմաններում ապրող երեխաները գրկված են բազմաթիվ բաներից, որոնց առկայությունը շատերս բնական ենք հաճարում: Երեխաների համար աղքատ լինել նշանակում է գրկված լինել իրենց համար կարևորագույն կենսապայմաններից, մասնավորապես՝ սննդից, կրթությունից, հանգստից կամ բնակարանային պայմաններից: Նման խոցելիությունը կարող է ավելի հեռում գնացող հետևանքներ ունենալ, քան պարզապես դրամական աղքատությունը: Այն կարող է ազդել ոչ միայն երեխայի ներկա կյանքի որակի, այլև՝ հետագայում իր ներուժը զարգացնելու նրա կարողության վրա:

Աղքատության կրճատումն ինքնին բարդ գործնքար է, բայց այն սկսվում է լավ տվյալներից և տեղեկատվության վրա հիմնված քաղաքականությունից: Ազգային բազմակի և համընկնող խոցելիության վերլուծությունը (N-MODA) Հայաստանի առաջին փորձն է դիտարկելու մանկական աղքատությունը ոչ դրամային տեսանկյունից և գնահատելու, թե աղքատության երկու բազմաչափ և դրամային չափումներն ինչպես կարող են օգտագործվել միասնականորեն՝ դրվելով յուրաքանչյուր երեխայի աղքատության նվազեցման ամբողջական մոտեցման հիմքում: Այս վերլուծությունը եզակի հնարավորություն է տալիս հասկանալու, թե ինչ ձևորով է աղքատությունն ազդում երեխաների և դեռահասների վրա: Այն նաև կայուն զարգացման նպատակների շրջանակներում երեխաների աղքատության մշտադիտարկում իրականացնելու գործիք է:

Այս վերլուծությունը կարևոր նշանակություն ունի նաև քաղաքականության մշակման առումով: Մեր միասնական ջանքերը պետք է ուղղված լինեն ոչ միայն երեխաների սոցիալական պաշտպանության բարելավմանը, դիսկերից նրանց գերծ պահելուն, այլև երեխաներին անհրաժեշտ ծառայությունների հասանելիության պահովմանը: Հուսով եմ՝ այս հաշվետվությունը շատերին կիրախուսի միանալ մեզ՝ միասնական քայլեր կատարելու Հայաստանում բոլոր երեխաների աղքատությունը վերացնելու ուղղությամբ:

Տանյա Ռադոյայ

ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի ներկայացուցիչ Հայաստանում, հայաստանյան գրասենյակի ղեկավար

ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Վեհաժողովի կողմից 2015 թ. սեպտեմբերին 25-ին ընդունված «Վերափոխման աշխարհը. կայուն զարգացման օրակարգ 2030» փաստաթղթում ներկայացված Կայուն զարգացման առաջին նպատակի թիրախներից մեկն է մինչև 2030 թ. առնվազն կիսով չափ կրճատել ըստ ազգային սահմանումների բազմաչափ աղքատության մեջ ապրող բոլոր տարիքների տղամարդկանց, կանանց և երեխաների հանամասնությունը:

Մանկական աղքատությունն իր դրսևորումներով գգալիորեն տարբերվում է մեծահասակաների աղքատությունից: Երեխաների դեպքում աղքատությունն արտահայտվում է մի խումբ գրկանքներով, որոնք բացասական ազդեցություն են ունենում երեխայի ֆիզիկական, մտավոր, զգայական և հոգեկան զարգացման վրա: Հետևաբար, մանկական աղքատությունը միայն սպառնան տեսանկյունից գնահատելը բավարար չէ: Հիշատակվածը հետազոտողներին դրդում է անցնել աղքատության չափման ավանդական հաեցակարգերից և մերուներից անդիմ բացահայելու աղքատության բազմաչափ «դեմքը»:

Սույն զեկույցը հնարավորություն կընծեռի Հայաստանում մանկական աղքատության առանձնահատկությունները բացահայտելու բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծության միջոցով՝ գործիք, որի միջոցով կարելի է արժեքավոր բացահայտումներ կատարել այնպիսի բարդ խնդրի շուրջ, ինչպիսին մանկական բազմաչափ աղքատությունն է: Ձեկույցն իր տեսակի մեջ առաջինն է, որն ազգային մակարդակով պատկերում է Հայաստանում մանկական բազմաչափ աղքատության իրավիճակը, ներառյալ՝ դրա հանդինկումը դրամական աղքատության հետ:

Հուսով եմ՝ հետազոտության արդյունքները կօգտագործվեն որոշում ընդունող ատյանների, հետազոտողների, գիտակրթական ու հասարակական կազմակերպությունների և ընդհանրապես՝ հանրության շահագործիր ու լայն շրջանակների կողմից:

Ստեփան Մնացականյան

ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության նախագահ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

ԱՄՓՈՓ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն գեկույցը տալիս է Հայաստանում մանկական բազմաչափ աղքատության առաջին համապարփակ գնահատականը, որն ստացվել է ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հետազոտությունների գրասենյակի կողմից մշակված Բազմակի և համընկնող խոցելիության¹ Վերլուծության (MODA) մեթոդաբանության հիմնան վրա: Բացի այդ, սույն գեկույցը վերլուծում է բազմաչափ աղքատությունը դրամական աղքատության հետ համատեղ՝ գնատահելով այդ երկուսի համընկնման աստիճանը, ինչպես նաև ներկայացնելով ազգային համատեքստում մանկական աղքատության համապարփակ պատկերը: Այս հետազոտության շրջանակներում աղքատության չափելի դրսևորումներն² ու ցուցանիշներն ընտրվել են հիմնական շահագրգիռ կողմերի հետ լայն խորհրդատվական գործընթացի արդյունքում, որն իրականացվել է ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակի նախաձեռնությամբ: Աղքատության չափելի դրսևորումների և ցուցանիշների անբողջական ցանկը սահմանումներով, կարող եք գտնել Հավելված Ա-ում:

Բազմաչափ աղքատությունը և վերջինիս մոնիթորինգը կայում զարգացման նպատակների (ԿՁՆ) մասն են
Կազմում: «Հետ 2015 թ.» զարգացման օրակարգի շրջանակներում սահմանված կայում զարգացման նպատակներից է նպատակ 1.2-ը, որը հստակորեն սահմանում է.

«Մինչև 2030 թվականն առնվազմ կիսով չափ կրծատել ըստ ազգային սահմանումների բազմաչափ աղքատության մեջ ապրող բոլոր

տարիքների տղամարդկանց, կանանց և երեխաների համամասնությունը»:

Յետևաբար, մանկական բազմաչափ աղքատության ազգային ցուցանիշների սահմանումը ԿՁՆ-ին ուղղված առաջընթացը վերահսկելու անհրաժեշտ գործիք է:

Հայաստանում երեխաների 64 տոկոսը խոցելի է աղքատության 2 և ավելի չափելի դրսևորման ուղղությամբ: Ըստ առկա տվյալների՝ գյուղական բնակավայրերում ննան խոցելիությունը հասնում է 82 տոկոսի, մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում այն կազմում է 53 տոկոս: Ազգային մակարդակում երեխաների միայն 12 տոկոսն է, որ չի կրում աղքատության տարբեր դրսևորումների ազդեցությունը: Ըստ որում, գյուղական բնակավայրերում ապրող երեխաների դեպքում այս ցուցանիշը կազմում է 3 տոկոս, մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում երեխաների 18 տոկոսն է, որ չի կրում աղքատության տարբեր դրսևորումների ազդեցությունը: Նման երեխաները խոցելի են աղքատության միաժամանակ միշտնում 3 չափման ուղղությամբ:

Երեխաների մեծ մասը խոցելի է կոմունալ ծառայությունների, բնակարանային պայմանների և ժամանցային հնարավորությունների տեսանկյունից: Կոնունալ ծառայություններն այստեղ սահմանվուն են որպես վատ ջրամատակարարման և ջեռուցման համակցություն, իսկ բնակարանային պայմանները՝ որպես բնակելի տարածքի գերբնակեցում և բնակարանային խնդիրների առկայություն: Ժամանցը չափվում է ժամանցի պարագաների և

¹«Խոցելիություն» եզրույթը այս գեկույցում օգտագործվել է անգլերեն deprivation-ի թարգմանության համար: Այս համատեքստում խոցելիությունը/դեպրիվացիան սահմանվում է որպես այն ամենի բացակայություն կամ անբավարարություն, ինչ անհրաժեշտ է երեխայի բարեկեցության և զարգացման համար: Այն դեպքերում, երբ անհրաժեշտ է մատնացույց անել, թե խոցելիության քամի ննան ազդեցությունների է ենթակա երեխան, օգտագործվում է նաև զրկանք բառը: Այս համատեքստում այն նշանակում է ինչ-որ բանից զրկված լինել:

²Այս եզրույթը թարգմանվում է անգլերեն dimension բառը, որը ստվորաբար հայերեն թարգմանվում է որպես «հարթություն», «չափ», «ծավալ», «մեծություն»: Այս համատեքստում, սակայն, խոսքը աղքատության տարբեր դրսևորումների մասին է: Եթե խոսքը գործընթացի մասին է, նաև՝ աղքատության չափման/չափումների մասին, երբեմն գեկույցում օգտագործվում է նաև «ուղղություն» բառը փոխարինելով «աղքատության չափելի դրսևորում» կամ «չափում» կապակցությանը/բառին հայերենում դրա օգտագործումը հեշտացնելու նպատակով:

³«Խոցելի լինել»-ն այս գեկույցում կիրառվել է անգլերեն to be deprived-ի թարգմանության համար: Զեկույցում բննարկվող «բազմակի և համընկնող խոցելիության» մեթոդի անվանման մեջ «խոցելիություն» բառը նույնպես վերաբերում է անգլերեն deprivation/դեպրիվացիա բառին, որը երբեմն, շատ սահմանված դեպքերում, հայերենում կիրառվում է նաև որպես «զրկանք», եթե համատեքստը պահանջում է հաշվելի գոյականի կիրառում: Այդուհանդեռ, մեթոդի անվանման հետ համապատասխանության տեսանկյունից, to be deprived-ը հիմնականում թարգմանվում է ոչ թե «զրկանք լինել» (բացառությամբ մի քանի դեպքերի), այլ «խոցելի լինել»:

խաղալու տարածքի համակցությամբ: Կոմունալ ծառայությունների առումով տարբերությունը շատ սուր է գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի միջև։ Գյուղական բնակավայրերում Երեխաների 87 տոկոսը գրկված է որոշ ծառայություններից, քանի որ աճապարար է թե՝ ջրամատակարարման և թե՝ ջեռուցման հասանելիությունը։ Երկրորդ կարևոր տարբերությունը վերաբերում է տեղեկատվությանը։ Գյուղական բնակավայրերում ապրող Երեխաների 57 տոկոսի համար տեղեկատվությունը հասանելի չէ, մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում ապրող Երեխաների միայն մեկ երրորդն է գտնվում։ Առևտն իրավիճակում։ Ժամանցային գրկանքների բաշխվածության առումով ըստ բնակության տարածքի տարբերություններ չեն արձանագրվել։ Միևնույն ժամանակ, զրկանքների բաշխման կամ աղքատության կոնկրետ չափումների առումով չկան նաև սեռային կարևոր տարբերություններ։

Երեք Երեխայից գութե մեկը բե՛աղքատ է, թե՛խոցելի: Երեխաների 28 տոկոսը խոցելի է (աղքատության 2 կամ ավելի չափելի դրսնորմանք) և ապրում է դրամական տեսանկյունից աղքատ տնային տնտեսությունում։ Այս Երեխաներն ամենախոցելին են և, հետևաբար, առաջնահերթ ուշադրության պետք է արժանանան սոցիալական քաղաքականության տեսանկյունից։ Միաժամանակ, Երեխաների 36 տոկոսը խոցելի է, սակայն չի ապրում աղքատ տնային տնտեսություններում։ Այս Երեխաների խոցելիությունը

հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է ուղղակի միջանտություն, որպեսզի նրանք դուրս չմնան ուշադրությունից՝ միայն դրամական աղքատության խնդիրների լուծմանն ուղղված քաղաքականությունների արդյունքում։

Ավելի ցածր տարիքի Երեխաների շրջանում հիմնականում նկատվում է սնուցման գծով խոցելիություն: 0-5 տարեկան Երեխաների գութե մեկ երրորդը խոցելի է սննդի առումով, իսկ 3-5 տարեկան Երեխաների 23 տոկոսը խոցելի է վաղ մանկական տարիքի կրթության առումով։ Տարիքային այս խմբի համար խոցելիության ամենաբարձր ցուցանիշները տեղ են գտնել տեղեկատվության (49 տոկոս), կոմունալ ծառայությունների (48 տոկոս) և բնակարանային պայմանների (51 տոկոս) չափումներում։

Ավելի բարձր տարիքի Երեխաները հիմնականում խոցելի են ժամանցի և սոցիալական փոխհարաբերությունների առումով: 6-14 և 15-17 տարեկան Երեխաներն առավել խոցելի են ժամանցի տեսանկյունից, քանի որ չունեն դրսում խաղալու տարածք, գրքեր կամ խաղալիքներ։ 6-14 տարեկան Երեխաների գութե կեսը խոցելի է սոցիալական փոխհարաբերությունների տեսանկյունից։ 6-14 տարեկան Երեխաների 37 տոկոսը խոցելի է կրթության տեսանկյունից, մինչդեռ ավելի բարձր տարիքի Երեխաների 12 տոկոսը ներառված չէ կրթական կամ ուսուցման համակարգերում։

© UNICEF/Armenia2016/Pirozzi

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՐԱՅԱՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

1 ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայտնի է, որ երեխաներն ավելի, քան որևէ այլ տարիքային խումբ, ենթակա են աղքատության ռիսկին: Մանկական աղքատությունը հատկապես վնասակար է, քանի որ այն երեխաների վրա բացասաբար է ազդում ոչ միայն այն ժամանակ, երբ նրանք կրում են դրա ազդեցությունը (Բրուկս-Գանն և Դունկան, 1997 թ.), այլ հաճախ ունենում է նաև երկարաժամկետ հետևանքներ (Գրեգ և Սաշին, 2001 թ., Կորակ, 2006 թ., Էսպինզ-Անդերսեն և Մայլս, 2009 թ.): Մանկական աղքատության նակարդակների մոնիթորինգը և դրա հիմքում ընկած գործնների վերլուծությունը չափազանց կարևոր է երեխաների կենսապայմանների բարելավման ուղղված արդյունավետ քաղաքականությունների մշակման և իրականացման համար: Աղքատության վերլուծության ավանդական մոդելը շեշտը դնում է դրամական բարեկեցության վրա և տնային տնտեսությունների աղքատության կարգավիճակը գնահատելու համար օգտագործում է եկամտի ու ծախսերի ցուցանիշները: Սակայն երեխաներն, ընդհանուր առմանք, չեն մասնակցում կենցաղային ծախսերի և սպառման վերաբերյալ որոշումների կայացմանը, իսկ նրանց գրկանքները կարող են տարբերվել տվյալ տնային տնտեսության չափահաս անդամների գրկանքներից (տես դե Նյորուրդ և ուրիշներ, 2014 թ.): Բացի այդ, հայտնի է, որ աղքատությունը բազմաչափ հասկացություն է, որը ներառում է ավելին, քան ուղղակի եկամուտը կամ ապրանքների և ծառայությունների սպառումը:

«Աղքատության պայմաններում ապրող երեխաները գրկած են սննդից, ջրամատակարարումից և սանիտարական պայմաններից, առողջապահական հիմնական ծառայություններից, կացարանից, մասնակցության և պաշտպանության հնարավորությունից: Թեպետ ապրանքների և ծառայությունների խիստ պակասը վնասակար է ցանկացած մարդկային էակի համար, այն առավել վտանգավոր ու վնասակար է երեխաների համար, քանի որ նրանց բույլ չի տալիս օգտվել իրենց իրավունքներից, լիարժեք իրացնել իրենց ներուժը և լինել հասարակության լիիրավ անդամ» (Միավորված ազգերի կազմակերպություն, 2007 թ.):

Կայուն զարգացման նպատակները (ԿԶՍ) վերջերս հստակորեն ընդունեցին աղքատության բազմաչափ դրսևորումները չափելու կարևորությունը, ինչպես նաև այն փաստը, որ աղքատությունը բնակչության տարբեր խմբերի վրա կարող է տարբեր ազդեցություն ունենալ: Նպատակ 1.2-ը սահմանում է.

«Մինչև 2030 թվականն առնվազն կիսով չափ կրծատել ըստ ազգային սահմանումների բազմաչափ աղքատության մեջ ապրող բոլոր տարիքների տղամարդկանց, կանաց և երեխաների համամասնությունը»:

Այս նպատակն ուղղակիորեն անդրադառնում է երեխաներին՝ հղում կատարելով աղքատության բոլոր չափելի դրսևորումներին և ընդգծելով աղքատության սահմանման կարևորությունը յուրաքանչյուր երկրի համար: Այս համատեքստում, կայուն զարգացման այս կարևորագուն նպատակի ուղղությամբ առաջնաբացի վերահսկման առումով շատ կարևոր է կոնկրետ, ազգային մակարդակում հաստատված, երեխաներին ուղղված բազմաչափ աղքատության ցուցանիշի մշակումը:

Ընդունելով աղքատության դրսևորումների բազմաչափ բնույթը՝ վերջին տասնամյակում լուրջ առաջընթաց է գրանցվել աղքատության չափման առումով (տես Ասլինսոն, 2003 թ., Բուրգինյոն և Չակրավարտի, 2003, Գորդոն և ուրիշներ, 2003 թ., Ալիիր և Ֆոստեր, 2011 թ.): Բազմակի և համընկնող խոցելիության վերլուծությունը (MODA) աղքատության չափման նոր մեթոդաբանություն է, որը ՅՈՒՆԻՍՖ-ը նշակել է երեխաների նյութական խոցելիության և դրամական աղքատության ծավալներն ու բնույթը որոշելու համար (տես դե Նյորուրդ և ուրիշներ, 2012 թ.): Երեխաների բարեկեցության դրսևորումները գոյատևում են, զարգացման, պաշտպանության և մասնակցության տեսանկյունից չափելու համար այն հիմնվում է երեխայի իրավունքների միջազգային շրջանակի վրա: Այս մեթոդը ներառում է երեխաների բարեկեցության դրսևորումների այնպիսի չափումներ, որոնք ուղղակիորեն նույնականացնում են նյութական ռեսուրսների հետ: Փոխարենը, դրանց վրա ազդում են ենթական ենթակառուցվածքների բացակայությունը (օրինակ՝ ջրամատակարարման և սանիտարակիցների ծառայությունները) կամ ընտանիքի ներսում առկա հարաբերությունները (օրինակ՝ բռնություններից պաշտպանություն): MODA մեթոդաբանության հիմնական հատկանիշներից մեկը տարբեր համատեքստերում վերջինս ադապտացնելու հնարավորությունն է: MODA-ն կիրառվել է մի շարք տարբեր ազգային հետազոտություններում, մասնավորապես՝ ԿԶՍ-երի տեսանկյունից: Հայաստանը մեկն է միջին եկամուտ ունեցող այն սակավարիկ երկրներից (ՄԵԵ), որոնք ձեռնարկել են նմանատիպ վերլուծություն: Այդ երկրներից են նաև Բոսնիա և

Դեղուգովինան՝ ԿԱԵ/ԱՊԴ տարածաշրջանում, ու Բուսավանան՝ Արևելյան և Հարավային Աֆրիկայի տարածաշրջանում:

Այսպիսով, Հայաստանն առաջինն է իր տեսակի երկրներում, որը Մանկական աղքատության ազգային վերլուծության իրականացման համար օգտագործել է MODA մեթոդաբանությունը:

Սույն հետազոտությունը MODA մեթոդաբանությունը կիրառում է Հայաստանի համար մանկական բազմաչափ աղքատության ցուցանիշ մշակելու նպատակով։ Հետազոտության շրջանակներում վերլուծվում է մանկական բազմաչափ խոցելության/կարիքավորության տարածվածությունը և խորությունը, ինչպես նաև դրանական աղքատության և բազմակի խոցելության հաճընկումը՝ այսպիսով դրամադրելով Հայաստանում մանկական աղքատության ամբողջական պատկերը։

Հայաստանը նաևկին խորհրդային երկիր է, որը դեպի ծով ելք չունի։ Այն գտնվում է Հարավային Կովկասի տարածաշրջանում, որը հյուսիսում սահմանակից է Վրաստանի, հարավում և արևմուտքում՝ Թուրքիայի, արևելքում՝ Ադրբեյջանի, իսկ հարավում՝ Իրանի հետ։ Կայունության վրա իր ազդեցությունն է ունենում տարածաշրջանի անկայուն աշխարհաքաղաքական համատեքստը և Լեռնային Ղարաբաղի չկարգավորված հակամարտությունը⁴, որն զգալիորեն սրվել է 2014 թվականին։ Թուրքիայի հետ սահմանը մնում է փակ՝ ավելի բարդացնելով դեպի ծով ելք չունեցող երկրի առջև ծառացած մարտահրավերները և խոչընդոտելով տնտեսական զարգացումը։ Ադրբեյջանի և Թուրքիայի կողմից Հայաստանի շրջափակումը (1993 թվականից ի վեր) բացասական ազեցություն ունի ՀՀ բնակչության կենսանակարդակի, հատկապես՝ բնակչության խոցելի խնդերի վրա, ինչպես նաև նրանց սոցիալական ու տնտեսական իրավունքների իրացման վրա⁵։

Հայաստանը ցածր-միջին եկամուտ ունեցող երկիր է՝ մարդկային զարգացման միջին ինդեքտով (ՄՁԻ): 2001-2007 թվականների տնտեսական երկնիշ աճի

ժամանակաշրջանից հետո, 2008 թ. վերջին եռամսյակում հանաշխարհային ճգնաժամը լուրջ հարված հասցրեց երկրին։ Արդյունքում, 2009-ին ՀՆԱ-ն կտրուկ նվազեց՝ երկիրը ներքաշելով խոր տնտեսական ռեցեսիայի մեջ։ Նույն տարում, 1998 թվականից ի վեր առաջին անգամ աղքատության մակարդակի աճ գրանցվեց։ 2010 թվականից տնտեսությունն սկսեց վերականգնվել։ մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի գնողունակության ճշգրտված պարիտետը 2011 թ. 5.200 դոլարից աճել է՝ 2013 թվականին հասնելով 7.526 դոլարի։ Հայաստանի ՄՁԻ-ն 2013-ին կազմել է 0,730, ինչը բավականին բարձր է մարդկային զարգացման համարվի տեսանկյունից, և արդյունքում՝ 187 երկրների և տարածքների շարքում երկրին զբաղեցրել է 87-րդ տեղը։ 1990 -2013 թթ. Հայաստանի ՄՁԻ-ն 0,632-ից աճել է մինչև 0,730⁶։

Այդուհանդեռձ, հաշվի առնելով դրամական աղքատությունը, 2015 թվականի «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը» վերլուծության արդյունքների համաձայն (այս գեկույցի ենակիրիկ վերլուծությունների մեջ մասի հիմքում ընկած է 2014 թ. Տնային տնտեսությունների կենսանակարդակի ամբողջացված հետազոտությունը), Հայաստանում բնակչության 30 տոկոսն աղքատ է սպառման գծով, իսկ 8 տարեկանից ցածր բնակչության շրջանում աղքատության մակարդակը նույնիսկ ավելի բարձր է գրեթե 34 տոկոս⁷։ Չնայած վերջին տասնամյակում շարունակական առաջընթացին՝ Հայաստանում երեխաների իրավիճակը դեռևս շարունակում է խնդրահարույց մնալ, մասնավորապես՝ հիմնական ծառայությունների հասանելիության առումով։

Այս համատեքստում, հույժ կարևոր է մանկական աղքատության բազմաչափ ցուցանիշի մշակումն ու մանկական աղքատության ամբողջական պատկերի ստացումը։ Աղքատության չափման ստանդարտ դրամական ցուցանիշների հետ մեկտեղ երեխաների վերաբերյալ ոչ դրամական ցուցանիշների առկայությունը Հայաստանին եզակի հնարավորություն է տալիս զնահատելու մանկական աղքատության ամբողջական պատկերը։

⁴ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության խաղաղ կարգավորումն ընթանում է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի միջազգայնորեն համաձայնեցված ձևաչափով, Ռուսաստանի Դաշնության, ԱՄՆ-ի ու Ֆրանսիայի համանախագահությանը, միջազգային իրավունքի հետևյալ սկզբունքների հիման վրա՝ ուժի կամ ուժի սպառնալիքի չկիրառում, ազգերի ինքնորոշման իրավունք ու իրավահավասարություն և տարածքային ամբողջականություն։

⁵ Ըստ 2014 թ. Համընդիմանուր պարերական դիտարկման Հայաստանի գեկույցի։

⁶ ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակ, Երեխաների իրավիճակի վերլուծություն 2014։

⁷ Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը, 2015 թ., ՀՀ ԱՎԾ։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

2 ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

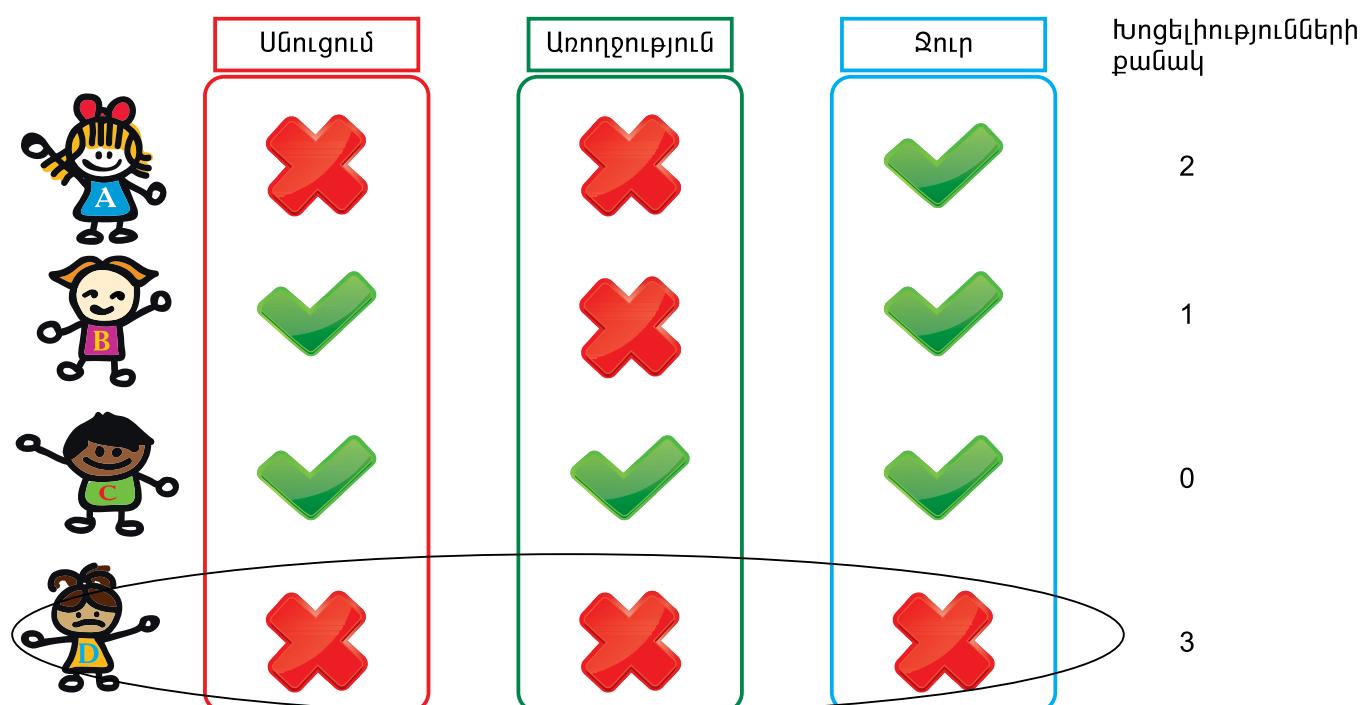
Սույն հետազոտությունն օգտագործում է 2013թ. և 2014 թ. Տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամրողացված հետազոտությունների (ՏՏԿԱՅ) տվյալները: Այս հետազոտության շրջանակներում մի շարք թեմաների վերաբերյալ հարցման է ենթարկվում հայաստանյան տնային տնտեսությունների երկրի մակարդակով ներկայացուցչական ընտրանքը և այն համարվում է աղքատության վերաբերյալ ազգային վիճակագրության պաշտոնական աղբյուրը: Մասնավորապես, 2013 թ. հունիսից մինչև 2014 թ. հունիս ընկած ժամանակահատվածում, իրականացվել է Յունիսեֆի կողմից պատվիրված՝ Երեխաների կարիքների գնահատման մոդուլով հարցում (Child Needs module), որն ինչ-որ չափով նման է Եվրամիությունում ԵՄ-ԵԿՊԿ հետազոտություններում ու 2011 թ. Բունիա և Հերցեգովինայում իրականացված Տնային տնտեսությունների բյուջեի ընդլայնված հետազոտություններում օգտագործված մոդուլներին:

Երեխաների կարիքների գնահատման մոդուլը ներառում է 6-17 տարեկան երեխաներին անդրադարձող մի շարք հարցեր, որոնց վերաբերյալ, սակայն, տեղեկությունները

տրամադրում է տվյալ տնային տնտեսությունում հարցմանը մասնակցող չափահաս անձը: Այլ կերպ ասած, երեխաներն իրենք չեն լրացնում Երեխաների կարիքների գնահատման մոդուլը:

Սույն հետազոտությունն այս մոդուլը կիրառում է նաև ավելի բարձր տարիքի երեխաների աղքատության դրսևորումների չափման համար: Հետազոտության վերջնական ընտրանքում ներառված է եղել 0-17 տարեկան 5.519 երեխա 3.461 տնային տնտեսություններից (նրանք հարցմանը մասնակցել են 2013-2014 թթ.): Սա ՏՏԿԱՅ-ի ընդհանուր ընտրանքի ենթարկմանքն է, որը, սակայն, ազգային մակարդակում ներկայացուցչական է համարվում: Թեպետ ՏՏԿԱՅ-ն ավելի ցածր տարիքի երեխաների՝ առողջապահական և սնուցման գծով խոցելիության վերհանման տեսանկյունից այնքան համապարփակ չէ, որքան, ասենք, ԺԿ-երը, սակայն այն ներառում է բավարար իիմնական տվյալներ խոցելիության անհատական ցուցանիշների սահմանման համար: ՏՏԿԱՅ-ը կարևոր է նաև դրամական աղքատության չափման առումով, այնպես որ՝ բարեկեցության այս

ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐՎԿԱՐԳ. ԲԱԶՄԱԿԻ ՀԱՄԾՆԿՆՈՂ ԽՈՑԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Երկու դրսնորումները կարող են համեմատվել և վերլուծվել միաժամանակ՝ ամբողջական պատկեր տրամադրելով երեխաների կենսապայմանների վերաբերյալ:

MODA ընդհանուր մեթոդաբանությանը համահունչ աղքատության բոլոր չափելի դրսնորումների ընտրությունը կատարելիս որպես ուղենշային սկզբունք օգտագործվել է երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան (ՄԱԿ, 1989 թ.): Տարիքային խմբերի, աղքատության դրսնորումների/չափումների, ցուցանիշների և շեմերի վերաբերյալ հատուկ որոշումները կայացվել են ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հայատանյան գրասենյակի և Ազգային վիճակագրական ծառայության կողմից կազմված Մանկական աղքատության վերաբերյալ տեխնիկական խորհրդատվական խմբի մասնակիցների կողմից: Վերջիններս ներկայացնում են հիմնական շահագրգիռ նախարարություններն ու զարգացման գծով այլ գործընկերներին և ապահովում միջազգային և ազգային չափանիշները, ինչպես նաև տվյալների հասանելիությունը: Քանի որ MODA-ն կիրառում է կյանքի ցիկլերի վրա հիմնվող նոտեցում, վերլուծությունը տրոհվել է երեք տարիքային խմբերի՝ ներառելու իրենց կյանքի ընթացքում երեխաների փոփոխվող գրկանքները (Աղյուսակ 1): Վեց տարեկանից ցածր երեխաների համար ընտրվել են սննդի, վաղ մանկական տարիքի կրթության և խնամքի (ՎՍՏԿ) տարիքային հատուկ ցուցանիշները: Դպրոցական տարիքի (6-14 տարեկան) երեխաների և դեռահասների (15-17 տարեկան) համար վերլուծությունը ներառել է կրթության, ժամանցի, սոցիալական փոխհարաբերությունների և հագուստի վերաբերյալ ցուցանիշները: Տեղեկությունները չափվում են տնային տնտեսության մակարդակում, սակայն չափման ձևերը տարբեր են տարիքային տարրեր խմբերի դեպքում: Տարիքային բոլոր խմբերը ներառում են տնային տնտեսության մակարդակի ցուցանիշները կոմունալ ծառայությունների (որը ներառում է ջրամատակարարման և ջեռուցման ծառայությունները) և բնակարանային պայմանների վերաբերյալ՝ խոցելիությունը երեխայի անմիջական միջավայրում չափելու նպատակով:

Խոցելիության դրսնորումների գործառնականությունն ապահովող ցուցանիշների ընտրությունը պայմանավորված է երկու գործուներով՝ կոնկրետ տարիքային խմբում երեխայի խոցելիության

Աղյուսակ 1. Հայաստանում երեխաների խոցելիության վերլուծության համար տարիքային խմբեր և աղքատության դրսնորումներ

0-5 տարեկան	6-14 տարեկան	15-17 տարեկան
Սևուցում	Կրթություն	Կրթություն
ՎՏՏԿ	Ժամանց	Ժամանց
	Սոցիալական հարաբերություններ	Սոցիալական հարաբերություններ
	Հագուստ	Հագուստ
Տեղեկատվություն	Տեղեկատվություն	Տեղեկատվություն
Կոմունալ ծառայություններ	Կոմունալ ծառայություններ	Կոմունալ ծառայություններ
Բնակարանային պայմաններ	Բնակարանային պայմաններ	Բնակարանային պայմաններ

պատշաճ սահմանման անհրաժեշտություն և տվյալների առկայություն: Ընդհանուր առնամբ, խոցելիությունը համապատասխանում է երեխայի հիմնարար իրավունքների խախտմանը: Այս առումով խոցելիությունը տարբերվում է դրա նախանշաններից և համարժեքներից: Աղյուսակ 1-ը ներկայացնում է յուրաքանչյուր տարիքային խմբի աղքատության չափման կոնկրետ մանրամասները, մինչդեռ Հայելված Ա-ն տալիս է ցուցանիշների մանրամասն ցանկը՝ համապատասխան սահմանումներով:

Այստեղ կարևոր է անդրադառնալ աղքատության չափելի դրսնորումների և ցուցանիշների ընտրության ժամանակ առաջացող **սահմանափակումներից**:

Մասնավորապես, 2013 թ. և 2014 թ. հետազոտություններն օգտագործելու մասին որոշումը սահմանափակեց մինչև վեց տարեկան երեխաների խոցելիության դրսնորումների ու ցուցանիշների ընտրությունը: Մասնավորապես՝ սննդացման դրսնորումը չափվում է նախկինում երեխայի կրծքով կերակրմամբ: Թեպետ այդ մասին տեղեկատվությունը հասանելի է տարիքային այս խմբի յուրաքանչյուր երեխայի համար, այն ամբողջական չէ: Այնուամենայնիվ, քանի որ 2014 թ. անտրոպոմետրիկ չափումները արվել են, սույն գեկույցը ներկայացնում է սննդացման կարգավիճակի

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

գնահատումը 2014 թ. համար, իսկ սնուցման հաճապատասխան չափումները կընդգրկվեն հաջորդ գեկույցներում։ Վաղ մանկական տարիքի կրթությունը և խնամքը (ԿՍՏԿ) սահմանվում է մանկապարտեզ հաճախելով։ սակայն, այն չի վերաբերվում մինչև 3 տարեկան երեխաներին։ Հետևաբար, վերջիններս այս տեսանկունցից համարվում են ոչ խոցելի, և այսպիսով պահպանվում է համաշափությունը նույն տարիքային խմբի չափումների միջև։ Ավելին, մենք չկարողացանք ապահովել առողջապահության դրսնորումների չափումը ոչ փոքր, ոչ ավելի մեծ երեխաների համար։ Առողջապահության համար նման ցուցանիշներ սահմանելը դժվար է, քանի որ հետազոտությունների հիմնական տվյալները վերաբերում են ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում ժամանակավոր հիվանդություններին։ Սա խոսում է տնային տնտեսությունների հետազոտություններում ավելի համապատասխան մանկական ցուցանիշներ ընդգրկելու անհրաժեշտության նաևին, որոնցով կշափվի առողջապահության հասանելիությունը և ոչ թե առողջական վիճակն այդ պահին։ Դա հնարավոր է անել առանց հարցարերերն էապես ընդլայնելու։ Օրինակ, առողջապահության համար ավելի հարմար ցուցանիշներ կլինեին պարբերաբար բժշկական ստուգում անցնելը կամ պատվաստումներ ստանալը, առողջապահական ապահովության հասանելիությունը, մինչդեռ համապատասխան խաղալիքների առկայության և մինչև երեք տարեկան երեխաների ծնողների ընդգրկվածության վերաբերյալ հարցերն արժեքավոր տեղեկատվություն կտրամադրեին երեխայի զարգացման վերաբերյալ։

Ցուցանիշներն աղքատության տվյալ դրսնորման/չափման ներքո խմբավորվում են հետևյալ տրամաբանական չափման գծով երեխան համարվում է խոցել, եթե նա խոցելի է մեկ կամ ավելի ցուցանիշի առումով։ Այս մոտեցումը, որը հայտնի է որպես «միասնական մոտեցում», հաշվի չի առնում տվյալ դրսնորման շրջանակներում խոցելիության խորությունը։ Երկու ցուցանիշի առումով խոցելի երեխայի նկատմամբ վերաբերմունքը նույն է, ինչ միայն մեկ ցուցանիշի առումով խոցելի համարվող երեխայի դեպքում։ Նրանք երկուսն էլ աղքատության տվյալ դրսնորման շրջանակերում համարվում են խոցելի։ Օրինակ՝ երեխան խոցելի է համարվում բնակարանային պայմանների առումով, եթե նա ապրում է գերբնակեցված տնային տնտեսությունում կամ

կիսաքանդ պատերով և պատուհաններով տանը, կամ եթե առկա են երկու իրավիճակն էլ։ Այս մոտեցման տրամաբանությունն այն է, որ չի կարելի փոխանակել մի «իրավունքը» մյուսով։ Սա է ծրագրերի մշակման և քաղաքականության վերլուծության իրավունքների վրա հիմնված մոտեցման հիմնասյունը։ Թեպետ հնարավոր է Աշխոններ սահմանել աղքատության կոնկրետ դրսնորումների/չափումներ համար՝ ցույց տալու դրանց միջև առկա արժեքային հարաբերական տարբերությունը, այս վերլուծությունը կշիռների սահմանման որևէ սխեմա չի կիրառվում։ Աղքատության ընտրված դրսնորումներից յուրաքանչյուրն արտացոլում է կարևոր հիմնարար իրավունք և, հետևաբար, դրանք բոլորն էլ համարվում են համարժեք դրսնորումներ (կշռման վերաբերյալ հավելյալ մանրամասների համար տես դե լյորուրգ և ուրիշներ, 2014 թ.։)

Ուսումնասիրությունը գնահատում է այն երեխաների մասնաբաժինը յուրաքանչյուր տարիքային խմբում, որոնք խոցելի են յուրաքանչյուր ցուցանիշի և դրսնորման/չափման գծով, ինչպես նաև միաժամանակ մի քանի դրսնորումների/չափումների գծով։ Այնուհետև կազմվում է տարբեր դրսնորումների/չափումների միջև համընկնումների գծապատկերը և վերլուծվում միանգամից մի քանի ուղղությանը խոցելիության ենթակա երեխաների նկարագիրը։ Եվ վերջապես, օգտագործելով ՏՏԿԱՅ-ում ներառված սպառնան և աղքատության փոփոխականները, հետազոտությունը վերլուծում է նաև յուրաքանչյուր տարիքային խմբում բազմակի խոցելիության և դրամական աղքատության միջև համընկնումները։

Տվյալ տարիքային խմբի երեխաների շրջանում խոցելիության դեպքերի բաշխումն ամբողջ երկորի մակարդակում ցույց է տալիս տվյալ տարիքային խմբի համար մանկական ընդհանուր խոցելիության խորությունը։ Բազմաչափ խոցելիություն ունեցող երեխաներին հայտնաբերելու համար պետք է ընտրվի տարանցատման շեմ։ Երեխան համարվում է բազմաչափ խոցելիություն ունեցող, եթե նրա խոցելիության մակարդակը բարձր է այդ շեմից կամ հավասար է դրան։ Տարբեր շեմերի կիրառմանը արդյունքների համեմատությունը կարող է արժեքավոր պատկերացում տալ մանկական խոցելիության ընդգրկման վերաբերյալ։ Ընդհանուր թվաքանակի գործակիցը (Հ) տվյալ տարիքային խմբում այն երեխաների քանակն է (որպես այդ խմբի բոլոր

երեխաների տոկոս), որոնք խոցելի են մի շաբթ ուղղություններով՝ ըստ կոնկրետ տարանջատման կետի (շեմի): Խոցելիության միջին ինտենսիվությունը (A) կարող է հաշվարկվել՝ բազմաթիվ ուղղություններով խոցելի երեխայի գրկանքների քանակը բաժանելով աղքատության ուսումնասիրվող դրսևությունների/չափումների առավելագույն քանակի վրա (d) և միջինացնելով ըստ տվյալ տարիքային խմբի խոցելի բոլոր երեխաների քանակի: Խոցելիության միջին ինտենսիվությունը արտացոլում է այն բոլոր հնարավոր գրկանքների տոկոսը, որոնք կրում է միջին խոցելի երեխան: Քանի որ ընդհանուր թվաքանակի գործակիցը զգայուն չէ խոցելիության խորության նկատմամբ, այն կարող է համապատասխանաբար ճշգրտվել (Ալկիր և Ֆոստեր, 2011 թ.՝)՝ տարանջատման յուրաքանչյուր կետում ընդհանուր թվաքանակը (H) բազմապատկելով միջին ինտենսիվությանը (A): Նման ճշգրտումը բոլոյ է տալիս հաշվի առնել խոցելիության ինտենսիվության փոփոխությունները: Եթե մի խումբն ունի մեկ այլ խմբի նույն ընդհանուր թվաքանակը, սակայն ավելի ցածր ինտենսիվություն, ապա ստացված ճշգրտված թվաքանակն ավելի ցածր կլինի առաջին խմբի համար:

Այս տեղեկությունը կմնար չբացահայտված, եթե օգտագործվեր միայն թվաքանակի ցուցանիշը: Ճշգրտված թվաքանակի գործակիցը (M0) այդ դեպքում

հաշվարկվում է հետևյալ կերպ:

M0=H*A

Ի տարրերություն թվաքանակի նախնական (չճշգրտված) գործակցի՝ ճշգրտված թիվը զգայում է յուրաքանչյուր երեխայի խոցելիության ընդգրկունության նկատմամբ: Բացի այդ, այն ունի մի քանի օգտակար բնութագրեր, որոնք բոլոյ են տալիս պատկերացում կազմել, թե ինչով է պայմանավորվում բազմաչափ խոցելիությունը տարանջատման յուրաքանչյուր կետում: M0-ն կարող է տարրալուծվել ըստ երեխաների տարբեր ենթախմբերից ստացված տվյալների, և, ըստ յուրաքանչյուր առանձին դրսևորման գծով ստացված տվյալների: Այս հաշվարկի ավելի մանրամասն նկարագրությունը, ներառյալ բոլոր ցուցանիշների բանաձևերը, ներկայացված են Հավելված Բ-ում:

Զեկույցի մնացած մասը կազմակերպված է հետևյալ կերպ. նախ՝ այն ներկայացնում է 0-17 տարեկան բոլոր երեխաների բարեկեցության հիմնական արդյունքները՝ խոցելիության և դրամական աղքատության հիմնա վրա: Հաջորդող գլուխներում ներկայացվում են չորս տարիքային խմբերի նկարագրերը, ինչպես սահմանվել է Տեխնիկական խորհրդատվական խմբի (Տեխ) կողմից: Եզրակացությունները ներկայացված են վերջին գլխում:

© UNICEF/Armenia2016/Pirozzi

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

3

ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ. ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՎ ԲԱԶՄԱՉԱՓ ԱՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այսուսակ 2-ը ներկայացնում է Հայաստանում երեխաների բազմաչափ թվաքանակը՝ խոցելիության ինտենսիվության և ճշգրտված թվաքանակի հետ մեկտեղ: Հայաստանում երեխաների 64 տոկոսը խոցելի է ըստ աղքատության երկու և ավելի դրսնորումների տարանջատման կետերի: Խոցելի երեխաների մասնաբաժինը գյուղական բնակավայրերում հասնում է մինչև 82 տոկոս, մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում այն կազմում է 53 տոկոս:

Ընդհանուր առմանք, երեխաների 88 տոկոսը խոցելի է աղքատության առնվազն մեկ չափելի դրսնորման տեսանկյունից: Գյուղական բնակավայրերում գրեթե ամեն երեխա խոցելի է առնվազն մեկ դրսնորման

առումով (97 տոկոս), մինչդեռ քաղաքային բնակավայրերում համապատասխան թիվը կազմում է 82 տոկոս: Գյուղական բնակավայրերի երեխաների շրջանում խոցելիությունն ավելի խիստ է արտահայտված: Եթե խոցելիության միջին ինտենսիվությունը (A) քաղաքային բնակավայրերում 32 տոկոս է, ապա գյուղական բնակավայրերում այն կազմում է 41 տոկոս: Սա նշանակում է, որ քաղաքային բնակավայրերում խոցելի երեխաները միջինում խոցելի են աղքատության 2.2 չափելի դրսնորումներում, իսկ գյուղական բնակավայրերում՝ 2.9: Ուստի, ճշգրտված թվաքանակը (M0) ավելի բարձր է գյուղական բնակավայրերում (0.40), քան քաղաքային (0.26):

Այսուսակ 2. Տարանջատման յուրաքանչյուր կետի համար բազմաչափ թվաքանակ.

բոլոր երեխաները, ըստ բնակության վայրի

	H			A			M0		
	Ազգային	Քաղաք	Գյուղ	Ազգային	Քաղաք	Գյուղ	Ազգային	Քաղաք	Գյուղ
Զրկանք 1+	87.6	81.7	97.1	35.6	31.7	40.8	0.31	0.26	0.40
Զրկանք 2+	63.7	52.5	81.7	43.6	41.4	45.8	0.28	0.22	0.37
Զրկանք 3+	36.7	26.2	53.6	54.6	54.4	54.9	0.20	0.14	0.29
Զրկանք 4+	16.4	11.9	23.6	69.2	68.2	70.1	0.11	0.08	0.17
Զրկանք 5+	8.5	6.1	12.4	80.4	78.7	81.7	0.07	0.05	0.10
Զրկանք 6+	3.9	2.5	6.3	90.8	89.3	91.7	0.04	0.02	0.06

H: Թվաքանակ (գրկանըներ, %), A: միջին ինտենսիվություն, M0: ճշգրտված թվաքանակի հարաբերակցություն

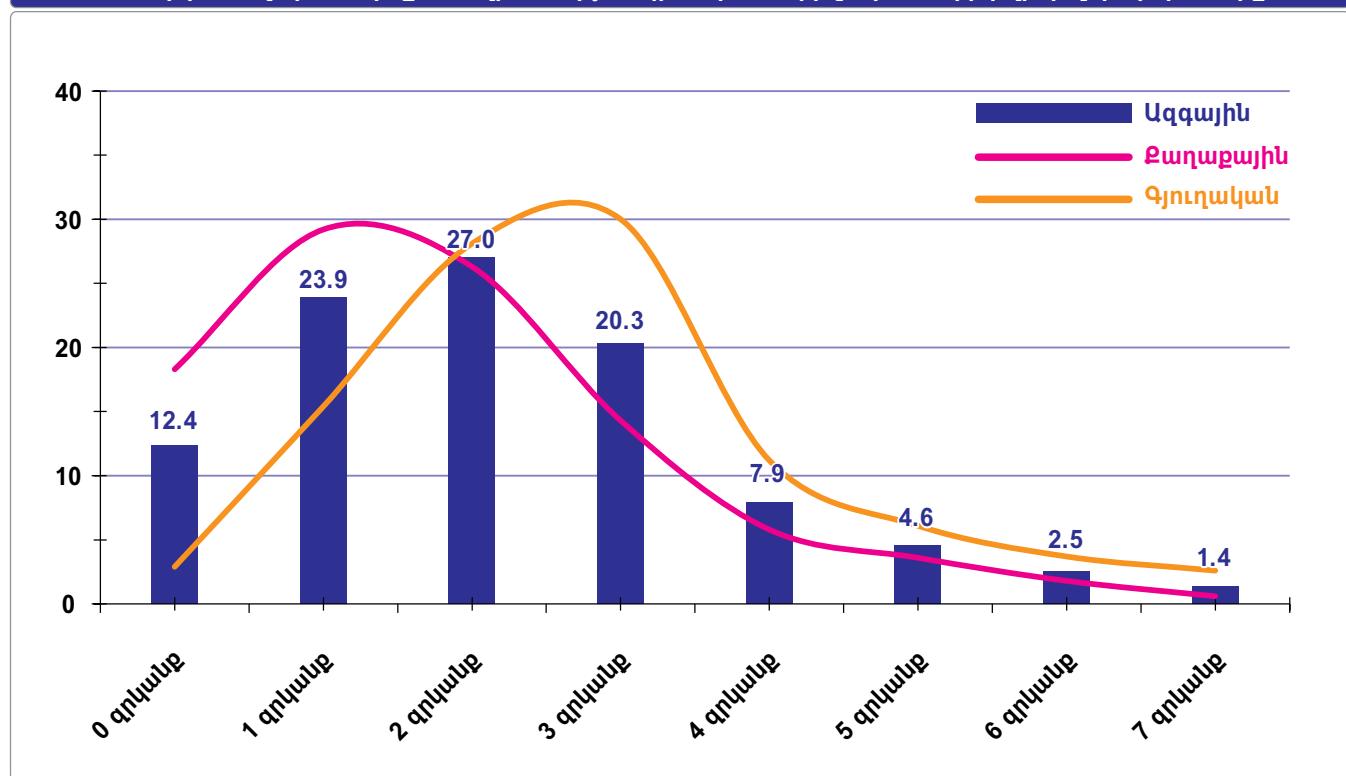
Պատկեր 1-ը ցույց է տալիս խոցելիության տոկոսն ըստ աղքատության չափելի դրսնորումների/չափումների հստակ թվի: Երեխաների մեծամասնությունը խոցելի է երկու դրսնորմանը, իսկ ամբողջ երկորի կտրվածքով պատկերն աննկատ շեղված է դեպի ծախ, ինչը նշանակում է, որ երեխաների մեծամասնությունը խոցելի է աղքատության 0-3 դրսնորումներում: Այդուհանդերձ, դեռևս առկա են էական տարբերություններ գյուղական և քաղաքային բնակավայրերում աղքատության դրսնորումների բաշխնան առումով, քանի որ գյուղական բնակավայրերում պատկերն զգալիորեն շեղված է դեպի

աջ, ինչը նշանակում է, որ ավելի շատ երեխաներ խոցելի են աղքատության 2-4 դրսնորումներում: Միաժամանակ, չկան խոցելիության ակնհայտ գեներային տարբերություններ: Բաշխումը թեթևակիորեն թեքված է աջ աղջկների դեպքում, սակայն այդ տարբերությունը վիճակագրորեն նշանակալի չէ:

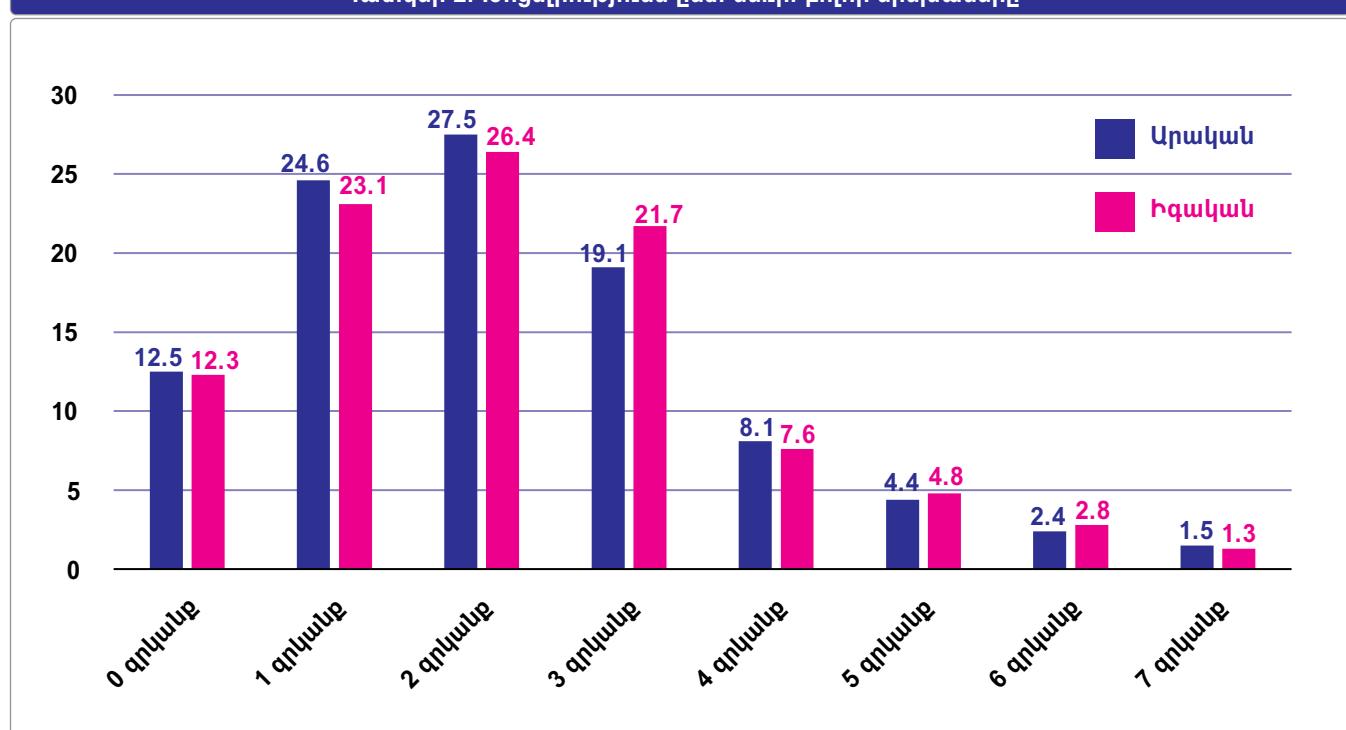
Պատկեր 3-ը ցույց է տալիս կարիքավորության մակարդակը աղքատության մեկ չափելի դրսնորման/չափման շրջանակներում⁸: Խոցելիության բարձր մակարդակ գրանցած դրսնորումների թվում

⁸ Հարկ է նշել, որ աղքատության մի շարք չափելի դրսնորումներ հաշվարկվել են միայն որոշակի տարիքային խմբերի համար, հետևաբար՝ դրանք անմիջապես համադրելի չեն:

Պատկեր 1. Թվաքանակն ըստ աղքատության դրսնորումների/չափումների թվի. բոլոր երեխաները

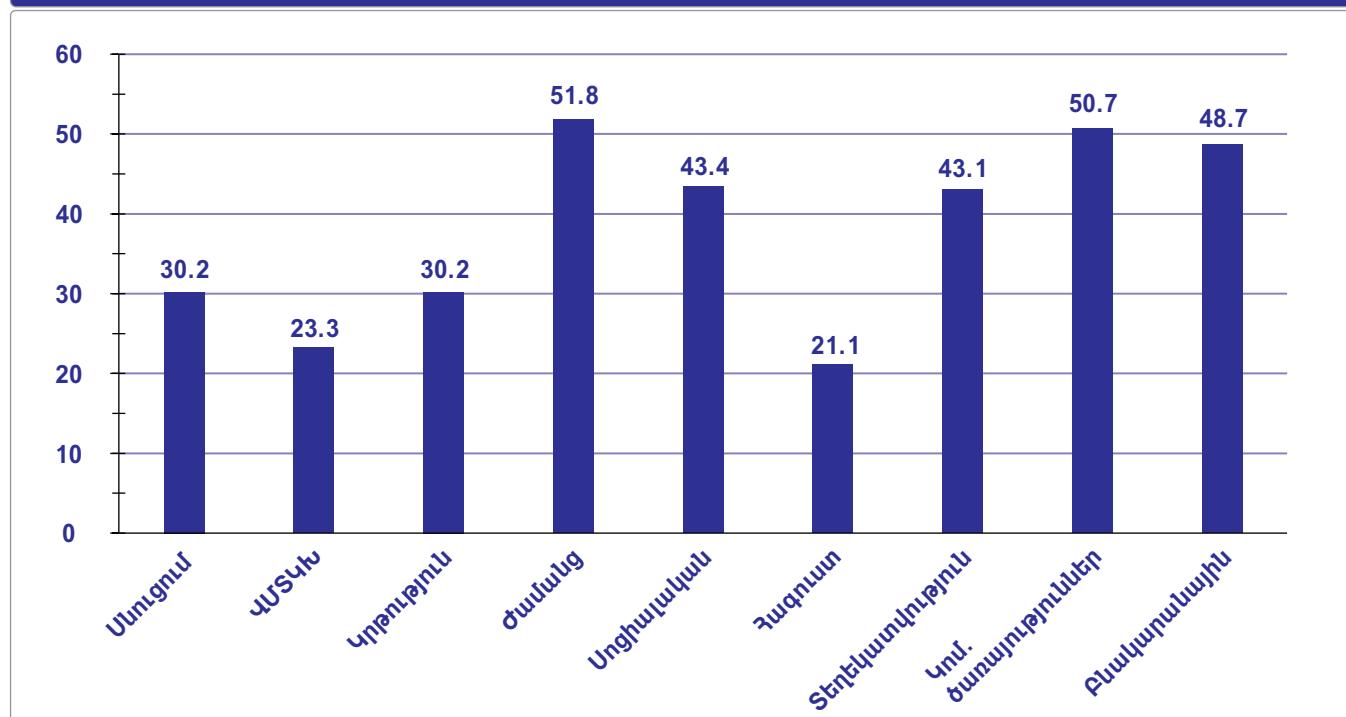
Պատկեր 2. Խոցելիությունն ըստ սեռի. բոլոր երեխաները

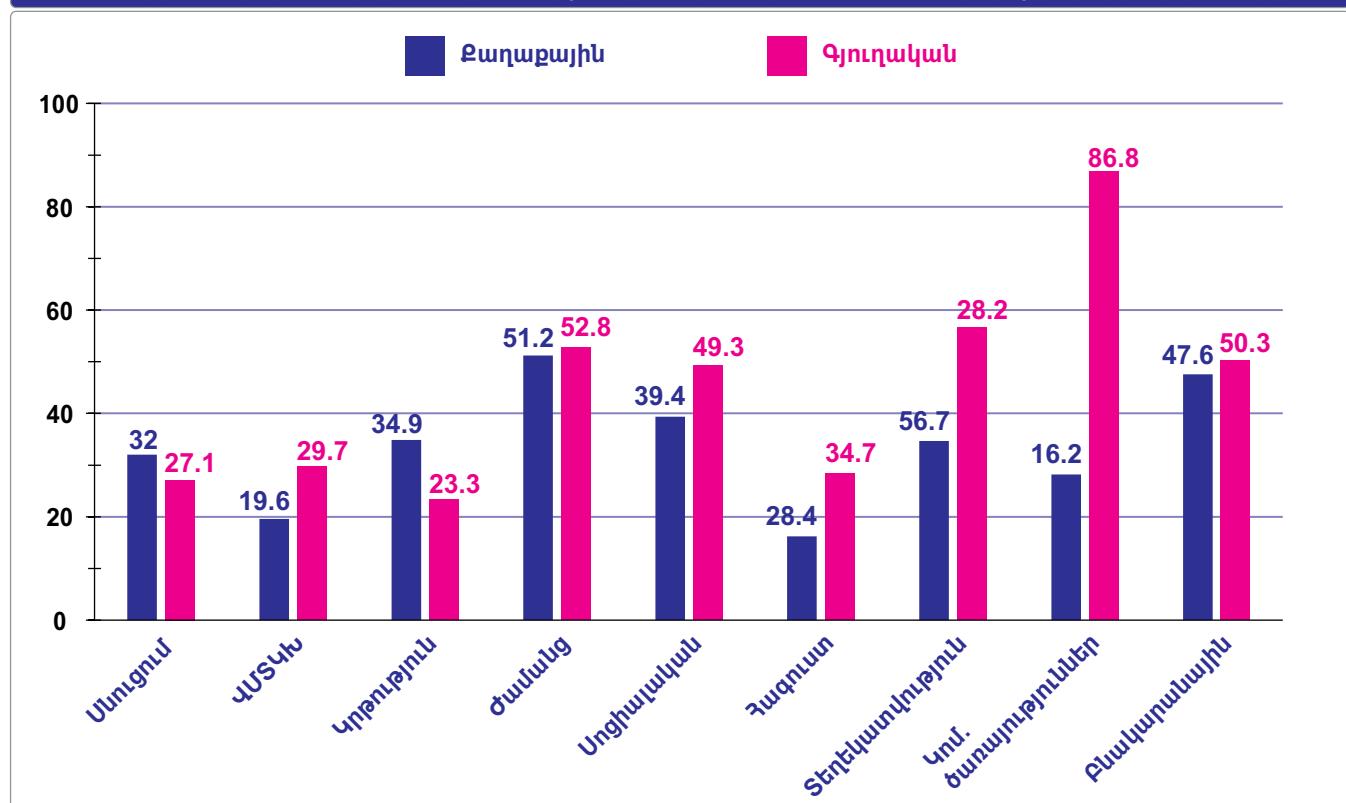
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՐԱՅԱՍԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

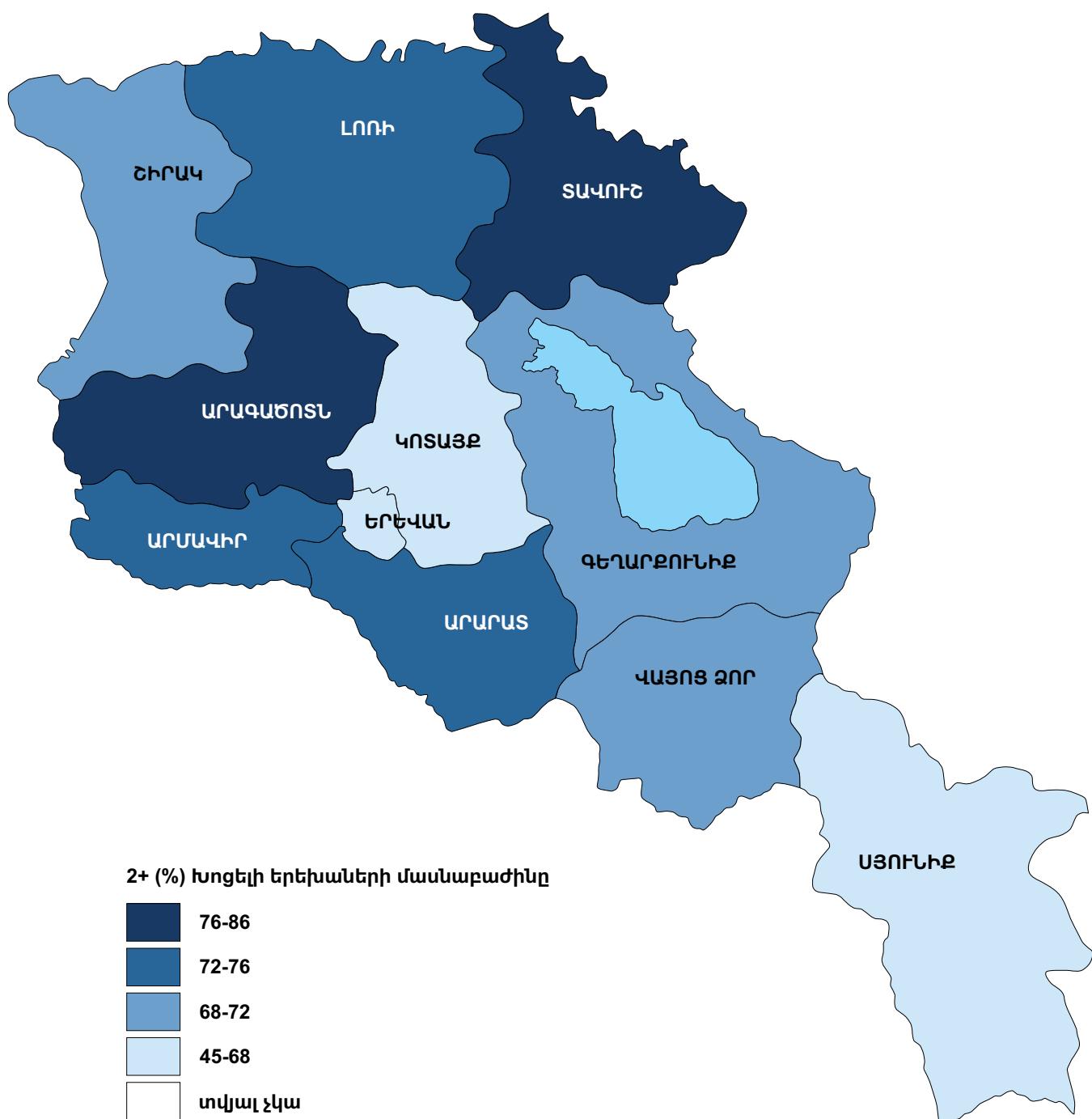
Պատկեր 3. Թվաքանակն ըստ աղքատության դրսնորումների/չափումների. բոլոր երեխաները

Պատկեր 4. Թվաքանակն ըստ աղքատության դրսնորման/չափման և բնակավայրի. բոլոր երեխաները

ՔԱՐՏԵԶԸ ՑՈՒՅՑ Է ՏԱԼԻՍ ԱՂՋԱՏՈՒԹՅԱՆ 2 ԵՎ ԱՎԵԼԻ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐՈՒՄ
ԽՈՑԵԼԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ՏՈԿՈՍԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԵՐՈՒՄ

Որքան մուգ է գույնը, այնքան բարձր է խոցելի երեխաների տոկոսը

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Այլուսակ 3. Աղքատության և ծայրահեղ աղքատության տոկոսն ըստ տարիքային խմբերի

	Ազգային		Քաղաքային		Գյուղական	
	Աղքատ	Ծայրահեղ աղքատ	Աղքատ	Ծայրահեղ աղքատ	Աղքատ	Ծայրահեղ աղքատ
Երեխաներ 0-5 տ.	38.4	3.7	36.8	3.7	41.2	3.8
Երեխաներ 6-14 տ.	34.2	2.8	34.7	3.0	33.4	2.5
Երեխաներ 15-17 տ.	35.6	3.9	39.8	5.0	30.5	2.5
Չափահասներ 18-25 տ.	28.9	2.5	29.3	3.0	28.2	1.7
Չափահասներ 26-35 տ.	32.2	2.2	31.6	2.2	33.4	2.1
Չափահասներ 36-50 տ.	29.2	2.4	29.8	2.7	28.2	2.0
Չափահասներ 51-65 տ.	27.0	1.9	26.9	2.2	27.1	1.4
65 տարեկանից բարձր	31.4	2.2	31.7	2.3	31.0	1.9
Բոլորը	31.0	2.5	31.1	2.7	30.8	2.1
Բոլոր երեխաները	36.0	3.3	36.3	3.6	35.5	3.0

Են ժամանցը, կոմունալ ծառայությունները և բնակարանային խմբիրները, որոնց առումով երկու երեխայից մեկը խոցելի է: Այնուհետև հաջորդում են սոցիալական փոխհարաբերությունները և տեղեկատվությունը:

Ինչ վերաբերում է ամբողջ երկրի մակարդակով դրամական աղքատությունը, ապա երեխաների 36 տոկոսն աղքատ է, իսկ 3 տոկոսը՝ ծայրահեղ աղքատ (Այլուսակ 3): Միաժամանակ, ողջ բնակչության առումով աղքատ և ծայրահեղ աղքատ է հանապատասխանաբար 31 և 2,5 տոկոսը⁹: Այս ցուցանիշների և խոցելիության համեմատումից պարզ է դառնում, որ երեք և ավելի ուղղությամբ խոցելի երեխաների համամասնությունը նույնն է: Երեխաների խոցելիությունն ավելի հավանական է, քան չափահասներինը: Թե՛ աղքատության, թե՛ ծայրահեղ աղքատության¹⁰ տոկոսները չափահասների դեպքում ավելի ցածր են քաղաքային, ինչպես նաև գյուղական բնակավայրերում: Ավելին, փոքր տարիքի երեխաների աղքատ լինելը

ամենամեծ հավանականությունն ունի:

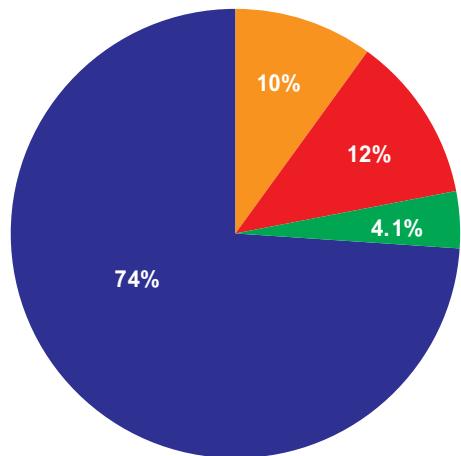
Գյուղական և քաղաքային վայրերի համար աղքատության դրսնորումների/չափումների բաշխման (Պատկեր 4) համեմատությունից երևում է, որ քաղաք-գյուղ տարբերությունները բավականին խոր են հատկապես աղքատության կառուցվածքային դրսնորումներում: Ամենամեծ տարբերություններն արձանագրվել են կոմունալ ծառայությունների և տեղեկատվության դրսնորումներում, բայց հստակ տարբերություններ կան նաև հագուստի, սոցիալական փոխհարաբերությունների ու վաղ կրթության չափումներում: Հետաքրքիր է, որ քաղաքաբնակ երեխաների համեմատ գյուղաբնակ երեխաները շատ խոցելի չեն կացարանային առումով, իսկ քաղաքաբնակ երեխաներն ավելի խոցելի են սուլցման և կրթության առումով: Ժանանցի առումով մեծ տարբերություններ չկան:

5-րդ և 6-րդ պատկերները ցույց են տալիս աղքատ և

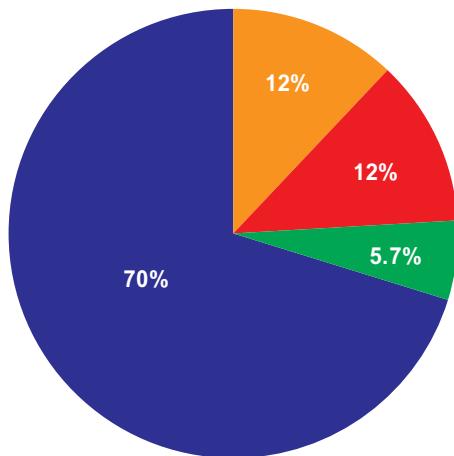
⁹Յարկ է նշել, որ աղքատության մի շարք չափելի դրսնորումներ հաշվարկվել են միայն որոշ տարիքային խմբի համար, իետևաբար՝ դրանք անմիջապես համադրելի չեն:

¹⁰ Ծայրահեղ աղքատությունը վերաբերում է այն անձանց, որոնց սահմանվել են որպես ծայրահեղ աղքատ և թերսնված, որոնց մեկ չափահասի հաշվով սպառումը ցածր է աղքատության պարենային գժից (Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը, ՀՀ ԱՎԾ, Աղքատության պատկերը և աշխատանքի շուկայի զարգացումները, 2008-2014, ՀՀ ԱՎԾ):

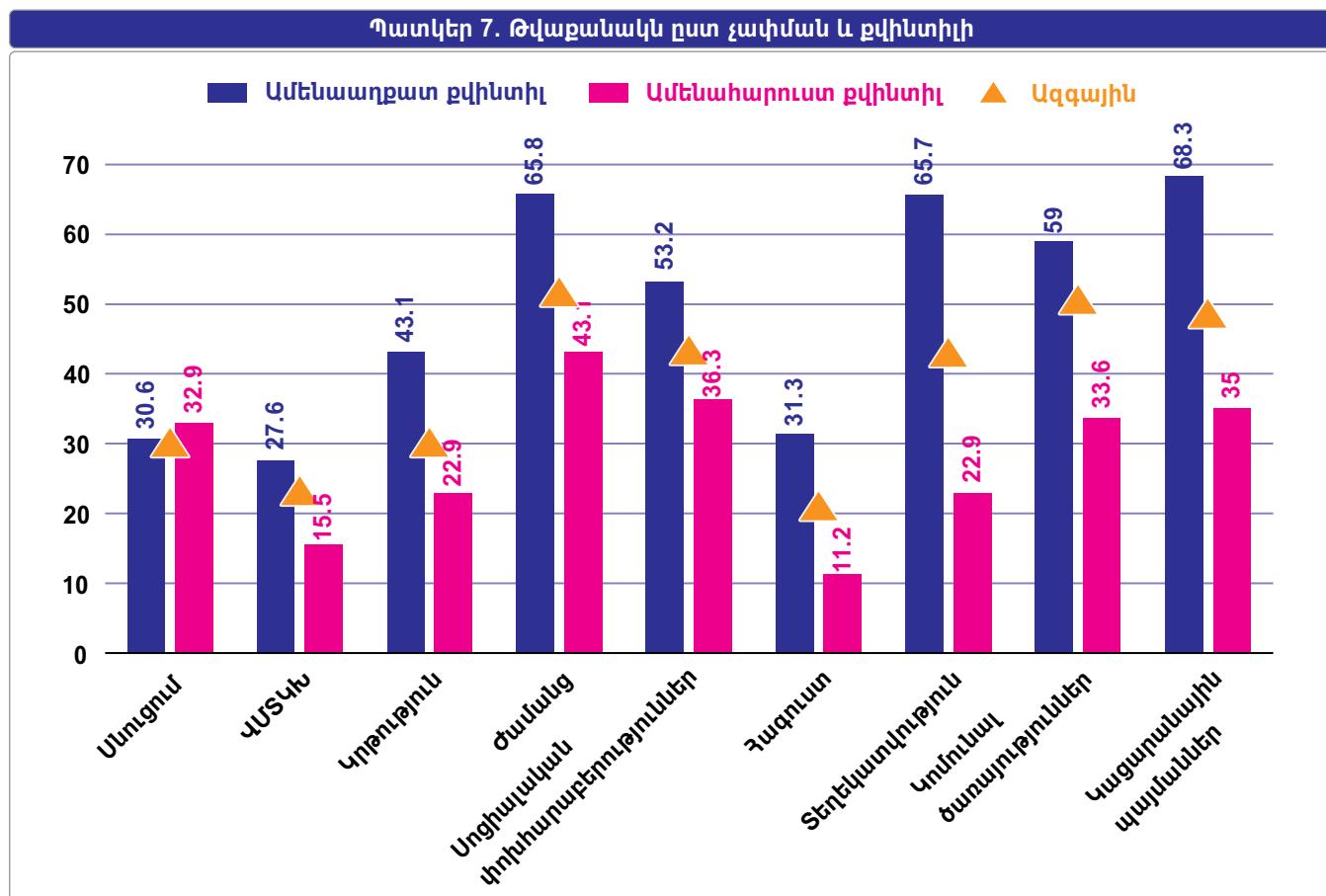
Պատկեր 5. Աղքատությունն ըստ տարիքային խմբերի

Պատկեր 6. Ծայրահեռ աղքատություն ըստ տարիքային խմբերի

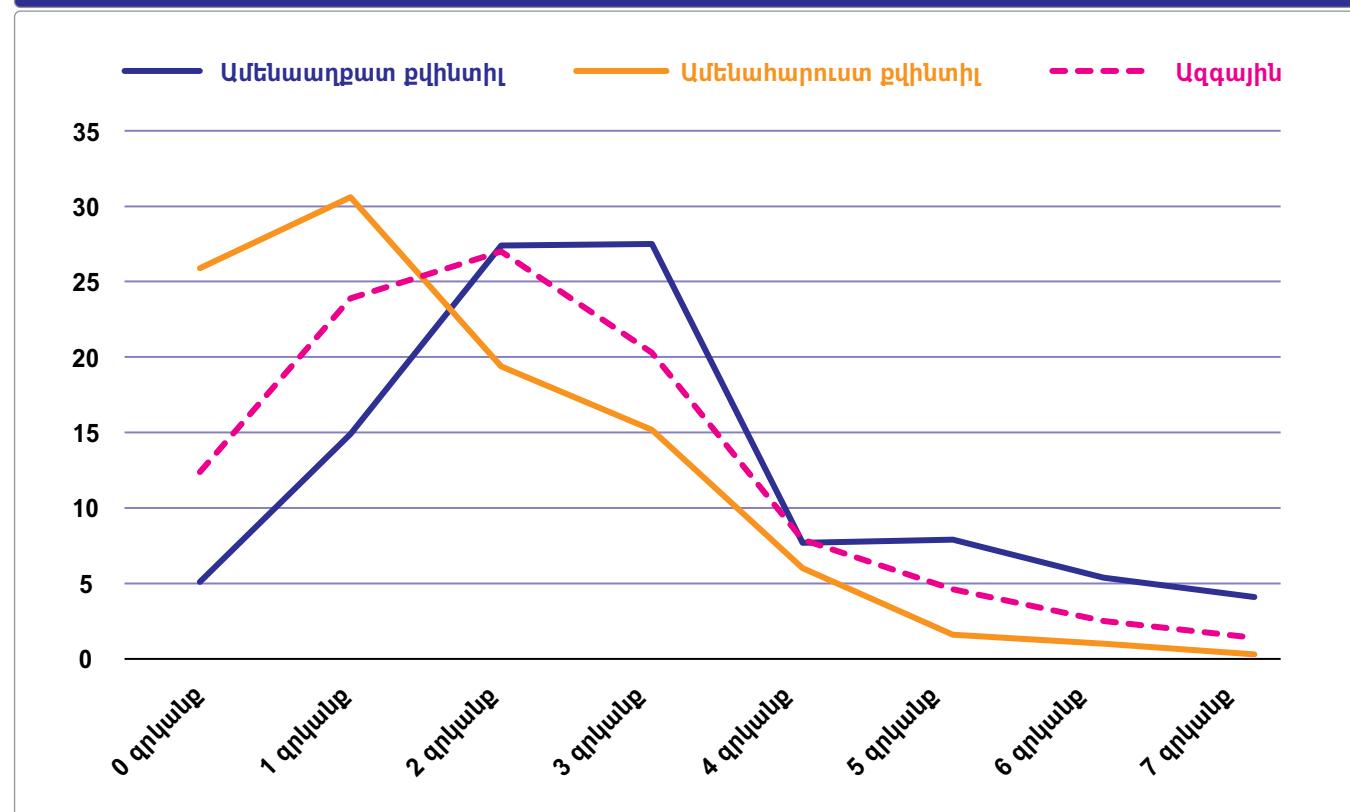
Պատկեր 7. Թվաքանակն ըստ չափման և քվինտիլի

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՐԱՅԱՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 8. Չրկանքների քանակն ըստ քվինտիլների

Ժայրահեղ աղքատ բնակչության մասնաբաժիններն ըստ տարիքային խմբերի: Երեխաները կազմում են աղքատ բնակչության 26 տոկոսը, իսկ ժայրահեղ աղքատ բնակչության՝ 30 տոկոսը: Հաշվի առնելով, որ երեխաները կազմում են ընդհանուր բնակչության ընդամենը 22 տոկոսը, այս թվերը ցույց են տալիս, որ աղքատությունն ավելի շատ է ազդում երեխաների վրա:

Ներկայացված վերլուծությունը ցույց է տալիս դրամական աղքատության և խոցելիության փոխադարձ կապը, սակայն օգտակար կլինի դիտարկել նաև անհավասարության բաշխումը բնակչության ամենահարուստ և ամենաաղքատ քվինտիլների դեպքում: Հաջորդ պատկերը (Պատկեր 7) ցույց է տալիս ամենաաղքատ և ամենահարուստ քվինտիլում խոցելիության մակարդակն ըստ աղքատության բոլոր դրսևորումների/չափումների:

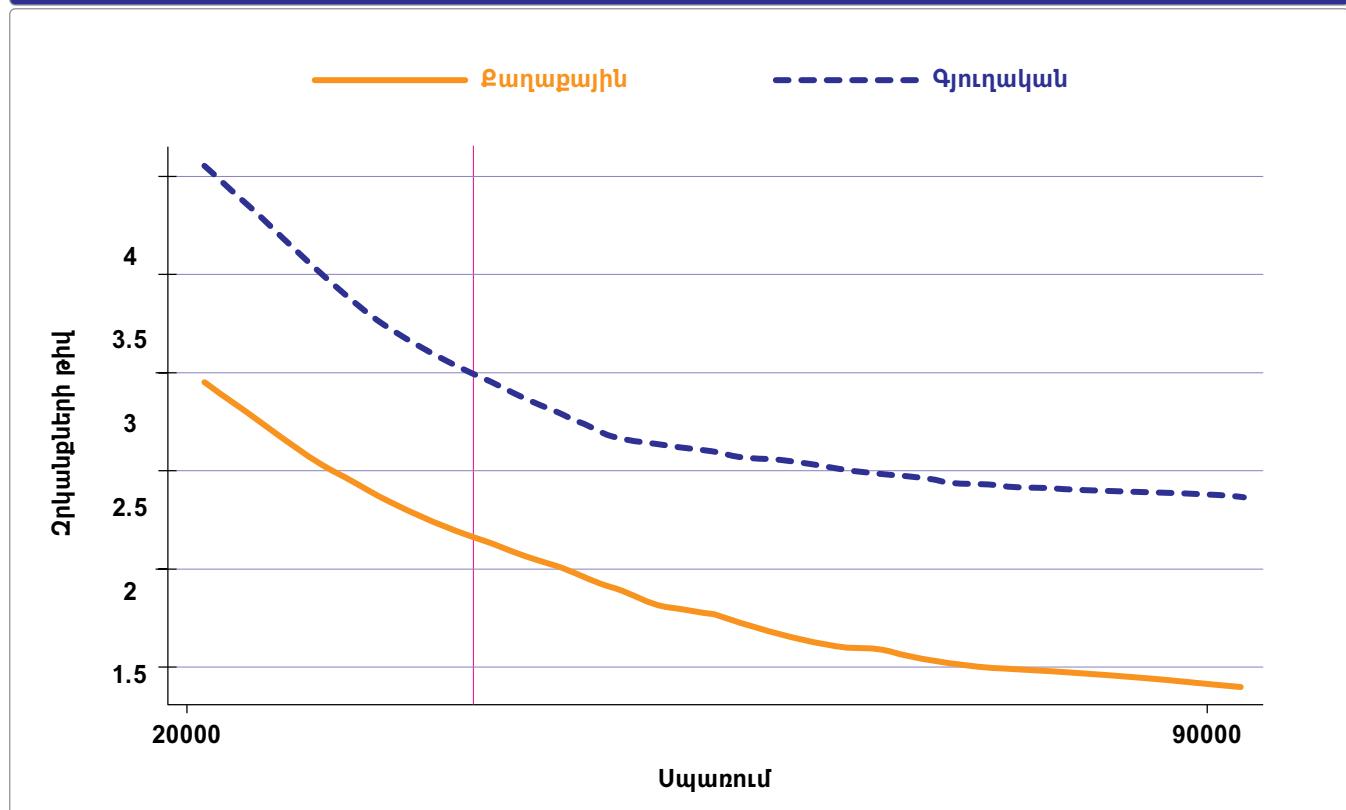
Ամենաաղքատ քվինտիլին պատկանող երեխաների վիճակն ավելի վատ է աղքատության բոլոր դրսևորումների առումով, բացի սնուցումը: Ամենամեծ

տարբերությունները գրանցվել են տեղեկատվության, կոմունալ ծառայությունների և բնակարանային պայմանների ուղղությամբ: Առկա են մեծ տարերություններ (մոտավորապես 20 տոկոսային կետ) նաև ժամանցի և կրթության ուղղությամբ:

Այս արդյունքներից կարելի է եզրակացնել ներկայացված անել ըստ քվինտիլների մի շարք կարիքների բաշխման վերաբերյալ: Դրանց կենտրոնացումն աջ կողմում զգալիորեն ավելի նկատելի է առաջին քվինտիլի երեխաների դեպքում, մինչդեռ իննօրորդ քվինտիլի երեխաների դեպքում ակնհայտ է դեպի ձախ կենտրոնացումը (Պատկեր 7): Ամենահարուստ քվինտիլի երեխաների խոցելի չփակելու հավանականությունն իննօ անգամ ավելի մեծ է նրանց ամենաաղքատ հասակակիցների համեմատ: Մինչդեռ ամենաաղքատ երեխաները գրեթե կրկնակի ավելի հակված են միաժամանակ երեք տիպի խոցելիություն ունենալուն:

Թեաւետ ամենաաղքատ քվինտիլում գտնվող երեխաները հստակորեն ավելի վատ իրավիճակում են,

Պատկեր 9. Խոցելիություն և սպառում - բոլոր երեխաները

ամենահարուստ 25 տոկոսին պատկանող երեխաների 74 տոկոսն էլ խոցելի է աղքատության գոճն մեկ դրսևորման ուղղությամբ: Առավել կարևոր է այն, որ 44 տոկոսը խոցելի է աղքատության երկու և ավելի դրսևորումներում: Սա ցույց է տալիս, որ խոցելիության և դրամական ցուցանիշների, օրինակ՝ ծախսերի միջև հարաբերությունը բարդ է և ոչ գծային: Այդ հարաբերությունը ներկայացված է Պատկեր 8-ում:

Խոցելիության և սպառման փոխհարաբերությունը բավականին տարբեր է քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի միջև: Եկամտի ցանկացած մակարդակի դեպքում գյուղական բնակավայրերի երեխաները միշտ զգալիորեն ավելի խոցելի են, քան քաղաքային բնակավայրերի երեխաները: Երկու կորերն էլ ավելի թեր են սպառման ամենացածր մակարդակներում, ինչը նշանակում է, որ գնողունակության բարձրացումը կարող է արդյունավետ կերպով նվազեցնել երեխաների կրած զրկանքների թիվը, եթե սպառումն աղքատության գժիգ

ցածր է¹¹: Այդուհանդերձ, կորերը շատ արագ ուղղվում են սպառման աճին զուգընթաց, և հետևաբար՝ երեխաների խոցելիության վրա ազդեցությունը թուլանում է: Քաղաքային բնակավայրերի համեմատությամբ՝ գյուղական բնակավայրերում կորն ավելի թեր է թվում սպառման ցածր մակարդակում, սակայն ուղղվում է սպառման աճին զուգահեռ: Վերջինս ցույց է տալիս գյուղական բնակավայրերում ծառայությունների հասանելիության և ենթակառուցվածքների հետ կապված խմբիրների առկայությունը:

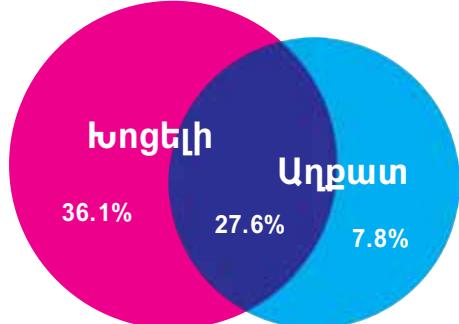
Մանկական աղքատության և խոցելիության ընդհանուր մակարդակը բավականին մտահոգիչ է: Ըստ աղքատության երկու կամ ավելի դրսևորման/չափման տարանջատման կետերի՝ երեխաների 72 տոկոսը կամ խոցելի է, կամ աղքատ, կամ էլ թե՛ խոցելի է և թե՛ աղքատ: Առկա է նաև դրամական աղքատության և խոցելիության զգալի համընկնում (Պատկեր10): Աղքատության երկու կամ ավելի դրսևորումների

¹¹Այստեղ աղքատության գիծը երկու տարիների աղքատության գծերի միջինն է, հաշվարկված 39.731 ԴՐ:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 10. Խոցելիության (2+) և աղքատության համընկնումը

Ոչ խոցելի, ոչ աղքատ (2+): 28.5 %

Աղյուսակ 4. Խոցելիության (2+) և դրամական աղքատության համընկնումը, բոլոր երեխաները

	Ազգային	Քաղաքային	Գյուղական
Աղքատ և խոցելի	27.6	24.8	32.1
Միայն խոցելի	36.1	27.7	49.5
Միայն աղքատ	7.8	10.9	2.9
Ոչ աղքատ Ոչ խոցելի	28.5	36.6	15.5
Աղքատ	35.4	35.7	35.0
Խոցելի	63.7	52.5	81.6

տարանջատման կետում երեխաների 28 տոկոսն աղքատ է և խոցելի: Այս ցուցանիշն ավելի մեծ է գյուղական բնակավայրերում (գրեթե՝ երեք երեխայից մեկը) և ավելի փոքր քաղաքային բնակավայրերում (չորսից մեկը) (տե՛ս Աղյուսակ 4): Գյուղաքնակ երեխաները հատկապես խոցելի են, քանի որ նրանց համար հասանելի չեն ապրանքներն ու ծառայությունները, և առկա չէ այդ հասանելիության հնարավորությունը:

Այդուհանդերձ, ինչպես կարելի է նկատել, թեպետ երեխաների մեկ երրորդից ավելին չի ապրում աղքատ տնային տնտեսություններում, նրանք նույնպես խոցելի են: Այս երեխաները կազմում են խոցելի երեխաների ընդհանուր թվի կեսից ավելին: Գյուղական բնակավայրերում խոցելի է նման երկու երեխայից մեկը: Հավանաբար, սրանք այն երեխաներն են, որոնք, ամենայն հավանականությամբ, դրվս են մնում գրւս դրամական աղքատության հաղթահարմանն ուղղված միջամտություններից, և որոնք հատուկ նպատակային ծրագրերի կարիք ունեն:

Ինչպես կարելի է վեր հանել երեխաների այս տարրեր խմբերը: Աղյուսակ 5-ը ներկայացնում է տարրեր խմբերին հատուկ մի քանի հիմնական բնութագրիչներ: Այն երեխաները, որոնք խոցելի են, սակայն չեն ապրում աղքատ տնային տնտեսություններում, տարիքով փոքր-ինչ ավելի մեծ են, իսկ ընտանիքի գլխավորը պակաս կրթված է և, ամենայն հավանականությամբ, զբաղվում է գյուղատնտեսական գործունեությամբ: Այս երեխաների կեսից ավելին ապրում է գյուղական բնակավայրերում: Այն երեխաները, որոնք միաժամանակ աղքատ են և

խոցելի, ամենայն հավանականությամբ, ապրում են կին գլխավոր ունեցող տնային տնտեսությունում: Վերջինս, ենթադրաբար, տարիքով փոքր-ինչ մեծ է և ավելի քիչ հավանական է, որ ունի բարձրագույն կրթություն: Ավելի հավանական է նաև, որ այս երեխաներն ապրեն այնպիսի տնային տնտեսություններում, որի գլխավորը չի աշխատում կամ աշխատանքի դիմաց չի վարձատրվում: Աղքատ, սակայն ոչ խոցելի երեխաների շարքում ավելի շատ են փոքր տարիքի երեխաները (միջին տարիքը՝ 4 տարեկան), և ավելի հավանական է, որ նրանց տնային տնտեսության գլխավորը կին է: Շատ ավելի հավանական է, որ գլխավորը չի աշխատում կամ աշխատանքի դիմաց չի վարձատրվում: Միայն աղքատ երեխաների՝ գյուղաբնակ լինելու հավանականությունն ավելի փոքր է. նրանց միայն 15 տոկոսն է ապրում գյուղական բնակավայրերում: Այս փաստը ցույց է տալիս, թե որքան բարձր է խոցելիությունը գյուղական բնակավայրերում, քանի որ գյուղաքնակ երեխաների 55 տոկոսն աղքատ չէ, սակայն խոցելի է:

Դիտարկելով բարեկեցության երրորդ հնարավոր չափումը, այն է սեփական վիճակի սուբյեկտիվ գնահատականը, կարող ենք վեր հանել վերջինիս համընկնումն աղքատության և խոցելիության՝ այստեղ սահմանված ցուցանիշների հետ: Օգտագործելով հարցարերի՝ կենսապայմանների սուբյեկտիվ գնահատման բաժինը՝ կարող ենք գնահատել, թե որքան է երեխաների թիվը, ովքեր ապրում են այնպիսի տնային տնտեսությունում, որի գլխավորը համարում է, որ տնային տնտեսությունն աղքատ է կամ շատ աղքատ¹²: Երեխաների մոտ 20 տոկոսն ապրում է

Այուսակ 5. Երեխաների չորս խմբերի բնութագրերը

	Բոլորը	Աղքատ և խոցելի 2+	Միայն խոցելի	Միայն աղքատ	Ոչ մեկը
Տարիք^ա	7	7	9	4	5
ՏՏ գլխավորի տարիքը	54	57	55	55	51
Արական	53.2	51.0	53.7	51.9	54.9
Իգական	46.8	49.0	46.3	48.1	45.1
ՏՏ կին գլխավոր	23.1	28.8	22.0	27.3	17.9
ՏՏ տղամարդ գլխավոր	76.9	71.2	78.0	72.7	82.1
Գլխավորը ստացել է ընդհանուր կրթություն	31.5	34.2	38.2	18.1	22.9
Գլխավորն ունի միջնակարգ կրթություն	36.9	47.0	35.9	42.4	26.6
Գլխավորն ունի բարձրագույն կրթություն	31.6	18.8	26.0	39.5	50.5
Գլխավորը չի աշխատում կամ չի վարձատրվում	29.2	38.1	25.0	44.3	22.1
Գլխավորն աշխատում է	38.5	28.5	35.5	38.7	52.3
Գլխավորն ինքնազբաղված է	8.5	6.1	7.8	6.2	12.4
Գլխավորն ինքնազբաղված է գյուղատնտեսությունում	23.7	27.3	31.7	10.9	13.2
Գլխավորն ամուսնացած է	46.3	50.6	49.5	45.9	37.7
Գլխավորն ամուրի է	53.7	49.4	50.5	54.1	62.3
Գյուղական	41.6	47.7	54.8	14.6	24.3
Քաղաքային	58.4	52.3	45.2	85.4	75.7
(ա): Միջին արժեք. մյուս բոլոր բնութագրիչները տոկոսներ են					

իրենց աղքատ կամ շատ աղքատ համարող տնային տնտեսություններում: Այս թիվն էապես ավելի փոքր է, քան այս երեխաների թիվը, որոնք աղքատ են և կամ խոցելի: Երեխաների 25 տոկոսն ապրում է այնպիսի տնային տնտեսությունում, որն աղքատ է ըստ դրամական աղքատության շեմի, սակայն ոչ՝ ըստ տնային տնտեսության գլխավորի գնահատման: Տնային տնտեսությունների 8 տոկոսը համարում է, որ իրենք աղքատ են, թեև իրականում աղքատ չեն (ըստ աղքատության շեմի): Երեխաների մոտ 19 տոկոսը թե՛ աղքատ է և թե՛ խոցելի, սակայն գլխավորն իր տնային տնտեսությունն աղքատ չի համարում: Եթե հաշվի առնենք միայն խոցելիությունը, ապա երեխաների 48 տոկոսը խոցելի է, մինչդեռ տնային տնտեսության

գլխավորն իր ընտանիքն աղքատ չի համարում:

Թեպետ սա ինքնազմահատման շատ պարզ չափում է՝ այս պարզ համընկնումներից կարելի է երկու կարևոր հետևություն անել: Նախ, ինչպես հայտնի է, մարդկանց ինքնազմահատումը ճշգրտորեն չի համապատասխանում աղքատության տարրեր և ավելի օբյեկտիվ չափորոշիչների հետ: Իրականում, այս անհամապատասխանությունը բավականին կարևոր է: Երկրորդ, չափահասները կարող են մանկական բարեկեցության վերաբերյալ ունենալ տարրեր կարծիքներ, որոնք, հնարավոր է, անտեսն օբյեկտիվ իրավիճակը և, որ ամենակարևորն է, երեխայի իրավունքները:

¹²Չենք կարող ներառել երեխաների սեփական գնահատման ուղղակի տվյալները, քանի որ այս հարցերն ուղղվում են 16 և ավելի տարեկան անդամներին:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

3.1 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

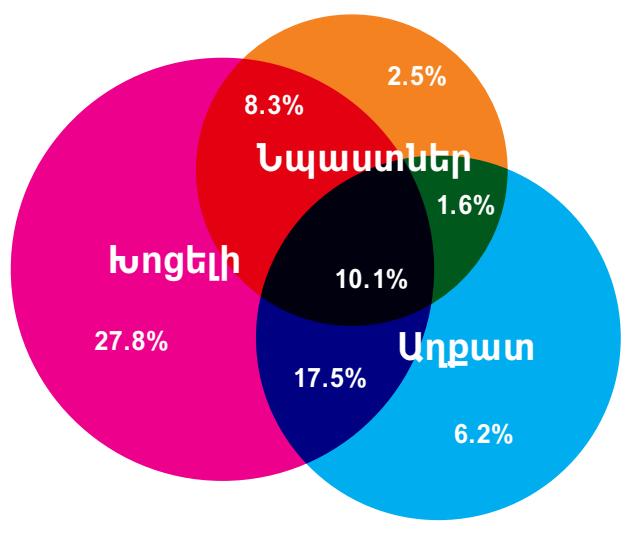
Ինչպես է սոցիալական պաշտպանության համակարգն աջակցում առավել խոցելի երեխաներին: Սոցիալական քաղաքականության համապարփակ գնահատումը դուրս է սույն գելուցին նպատակների շրջանակներից և չի կարող իրականացվել առկա տվյալների հիման վրա: Այնուամենայնիվ, օգտագործելով աղքատության ընտանեկան նպաստների վերաբերյալ հավաքագրված տվյալները՝ հնարավոր է ներկա իրավիճակի վերաբերյալ ավելի հստակ պատկերացում կազմել: Նպաստների համակարգը կանխիկ փոխանցումների և այլ ծառայություններից օգտվելու արտոնությունների խառը համակարգ է, որը հիմնվում է յուրաքանչյուր ընտանիքի անապահովության միավորը հաշվարկող գնահատման մեթոդի վրա: Համապատասխան միավորներից ելնելով ընտանիքը կարող է գրանցվել այս նպաստներից օգտվելու համակարգում: Սույն վերլուծության շրջանակներում մենք դիտարկել ենք այն տնային տնտեսությունները, որոնք ընտանեկան նպաստների համակարգում գրանցված լինելու մասին հարցին դրական պատասխան են տվել:¹³

Դինք երեխայից մոտ մեկը (22 տոկոս) ապրում է ընտանեկան (աղքատության) որևէ նպաստից օգտվող ընտանիքում: Երեխաների մոտ 10 տոկոսն աղքատ է ու խոցելի (2 և ավելի զրկանք) և ապրում է աղքատության ընտանեկան նպաստ ստացող ընտանիքներում: Այդուհանդերձ, թեպետ երեխաների 17 տոկոսն աղքատ է և խոցելի, նրանք ներառված չեն աղքատության նպաստների համակարգում: Կամ աղքատ և խոցելի երեխաների 63 տոկոսն ապրում է այնպիսի ընտանիքներում, որոնք ընտանեկան նպաստ չեն ստանում: Միևնույն ժամանակ, խոցելի բայց ոչ աղքատ երեխաների 22 տոկոսը (բոլոր երեխաների 8 տոկոսը) ստանում է աղքատության նպաստ: Վերջապես, բոլոր երեխաների 6 տոկոսն աղքատ է, բայց ոչ խոցելի, սակայն նրանց ընտանիքները նպաստ չեն ստանում:

Այս թվերը ներկայացված են Պատկեր 11-ում, որը, նախորդ պատկերի (Պատկեր 10) համեմատ, ներառում է մեկ լրացուցիչ խումբ:

Իրենց աղքատության կարգավիճակից անկախ խոցելի երեխաներին դիտարկելիս տեսնում ենք, որ երեխաների 18 տոկոսը խոցելի է և ստանում է նպաստ,

Պատկեր 11. Խոցելիության (2+), աղքատության և սոցիալական նպաստների միջև համընկնումը

իսկ երեխաների 45 տոկոսը խոցելի է, սակայն ապրում է աղքատության նպաստների համակարգից չօգտվող ընտանիքներում: Սա հավասար է խոցելի երեխաների երեք քառորդին:

Ինչպիսի¹³ ազդեցություն ունեն ընտանեկան նպաստները երեխաների խոցելիության վրա: Դաշտորդ գծապատկերը (Պատկեր 12) ցույց է տալիս բազմափոփոխական ռեգրեսիոն վերլուծության արդյունքները (դիտարկում է աղքատության 2 և ավելի չափանիկ/դրսևորման գծով երեխայի խոցելի լինելու հավանականությունը): Առաջին հերթին հարկ է նշել, որ ծախսերի աճի ազդեցությունը շատ փոքր է. այն նույն է, ինչ ներկայացված է թիվ Պատկեր 9-ում, սակայն այստեղ մենք միանք միաժամանակ դիտարկում ենք տնային տնտեսությունների և անհատական մի քանի բնութագրիներ: Ինչպես և կարելի էր սպասել, փողը, կարևոր լինելով հանդերձ, լիովին բավարար չէ մանկական խոցելիությունը նվազեցնելու համար: Խոցելիության նվազեցման համար ամենակարևոր գործոնը տնային տնտեսության գլխավորի աշխատանք ունենալն է. տնային տնտեսության՝ ոչ

¹³ Դարցաբերքի 1-ին հարց: Այստեղ հաշվի ենք առել կանոնավոր և ոչ կանոնավոր նպաստների ստացող ընտանիքները:

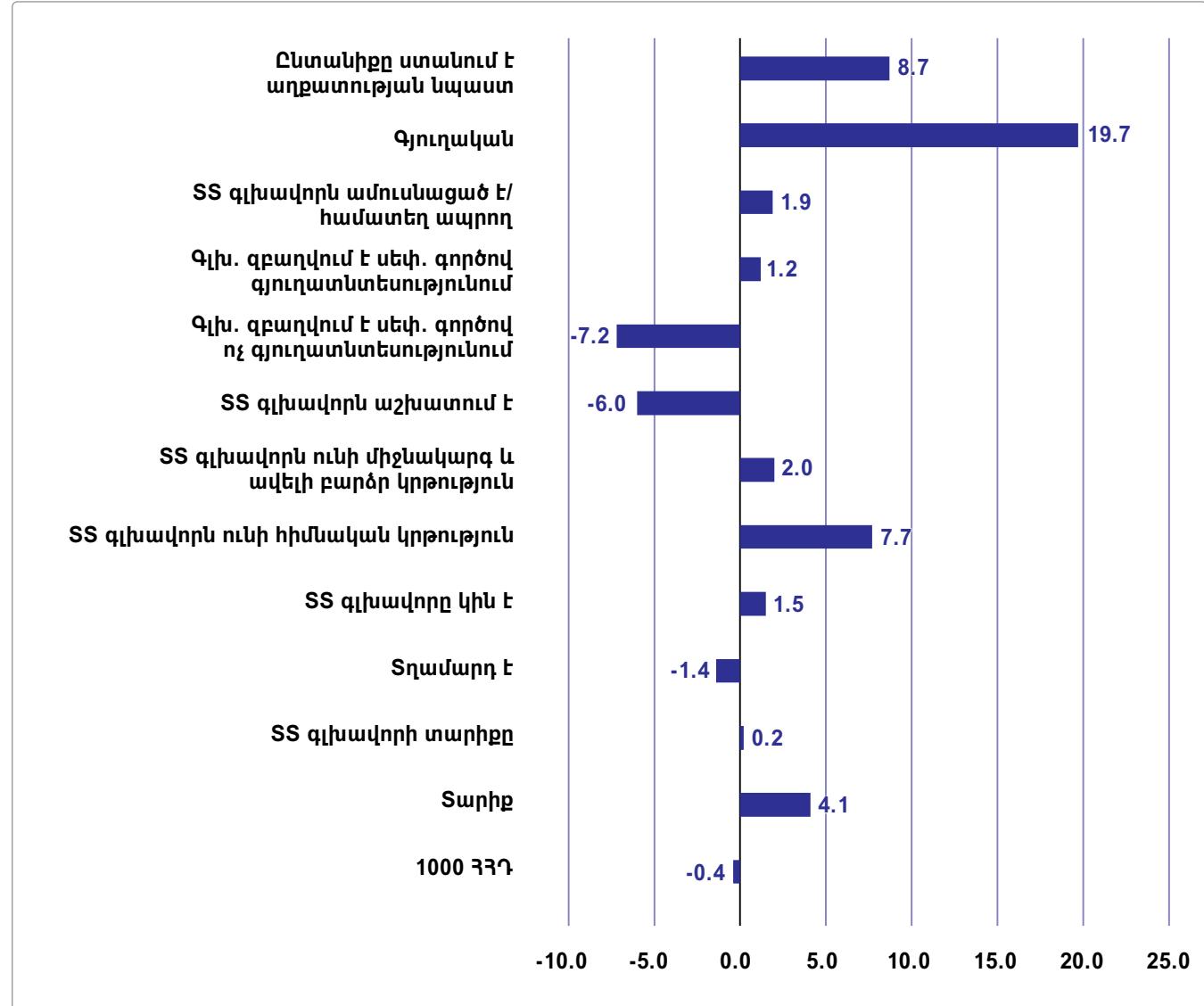
գյուղատնտեսական ոլորտում ինքնազբաղված կամ զբաղվածություն ունեցող գլխավորի հետ ապրող երեխայի խոցելիության հավանականությունը 7 կամ 6 տոկոսային կետով ցածր է:

Նպաստ ստանալը գուգորդվում է խոցելի լինելու բարձր հավանականությամբ, ինչը, սակայն, չի նշանակում, թե աղքատության նպաստները որևէ կերպ ազդում են խոցելիության առաջացման վրա: Սա նշանակում է, որ, թեկուզ մասամբ, խոցելի երեխաները գտնվում են նպաստների համակարգի թիրախում, ինչի մասին

խոսվել է ավելի վաղ: Այնուամենայնիվ, նպաստները բավարար չեն առկա կորելացիոն կապը չեղարկելու համար և հետևաբար՝ դրանց ազդեցությունը խոցելիության վրա բացասական չէ:

Այսպիսով, սոցիալական աջակցությունը պետք է ուժեղացվի թե՛ թիրախային խնդերը սահմանելու և թե՛ ծագալների առումնվ, որպեսզի հնարավոր լինի արդյունավետորեն լուծել մանկական խոցելիության խնդիրները:

Պատկեր 12. 2+ դրսնորումներում խոցելի լինելու հավանականության փոփոխությունները

© UNICEF/Armenia2016/Pirozzi

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՐԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

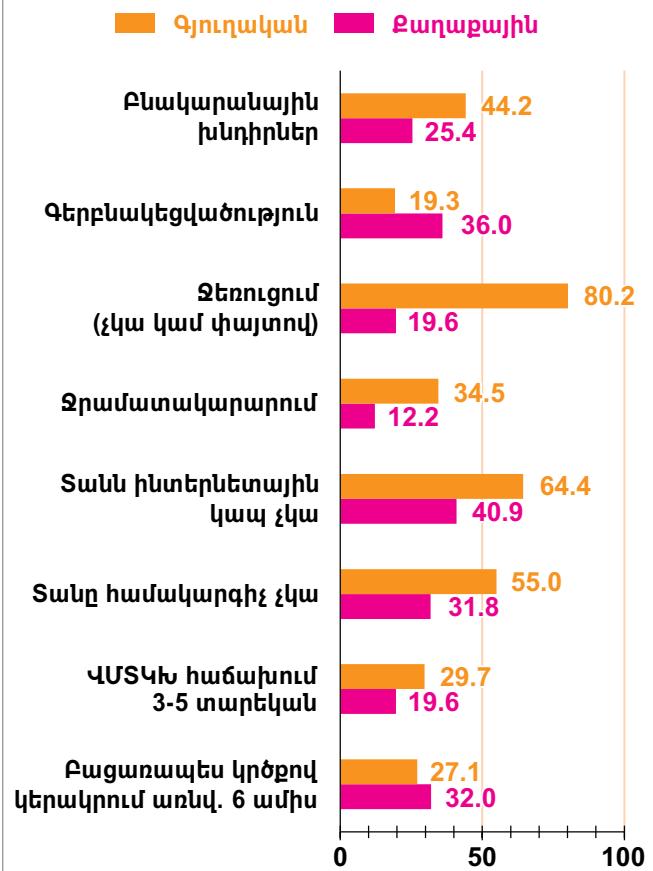
Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

4

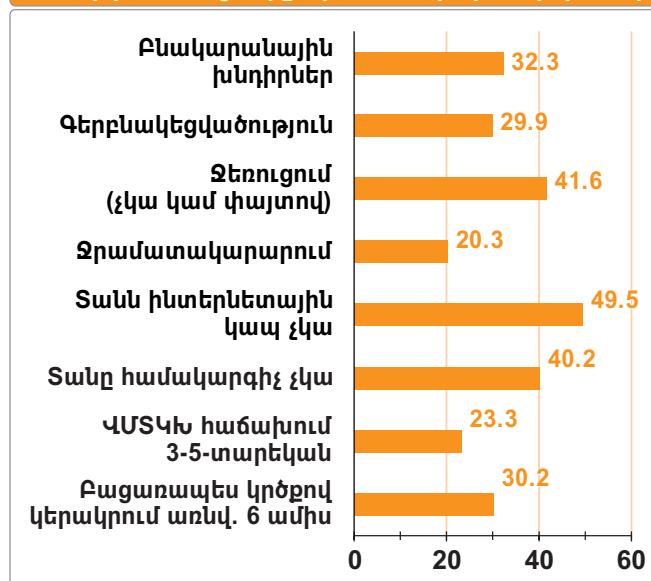
0-5 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԵՐ

0-5 տարեկան երեխաների շղանում խոցելիության ամենաբարձր մակարդակը գրանցվել է բնակարանային պայմանների գժով։ Երկու երեխաներից մեկն ապրում է վատ բնակարանային պայմաններում, և գրեթե նույն թվով երեխաներ զրկված են կոնյունալ ծառայություններից ու տեղեկատվությունից։ Բնակարանային պայմանների առումով թե՛ բնակարանային վատ պայմանները (մասնավորապես կիսաքանդ պատեր և պատուհաններ), թե՛ գերբնակեցվածությունն ազդում են երեք երեխայից մեկի վրա։ Երեխաների երկու հինգերորդի դեպքում ջեռուցումն իրականացվում է փայտի միջոցով կամ ընդհանրապես ջեռուցում գոյություն չունի, իսկ երկուսից մեկն ապրում է ինտերնետային կապ չունեցող տանը։ Վաղ մանկական տարիքի կրթության և խնամքի ցուցանիշը սահմանված է միայն 3-5 տարեկան երեխաների համար, որոնք ենթադրաբար պետք է օգտվեն ֆորմալ խնամքի ծառայություններից։ Այս տեսանկյունից, 0-3 տարեկան երեխաները համարվում են ոչ խոցելի, քանի որ ենթադրվում է, որ նրանք չպետք է ստանան վաղ կրթություն և հետևաբար չեն կարող խոցելի լինել աղքատության այս դրսորնան գժով։ Եթե դիտարկենք միայն 3-5 տարեկան երեխաներին, ապա կարիքավորությունն աճում է մինչև 53 տոկոս, քանի որ Հայաստանում 3-5 տարեկան երեխաների կեսից ավելին չի օգտվում վաղ կրթության որևէ ձևից։ Այս ցուցանշը հասնում է 72 տոկոսի գյուղական բնակավայրերում և մի փոքր ավելի ցածր է քաղաքային

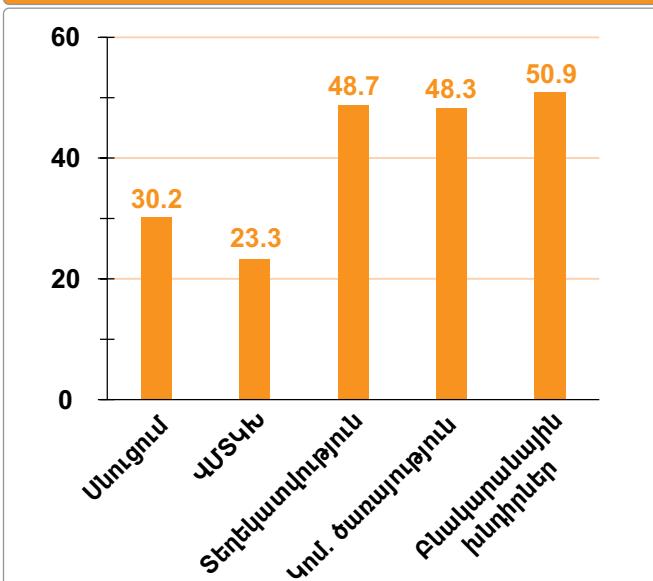
Պատկեր 15. Ցուցանիշներն ըստ բնակավայրի

Պատկեր 13. Ցուցանիշներ, 0-5 տարեկան երեխաներ

Պատկեր 14. 0-5 տարեկան երեխաներ

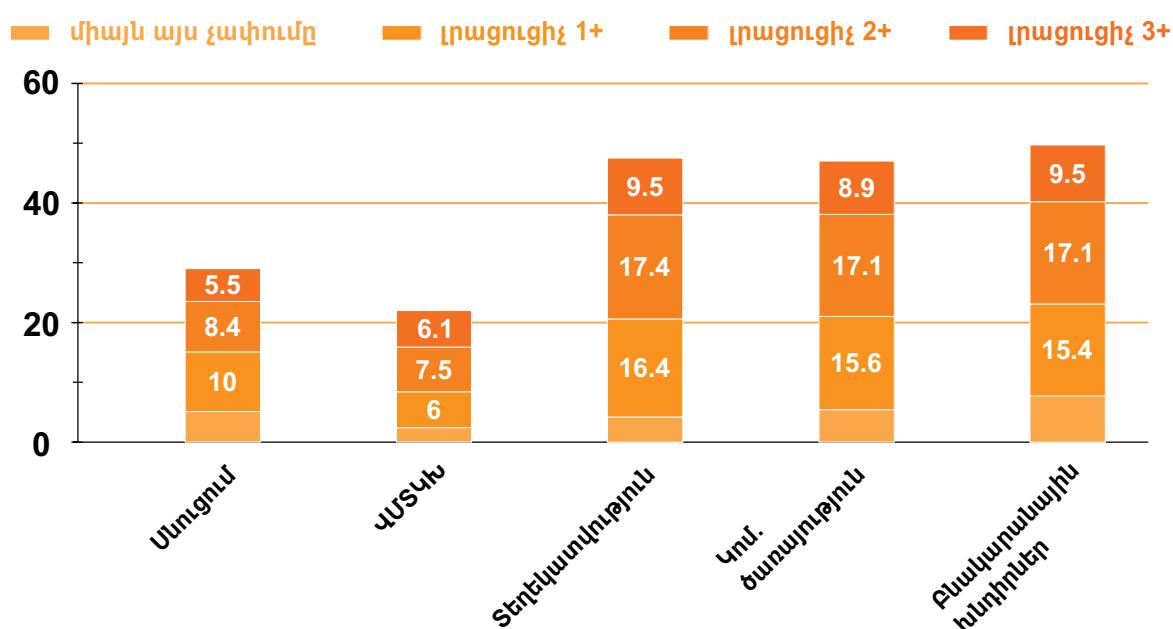

Աղյուսակ 6. Խոցելիության մակարդակն ըստ հիմնական բնութագրիների

	Սնուցում	ՎՄՏԿԻ	Տեղեկա- տվություն	Կոմ. ծառա- յություններ	Բնակչության խնդիրներ
Իգական	32.3	23.6	49.3	46.6	52.4
Արական	28.4	23.0	48.2	49.7	49.7
Գլխավորը 65 տ.-ից երիտասարդ է	30.4	22.7*	47.5	47.6	50.2
Գլխավորը 65 տ.-ից ավել է	29.2	26.6*	55.4	51.8	54.5
Տղամարդ գլխավոր	29.6	22.7	46.6*	47.7	48.9*
Կին գլխավոր	32.3	25.0	55.8*	50.0	57.7*
Գլխավորը չունի միջն. կրթություն	27.7	36.1*	53.3*	56.5*	64.6*
Գլխավորը ունի միջն. կրթություն	30.6	21.3*	48.0*	47.0*	48.9*
Գլխավորը չի աշխատում	31.6*	23.6	51.3*	49.2	53.3*
Գլխավորն աշխատում է	23.5*	21.8	36.1*	43.5	38.9*
Գլխավորն ամուրի է	29.9	22.4	45.2*	45.0*	46.6*
Գլխավորն ամուսնացած է /համատեղ բնակվող	30.7	24.7	54.8*	53.9*	58.3*
Երկու կամ ավելի քիչ երեխա	31.2	20.6*	46.7*	46.0*	44.5*
3 և ավելի երեխա	27.2	31.4*	54.9*	55.1*	70.8*
Քաղաքացին	32.0	19.6*	41.1*	26.6*	50.5
Գյուղական	27.1	29.7*	62.1*	86.3*	51.6

*Աստղանիշը ցույց է տալիս, որ երկու կատեգորիաների տարբերությունը վիճակագրուեն նշանակալի է 95% մակարդակով:

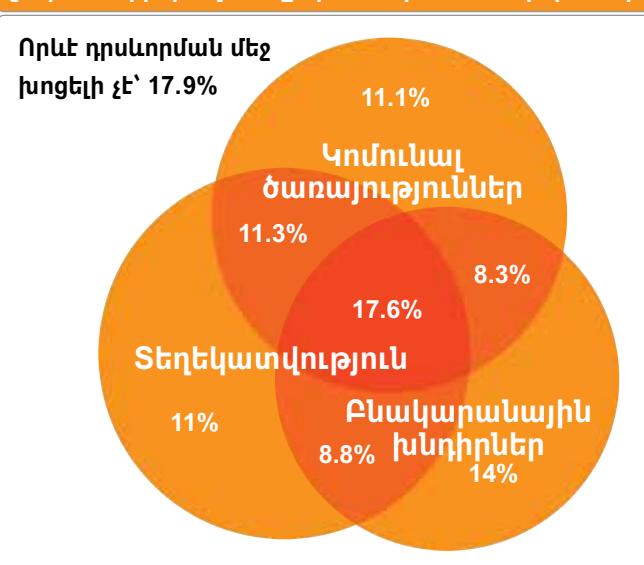
Պատկեր 16. Աղքատության դրսորումների/չափումների համընկնումներ, 0-5 տ. երեխաներ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՂՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 17. Աղքատության երեք դրսւորումների / չափումների գծով համընկնումներ. 0-5 տ. երեխաներ

Վայրերում, որտեղ այն կազմում է 43 տոկոս: Ելնելով մի քանի այլ նկատառումներից՝ որոշվել է մինչև 6 տարեկան երեխաների խումբը չքածանել երկու մասի: Այդուհանդերձ, այս արդյունքների հետ ծանոթանալիս անհրաժեշտ է հիշել հնարավոր երկու խմբերում տարբերությունների մասին:

Թեպետ ցանկացած ցուցանիշի առումով գյուղական բնակավայրերի երեխաների իրավիճակն ավելի վատ է,

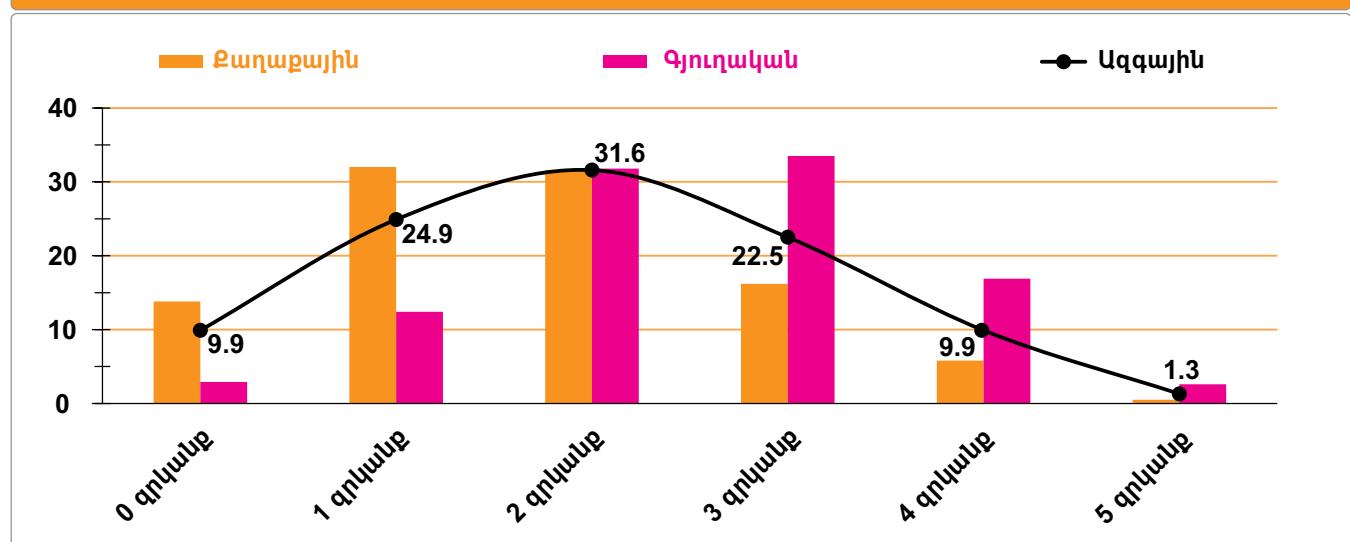
այն հատկապես վատ է ջեռուցման և բնակարանային խնդիրների առումով (Պատկեր 15):

Այդուսակ 6-ը ներկայացնում է խոցելիության մակարդակն աղքատության յուրաքանչյուր դրսւորման/չափման համար՝ ըստ իշխանական բնութագրիների: Աստղանիշը ցույց է տալիս, որ տարբերությունները վիճակագրորեն զգալի են՝ 95% վստահության մակարդակում:

Կին գլխավոր ունեցող տնային տնտեսություններում ապրող երեխաների դեպքում ավելի մեծ է տեղեկատվությունից և բնակարանային պայմաններից գրկված լինելու հավանականությունը, իսկ բարձրագույն կրթությամբ գլխավոր ունեցող տնային տնտեսություններում երեխաները պակաս խոցելի են աղքատության ցանկացած դրսւորման գծով, բացի սնուցումը: Նույնը կարելի է ասել նաև բազմադամ ընտանիքների երեխաների մասին: Վերջապես, գյուղական բնակավայրերում ապրող երեխաներն ավելի խոցելի են վաղ մանկական տարիքի կրթության և խնամքի, տեղեկատվության և կոմունալ պայմանների առումով:

Այդուհանդերձ, երկփոփոխական նման վերլուծությունը խոցելիության արդյունքները վեր համելիս չի կարող հաշվի առնել տարբեր գործուների միջև առկա փոխազդեցությունները: Դավելված Գ-ում ներկայացրել ենք աղքատության յուրաքանչյուր դրսւորման/չափման

Պատկեր 18. Թվաքանակն ըստ գրկանքների թվի և բնակավայրի

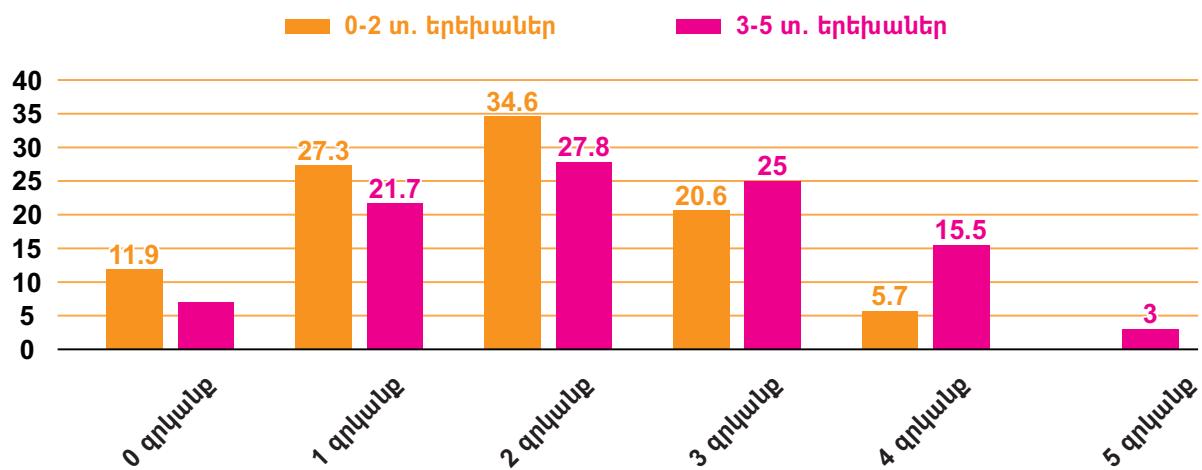

Աղյուսակ 7. Չրկանքների թվաքանակը, 0-5 տ. երեխաներ

	H			A			M0		
	Ազգային	Քաղաք.	Գյուղ.	Ազգային	Քաղաք.	Գյուղ.	Ազգային	Քաղաք.	Գյուղ.
Չրկանք 1+	90.1	86.2	97.1	44.7	39.4	52.9	0.40	0.34	0.51
Չրկանք 2+	65.2	54.1	84.7	54.1	50.9	57.7	0.35	0.28	0.49
Չրկանք 3+	33.6	22.6	53	67.4	66.1	68.3	0.23	0.15	0.36
Չրկանք 4+	11.1	6.4	19.5	82.3	81.7	82.6	0.09	0.05	0.16

H: Թվաքանակ (խոցելիներ %), A: միջին ինտենսիվություն, M0: ճշգրտված թվաքանակի հարաբերակցություն

Պատկեր 19. 0-2 և 3-5 տարեխաների գրկանքների բաշխվածությունը

մեզ խոցելի լինելու հավանականության վերաբերյալ վերլուծության արդյունքները, որոնք հիմնվում են բազմաթիվ փոփոխականների վրա:

Երեխաներից շատերի մոտ աղքատության մեկ դրսունան/չափման գծով խոցելիությունը միաժամանակ ուղեկցվում է առնվազն մեկ կամ երկու այլ դրսուրումների գծով խոցելիությամբ (Պատկեր 16): Աղքատության դրսուրումների միջև համընկնան ամենաբարձր աստիճանը տեղ է գտնել տնային տնտեսության նակարդակում առկա երեք դրսուրումներում՝ տեղեկատվություն, կոնունալ ծառայություններ և բնակարանային հիմնախնդիրներ (Պատկեր 17):

Ցինգ երեխայից գրեթե մեկը խոցելի է աղքատության այս բոլոր դրսուրումներում/չափումներում (17,6 տոկոս), մինչդեռ մոտավորապես նույն թվով երեխաներ դրանցից

և որևէ մեկում խոցելի չեն: Երեխաների մոտ մեկ երրորդը խոցելի է աղքատության այս երեք դրսուրումներից երկուսի գծով միաժամանակ: Դետևաբար, երեխաների մոտ 48 տոկոսը խոցելի է երկու կամ երեք դրսուրումների առումով:

Զրկանքների թվի բաշխվածությունից հետևում է, որ երկուսը (Պատկեր 18) առավել հաճախ կրկնվող գրկանքների թիվն է (մոդալ թիվ). ազգային մակարդակով 0-5 տարեկան երեխաների 32 տոկոսը խոցելի է աղքատության ծիշտ երկու դրսուրումներում: Այս ցուցանիշը նույնն է գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի համար: Այնումենայնիվ, քաղաքային բնակավայրերի համեմատությամբ, գյուղական բնակավայրերում բաշխումն ավելի շատ է թեքված աջ, քանի որ առկա են ավելի մեծ թվով խոցելի երեխաներ երեք և չորս դրսուրումների գծով: Քաղաքային բնակավայրերում երեխաների մոտ 14 տոկոսը

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

աղքատության որևէ դրսնորման գծով խոցելի չէ: Նույն թիվը գյուղական բնակավայրերում կազմում է ընդամենը 3 տոկոս:

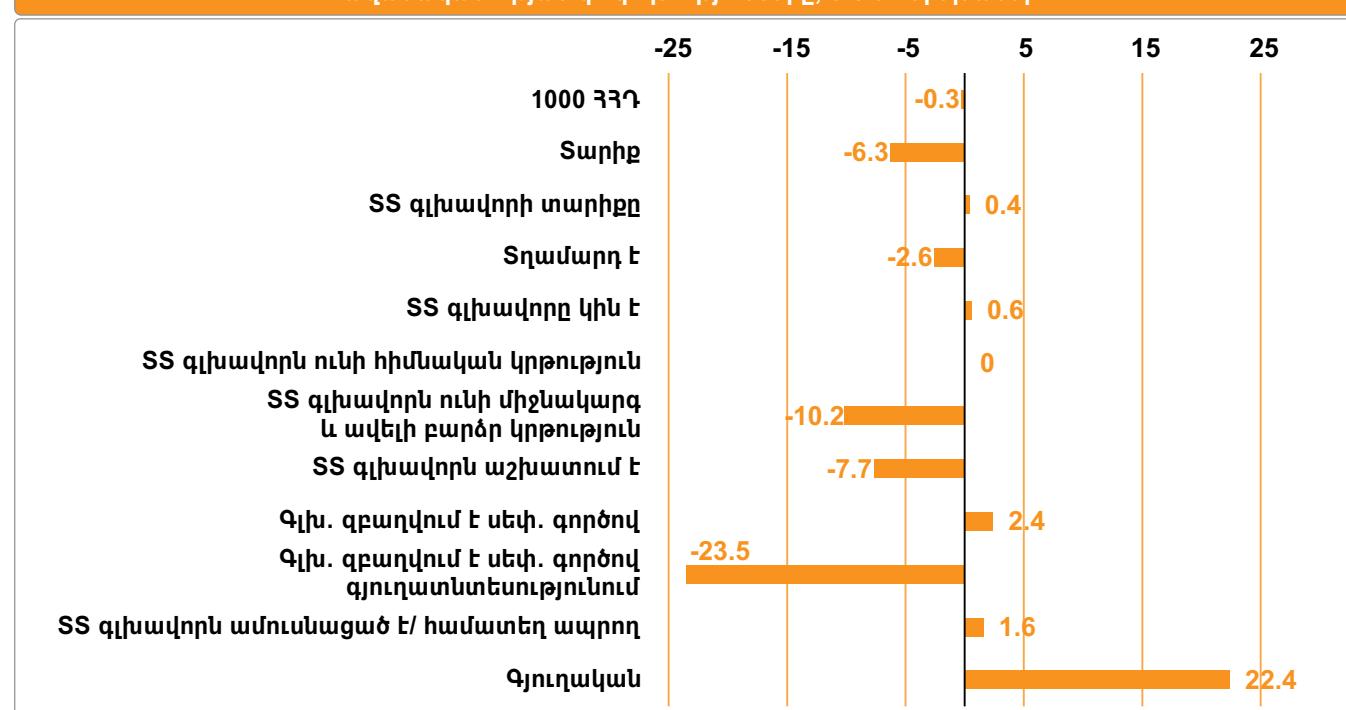
Ազգային մակարդակում տասը երեխայից 9-ը խոցելի է աղքատության առնվազն մեկ դրսնորման առումով, իսկ երկու երրորդ՝ երկու և ավելի դրսնորումների գծով (Այսուսակ 7): Այնուամենայնիվ, առկա են եական տարբերություններ գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի միջև: Եթե քաղաքաբնակ երեխաների 86 տոկոսը խոցելի է աղքատության մեկ և ավելի, իսկ 54 տոկոսը՝ երկու և ավելի դրսնորումներում, ապա գյուղական վայրերում 0-5 տարեկան (97 տոկոս) գրեթե բոլոր երեխաները խոցելի են մեկ ուղղությամբ: Գյուղաբնակ երեխաների 85 տոկոսը խոցելի է աղքատության երկու և ավելի դրսնորումների գծով: Միջինում գյուղական բնակավայրերի երեխաների խոցելիությունն ավելի խորն է, քան քաղաքային բնակավայրերի երեխաներինը. Երկու և ավելի ուղղությամբ խոցելի լինելու տարանջատման շեմում խոցելիության խորությունը կազմում է 51 տոկոս՝ քաղաքային և 58 տոկոս՝ գյուղական բնակավայրերում: Արդյունքում ստանում ենք ճշգրտված ավելի բարձր գործակից, որը 0.28 է քաղաքային և 0.49՝ գյուղական

բնակավայրերի համար:

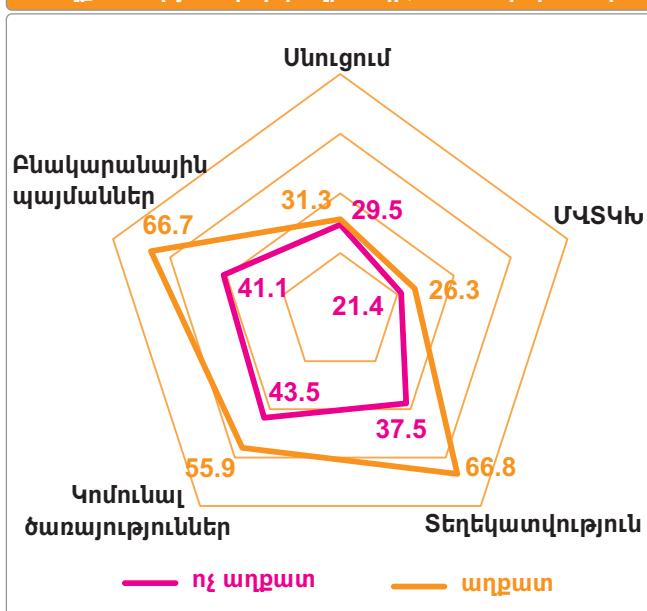
ՎՄՏԿԽ-ի ազդեցությունը խոցելիության բաշխվածության վրա ճշտելու համար առանձին հաշվարկ է կատարվել 0-2 տարեկան և 3-5 տարեկան երեխաների վերաբերյալ: Առաջին խմբի համար վաղ մանկական կրթությունը որպես աղքատության չափում ընդգրկված չէ, իսկ երկրորդ խմբի համար այն ընդգրկված է: Արդյունքները ներկայացված են Պատկեր 19-ում: Բաշխումն ավելի շատ աջ է թերված 3-5 տարեկան երեխաների համար, քանի որ նրանք կարող են խոցելի լինել մեկ լրացուցիչ ուղղությամբ: Տարբերությունը, սակայն, եական չէ, և բաշխվածության պատկերը բավականին նման է երկու ուղղությամբ խոցելի երեխաների խմբի դեպքում էլ:

Որո՞նք են բազմաչափ խոցելիության հետ կապված բնութագրիչները: Հաջորդ պատկերը տոկոսային կետերով ցույց է տալիս ընտրված հիմնական բնութագրիչների սահմանային (մարգինալ) ազդեցությունը: Սահմանային ազդեցությամբ որոշվում է խոցելի լինելու հավանականության փոփոխությունը, որն, այլ հավասար պայմանների դեպքում, հետևում է հիմնական փոփոխականի մեկ

Պատկեր 20. 2 և ավելի չափումներում/դրսնորումներում խոցելի լինելու հավանականության փոփոխությունները, 0-5 տ. երեխաներ

Պատկեր 21. Խոցելիության մակարդակն՝ ըստ աղքատության կարգավիճակի, 0-5տ. Երեխաներ

միավորը փոփոխության ենթարկելիս: Օրինակ՝ տարիքի սահմանային ազդեցությունը տարիքի ևս մեկ լրացուցիչ միավորի թողած ազդեցությունն է: Տարիքի մեկ ամսով ավելանալը 6,3 տոկոսային կետով նվազեցնում է խոցելի լինելու հավանականությունը: Կրկնակի փոփոխականների դեպքում սահմանային ազդեցությունը հաշվարկվում է ըստ առաջնային համարվող բնութագրիչի, որը, սակայն, այս գեկույցում ներկայացված չէ:¹⁴ Ամենակարևոր բնութագրիչներից են տնային տնտեսության գլխավորի կրթությունը, որա աշխատանքային կարգավիճակը և գյուղական բնակավայրերում ապրելը:

Կրթության բարձր մակարդակ (ավարտել է միջնակարգ դպրոց և ավելին) ունեցող տնային տնտեսության գլխավորի պարագայում խոցելիության հավանականությունը նվազում է 10 տոկոսային կետով, իսկ եթե SS գլխավորն աշխատող է, ապա գրեթե 8 տոկոսային կետով ավելի քիչ հավանական է, որ երեխաները խոցելի լինեն աղքատության երկու և ավելի դրսերումներում: Եթե տնային տնտեսության գլխավորն ինքնազբաղված է ոչ գյուղատնտեսական ոլորտում, գրեթե 24 տոկոսային կետով ավելի քիչ

հավանական է, որ երեխաները խոցելի լինեն երկու և ավելի դրսերումներում, մինչդեռ եթե նրանք ապրում են գյուղական բնակավայրում, խոցելի լինելը 22 տոկոսային կետով ավելի հավանական է: Յետաքրքիր է, որ մեկ շնչին ընկած ամսական սպառման՝ 1000 ՀՀԴ-ով ավելացումն էապես չի նվազեցնում խոցելի լինելու հավանականությունը (եթե, նույնիսկ, վիճակագրորեն նշանակալի է):

Աղքատ երեխաներն օգալիորեն ավելի խոցելի են աղքատության բոլոր դրսերումների գույք, բացառությամբ սնուցման (Պատկեր 21): Դրանական աղքատության (և դրա հիմքում ընկած սպառման) ու խոցելիության միջև փոխադարձ կապերը հեռու են գժային լինելուց:

Յետևայլ պատկերը ցույց է տալիս խոցելիության և սպառման միջև փոխադարձ կապն ըստ աղքատության դրսերումների և բնակության վայրի: Որքան թեք է գիծն, այնքան ավելի ուժեղ են այդ կապերը: Ինչպես կարող ենք տեսնել, աղքատության տարբեր դրսերումների և տարբեր բնակության վայրերի դեպքում գժերի ծևերը բավականին տարբեր են:

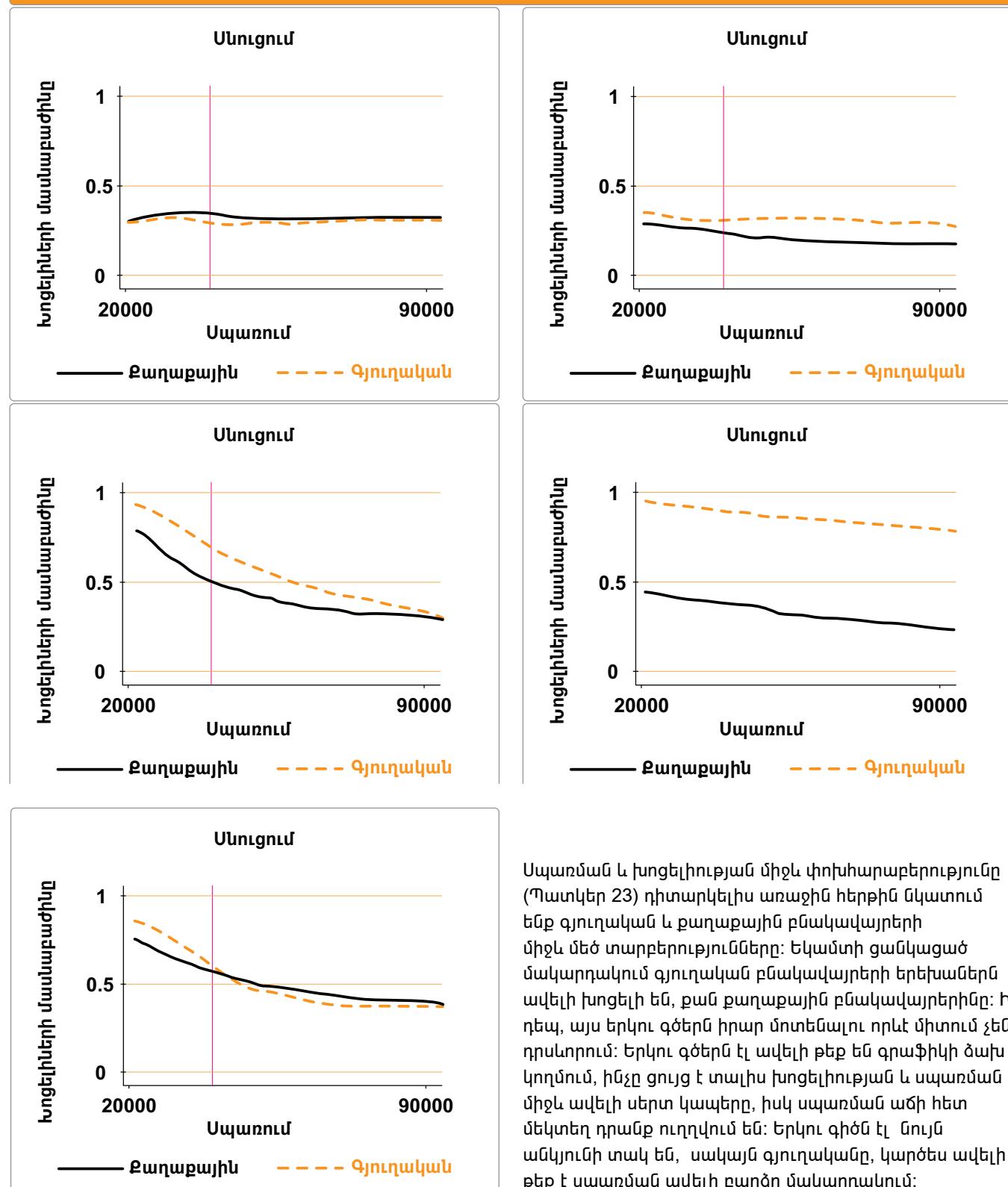
Սնուցման և ՎՄՏԿՆ-ի առումով գժերը գրեթե հարթ են գյուղական և քաղաքային բնակավայրերում, ինչը նշանակում է, որ սպառման աճը շատ չի նվազեցնում խոցելիությունն աղքատության այս երկու դրսերումներում: Դրան հակառակ, տեղեկատվության գիծը բավականին թեք է, ընդ որում սպառման ավելի բարձր մակարդակներում թեքությունն աճում է գյուղական բնակավայրերի դեպքում: Կոմունալ ծառայությունների դեպքում կորը շատ հարթ քաղաք-գյուղ մեջ տարբերությամբ: Մրանից հետևում է, որ աղքատության այս դրսերման առումով խնդիրը հիմնականում ենթակառուցվածքների բացակայությունը և ծառայությունների հասանելի չլինելը: Վերջապես, բնակարային պայմանների կորը թեք է եկամտի ցածր մակարդակում, ինչը նշանակում է, որ այդ երեխաների և ընտանիքների գնողունակության բարձրացումը կարող է նվազեցնել խոցելիությունը: Միևնույն ժամանակ, կորը բավականին կտրուկ ուղղվում է բաշխվածության առաջին հատվածում:

¹⁴Օրինակ՝ «Քաղաքային բնակավայր», «իգական սեռ» կամ «տնային տնտեսության գլխավորը չի աշխատում» բնութագրիչները չեն հաղորդվում: Իսկ «գյուղական», «արական սեռ» և «տնային տնտեսության գլխավոր» աշխատանքը բնութագրիչները պետք է դիտարկվեն «բազմային/հիմնական կատեգորիայի համեմատությամբ»:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

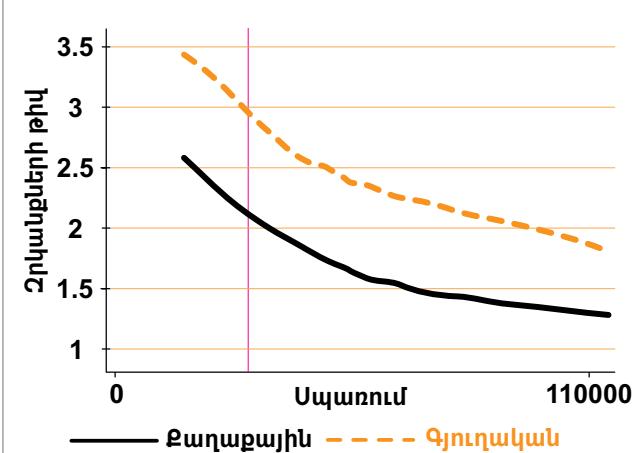
Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 22. Սպառում և խոցելիության դրսնորումներ/չափումներ, 0-5 տ. երեխաներ

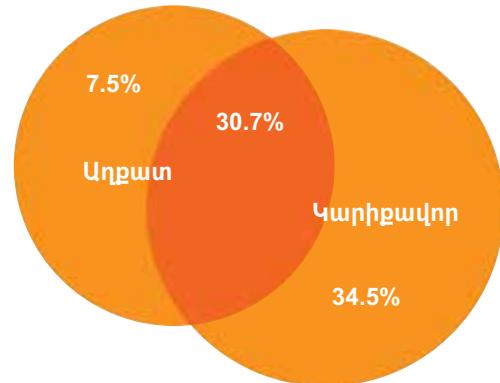
Սպառման և խոցելիության միջև փոխհարաբերությունը (Պատկեր 23) դիտարկելիս առաջին հերթին նկատում ենք գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի միջև մեծ տարերերությունները: Եկամտի ցանկացած նակարդակում գյուղական բնակավայրերի երեխաներն ավելի խոցելի են, քան քաղաքային բնակավայրերին: Ի դեպ, այս երկու գԺերն իրար մոտենալու որևէ միտուն չեն դրսնորում: Երկու գԺերն էլ ավելի թեք են գրաֆիկի ձախ կողմում, ինչը ցույց է տալիս խոցելիության և սպառման միջև ավելի սերտ կապերը, իսկ սպառման աճի հետ մեկտեղ դրանք ուղղվում են: Երկու գԺն էլ նույն անկյունի տակ են, սակայն գյուղականը, կարծես ավելի թեք է սպառման ավելի բարձր մակարդակում:

**Պատկեր 23. Խոցելիություն և սպառում
0-5 տ. երեխաներ**

Վերջապես, աղքատության երկու և ավելի դրականության երի տարանջատման կետում նկատում ենք, որ երեխաների գրեթե մեկ եղրորդը (31 տոկոս) միաժամանակ թե՛ աղքատ է և թե՛ խոցելի:

**Պատկեր 24. Աղքատության և
խոցելիության համընկնումը**

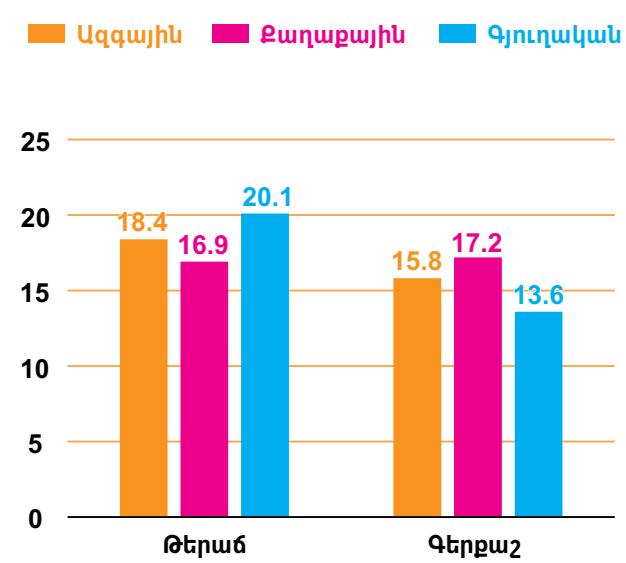
Ոչ աղքատ, ոչ կարիքավոր (2+)՝ 27.2%

4.1 ԿԱՐԵՎՈՐ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ. ՓՈՔԻ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այս բաժինն ուսումնասիրում է 5 տարեկանից ցածր երեխաների ֆիզիկական զարգացումը՝ օգտագործելով 2014-ին հավաքագրված անտրոպոմետրիկ տվյալները: Քանի որ տվյալները հավաքագրվել են միայն այդ տարվա համար, ինարավոր չի եղել դրանք կիրառել ընդհանուր խոցելիության վերլուծության մեջ: Այդուհանդերձ, հաշվի առնելով նյութի կարևորությունը՝ այստեղ ներկայացվում են հիմնական եզրահանգումները: Անտրոպոմետրիկ ցուցանիշները հաշվարկվել են ԱՀԿ մեթոդաբանության համաձայն, 0-59 ամսական երեխաների համար: Արդյունքում 5 տարեկան երեխաները դուրս են մնացել և, հետևաբար, չկա լիակատար համընկնում այս խմբի և վերլուծության մնացած նաև բարում դիտարկող տարիքային առաջին խմբի միջև:

Դայաստամում երեխաների 18 տոկոսը թերած է, իսկ 16 տոկոսը՝ գերքաշ: Գյուղական բնակավայրերում թերած երեխաները կազմում են ընդհանուրի մեկ հինգերորդ մասը, իսկ գերքաշ երեխաների ամենամեծ խումբը կենտրոնացած է քաղաքային բնակավայրերում (Պատկեր 25):

Պատկեր 25. 0-59 ամսական թերած կամ գերքաշ երեխաների համամասնությունը

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

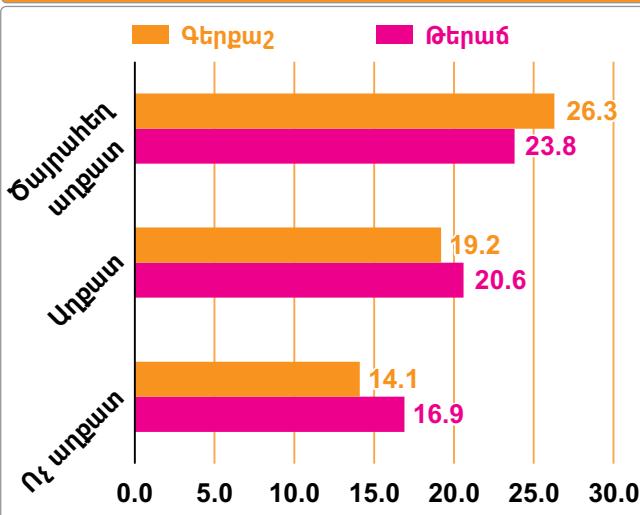
Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Այս երկու ցուցիչների համակցված ներառումը սնուցման դրսնորման մեջ թույլ է տալիս եզրակացնել, որ հայաստանցի երեխաների 25 տոկոսը խոցելի է առաջին կամ երկրորդ ցուցանիշով կամ, ավելի փոքր չափով, երկու ցուցանիշով էլ:

Վերլուծության մնացած մասերում քննարկված աղքատության բոլոր դրսնորումների/չափումների կապը թերածության և գերբաշության ցուցանիշների հետ հաշվարկելու այստեղ ամհնար է: Այնուամենայնիվ, հնարավոր է դիտարկել տնային տնտեսություններին առնչվող երկու դրսնորումների՝ բնակարանային խնդիրների ու կոնունալ ծառայությունների՝ թերածության և գերբաշության հետ համընկնած աստիճանը (Պատկեր 26): Աղքատության երեք դրսնորումների համընկնումը շատ սահմանափակ է: Այդուհանդերձ, երեխաների մոտ 10 տոկոսը թերած է և զրկված կոնունալ ծառայություններից, իսկ 9 տոկոսը գերքաշ է և զրկված կոնունալ ծառայություններից: Կոնունալ ծառայությունների և բնակարանային պայմանների առումով կարիքավոր երեխաների շրջանում թերած լինելու հավանականությունն ավելի բարձր է ոչ խոցելի երեխաների համենատ: Ինչ վերաբերում է գերբաշությանը, ապա դրա մակարդակը զգալի տարբեր չէ խոցելի և ոչ խոցելի երեխաների պարագայում:

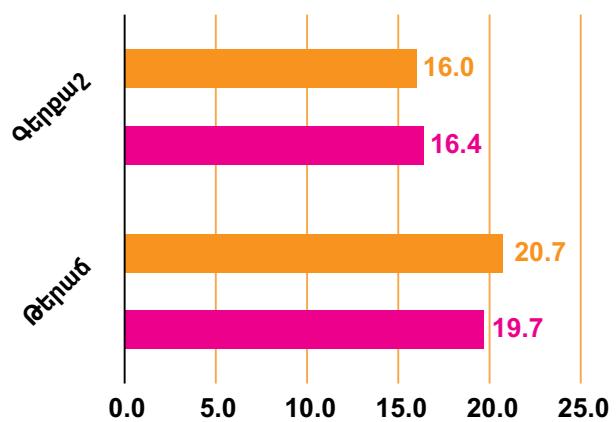
Աղքատ ընտանիքների՝ երեխաների թերած և գերքաշ լինելու հավանականությունն ավելի մեծ է:

Պատկեր 27. Թերած և գերքաշ երեխաների հայմամասնությունն աղքատ, ծայրահեղ աղքատ և ոչ աղքատ ընտանիքներում

Պատկեր 26. Թերած և գերքաշ երեխաների հայմամասնությունն ըստ SS կարիքների

■ Բնակարանային պայմաններ
■ Խոցելի/ կոմ. ծառայություններ

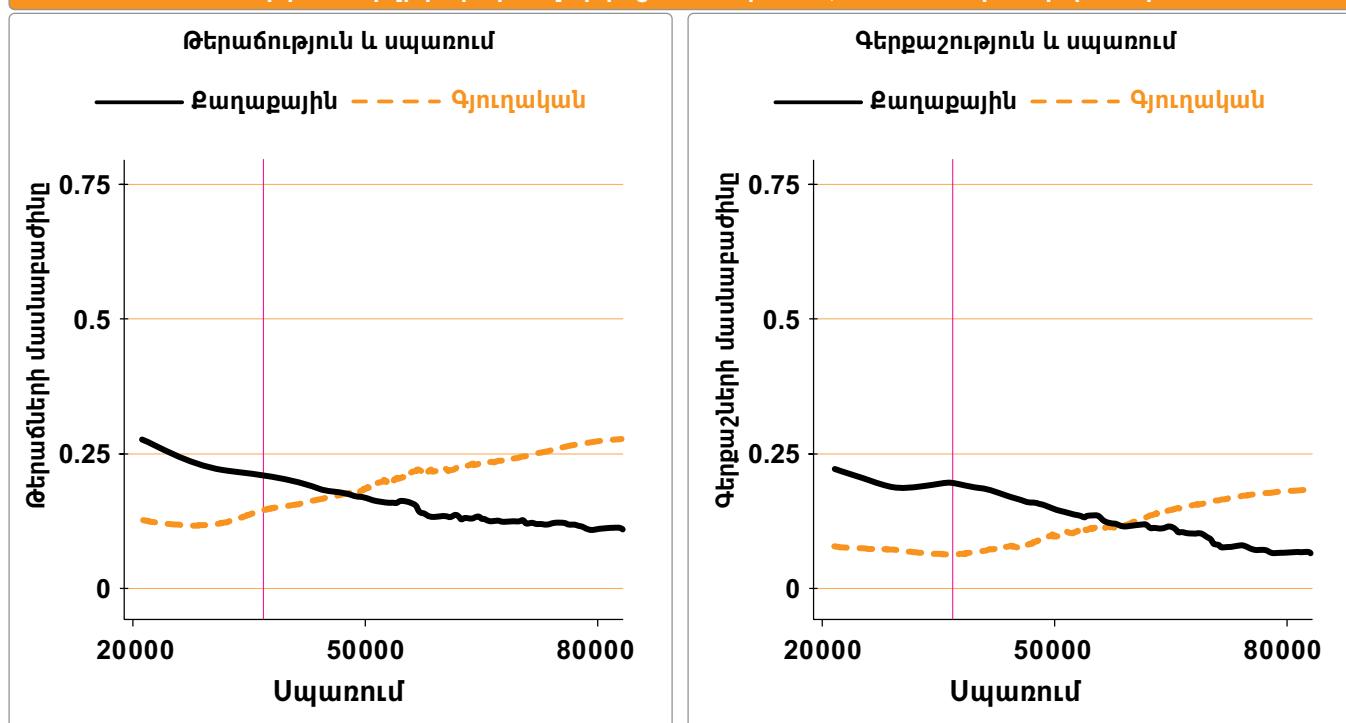

Մասնավորապես, ծայրահեղ աղքատության մեջ ապրող չորս երեխայից մեկը գերքաշ է, և դրանից փոքր-ինչ ցածր տոկոսը (24 տոկոս)՝ թերած:

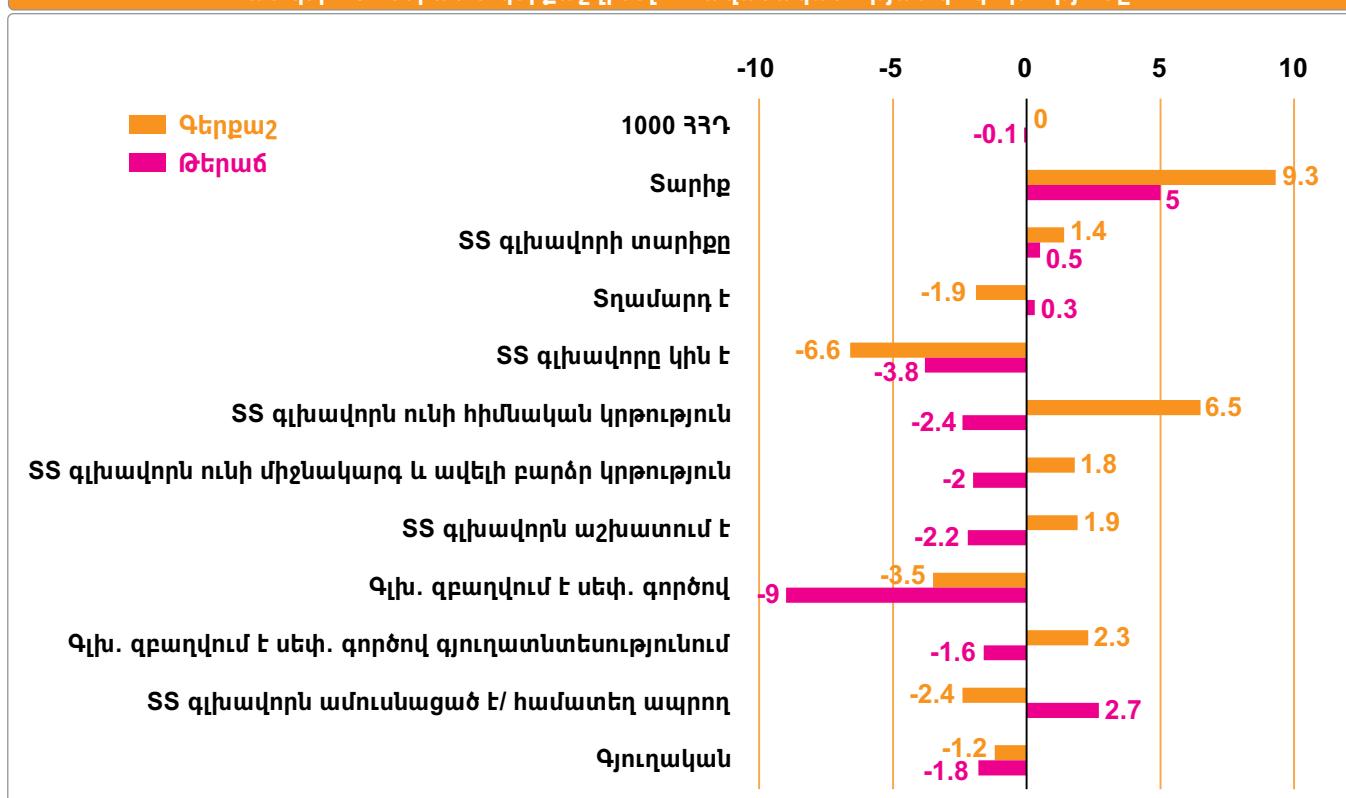
Այս արդյունքները հաստատվել են բազմափոփոխական ռեգրեսիայի վերլուծությամբ (Պատկեր 29):

Տնային տնտեսությունների այլ բնութագրիչների վերահսկման/առանձնացման պարագայում ամսական 1000 ՀՀԴ-ով ծախսերի ավելացման ազդեցությունը մոտ է զրոյի և վիճակագրորեն նշանակալի չէ: Թերածության և գերբաշության հետ կապված ամենակարևոր գործոնը տարիքն է, իսկ որպես նախադրյալ ամենից մեծ ազդեցությունն ունի տնային տնտեսության գլխավորի աշխատանքը ունենալու փաստը: Եթե SS գլխավորն զբաղվում է իր սեփական գործով ոչ զյուղատնտեսության ոլորտում, երեխայի գերքաշ լինելու հավանականությունը 9 տոկոսային կետով ավելի ցածր է տնային տնտեսության գործազուրկ գլխավորի հետ ապրող երեխաների համեմատությամբ: Այդուհանդերձ, պարզվել է, որ այս գործոնների մեծ մասը վիճակագրորեն նշանակալի չէ: Ընդհանրապես, հիմնական բնութագրիչների և այս երկու ցուցանիշների կապը կարծես թե թույլ է: Դեռևսարար, թերածության և գերբաշության առավել խոր պատճառները պետք է ավելի մանրամասնորեն դիտարկվեն հետագա հետազոտությունների շրջանակներում, ինչը, ցավոք, դուրս է այս գեկույցի շրջանակից և հնարավորություններից:

Պատկեր 28. Ֆիզիկական զարգացում և սպառում, 0-59 ամսական երեխաներ

Պատկեր 29. Թերած և գերքաշ լինելու հավանականության փոփոխությունը

© UNICEF/Armenia2016/Pirozzi

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

5 6-14 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԵՐ

6-14 տարեկան երեխաների շրջանում խոցելիության բարձր աստիճանը գրանցվել է ժամանցի և սոցիալական փոխհարաբերությունների դրսնորումների ուղղությամբ: Երկու երեխայից մոտ մեկը խոցելի է աղքատության այդ դրսնորումներից յուրաքանչյուրում (Պատկեր 31): Խոցելիության բարձր աստիճանը է արձանագրվել նաև SS կրոնունակ ծառայությունների և բնակարանային խնդիրների մակարդակի չափումներում: Բնակարանային խոցելիությունը պայմանավորված է բնակարանային խնդիրներով (մասնավորապես՝ քանդված պատեր և պատուհաններ), մինչդեռ կրոնունակ ծառայությունների առումով խոցելիությունը հիմնականում պայմանավորված է ջեռուցման ցուցանիշով (Պատկեր 30): Երեք երեխայից ավելի քան մեկը խոցելի է կրոթության առումով, ինչը հիմնականում գրեթե ամբողջովին բխում է երեխայի համար սովորելու և տնային աշխատանքները կատարելու պատշաճ տեղի բացակայությունից: Սա, անենայն հավանականությամբ, կապված է տարածքի

խնդրի հետ: Եթե գյուղական բնակավայրերում ապրող երեխաներն, ընդհանուր առմամբ, ավելի խոցելի են աղքատության բոլոր դրսնորումների և ցուցանիշների առումով, ապա քաղաքային բնակավայրերի երեխաների դեպքում ավելի մեծ է կրոթության առումով խոցելի լինելու հավանականությունը: Այս պատկերն ստացվում է հիմնականում տնային աշխատանքները կատարելու տեղի բացակայության ցուցանիշի բարձր լինելու արդյունքում (Պատկեր 32): Միևնույն ժամանակ, քաղաքային երեխաների շրջանում գերբնակեցված բնակարաններում ապրելու հավանականությունն ավելի մեծ է: Սա մատնանշում է քաղաքային միջավայրում տարածքի խնդրի առկայությունը:

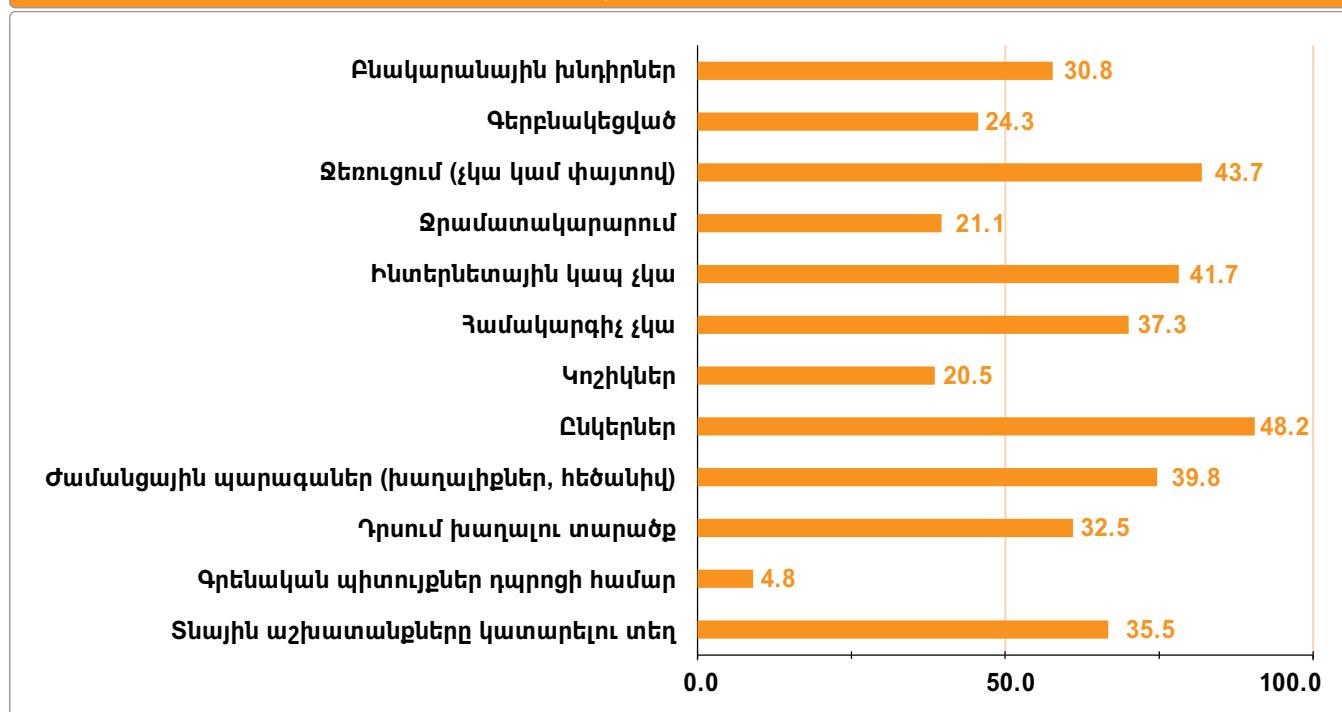
Այս տարիքային խնդրում չկան զգալի սերային տարբերություններ աղքատության տարբեր դրսնորումների գծով (Այլուսակ 8): Կնոջ գլխավորությամբ տնային տնտեսություններում ապրող երեխաներն ավելի խոցելի են ժամանցի,

Այլուսակ 8. Խոցելիության մակարդակն ըստ հիմնական բնութագրիների, 6-14 տ. երեխաներ

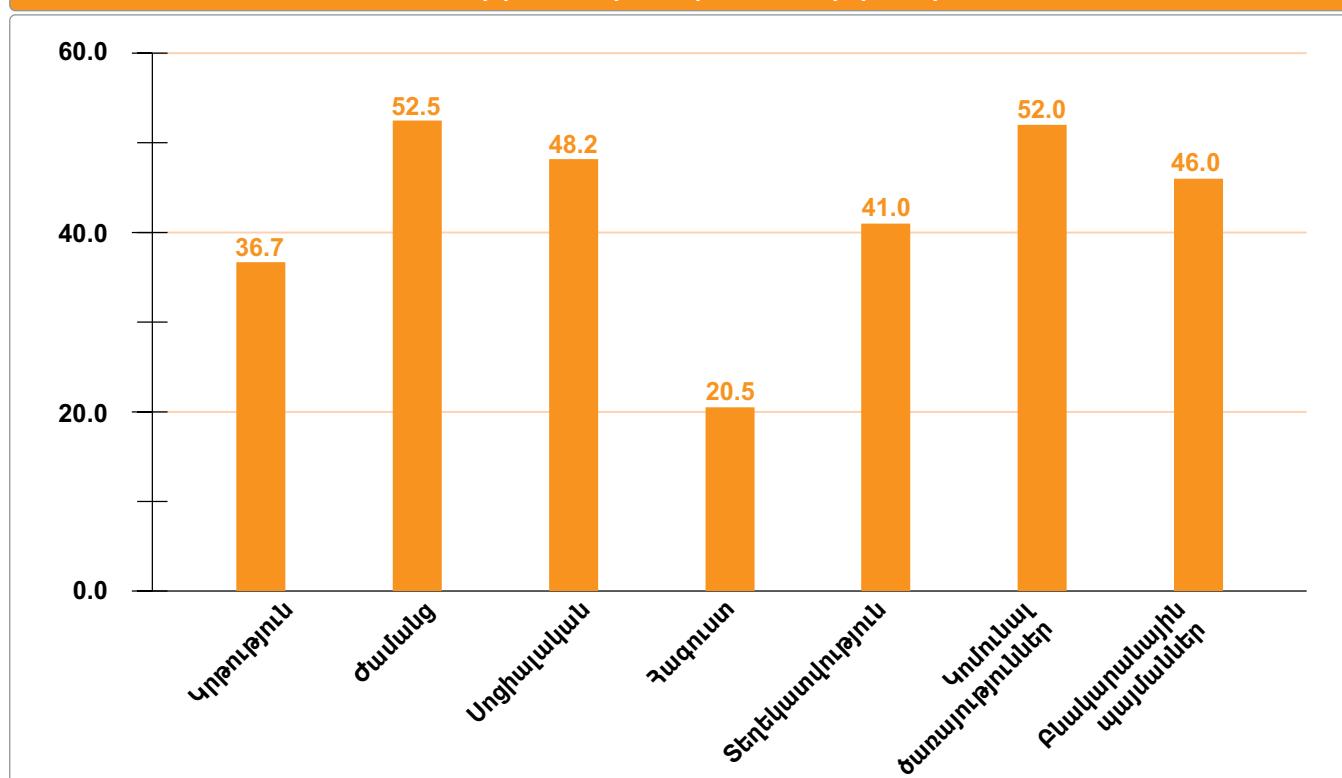
	Կրթություն	Ժամանց	Սոցիալական	Հագուստ	Տեղեկատվություն	Կոմ. ժառայություն	Բնակարանային պայման
Իգական	36.4	53.1	50.6	20.3	41.3	52.6	46.6
Արական	36.9	51.9	45.9	20.6	40.7	51.4	45.5
Գլխավորը 65 տ.-ից երիտասարդ է	36.4	53.1	47.5	21.2	40.2	50.4	44.3
Գլխավորը 65 տ.-ից բարձր է	37.6	51.0	50.0	18.4	43.0	56.2	50.9
Տղամարդ գլխավոր	34.4	50.2*	48.1	18.7	38.1*	51.8	43.4*
Կին գլխավոր	44.2	60.0*	48.3	26.3	50.5*	52.7	54.7*
Թերի միջն. կրթություն	35.2	53.5	44.8*	20.7	40.4	54.1	44.8
Միջնակարգ կրթություն	39.1	50.9	53.5*	20.1	41.9	48.6	48.0
Գլխավորը չի աշխատում	46.3*	57.7	50.4	22.7	42.7	40.2*	53.3*
Գլխավորն աշխատում է	32.4*	51.6	45.3	19.9	39.4	55.6*	42.1*
Ամուրի	35.2	49.1*	49.3	17.0*	37.4*	49.9	43.2
Ամուսնացած/ համատեղ բնակվող	38.5	56.8*	46.7	24.8*	45.5*	54.5	49.5
2 կամ ավելի քիչ երեխա	34.3*	49.5	46.8	17.0*	37.3*	46.0*	39.4*
3 կամ ավելի երեխա	41.9*	58.9	51.1	28.0*	48.9*	64.7*	60.2*
Քաղաքային	41.8*	52.5	43.2*	15.3*	30.4*	29.7*	44.5
Գյուղական	28.7*	52.4	55.9*	28.5*	57.5*	86.7*	48.5

*Կստղանիշը ցույց է տալիս, որ երկու կատեգորիաների տարբերությունը վիճակագրորեն նշանակալի է 95% մակարդակով:

Պատկեր 30. Ցուցանիշներ. 6-14 տ. երեխաներ

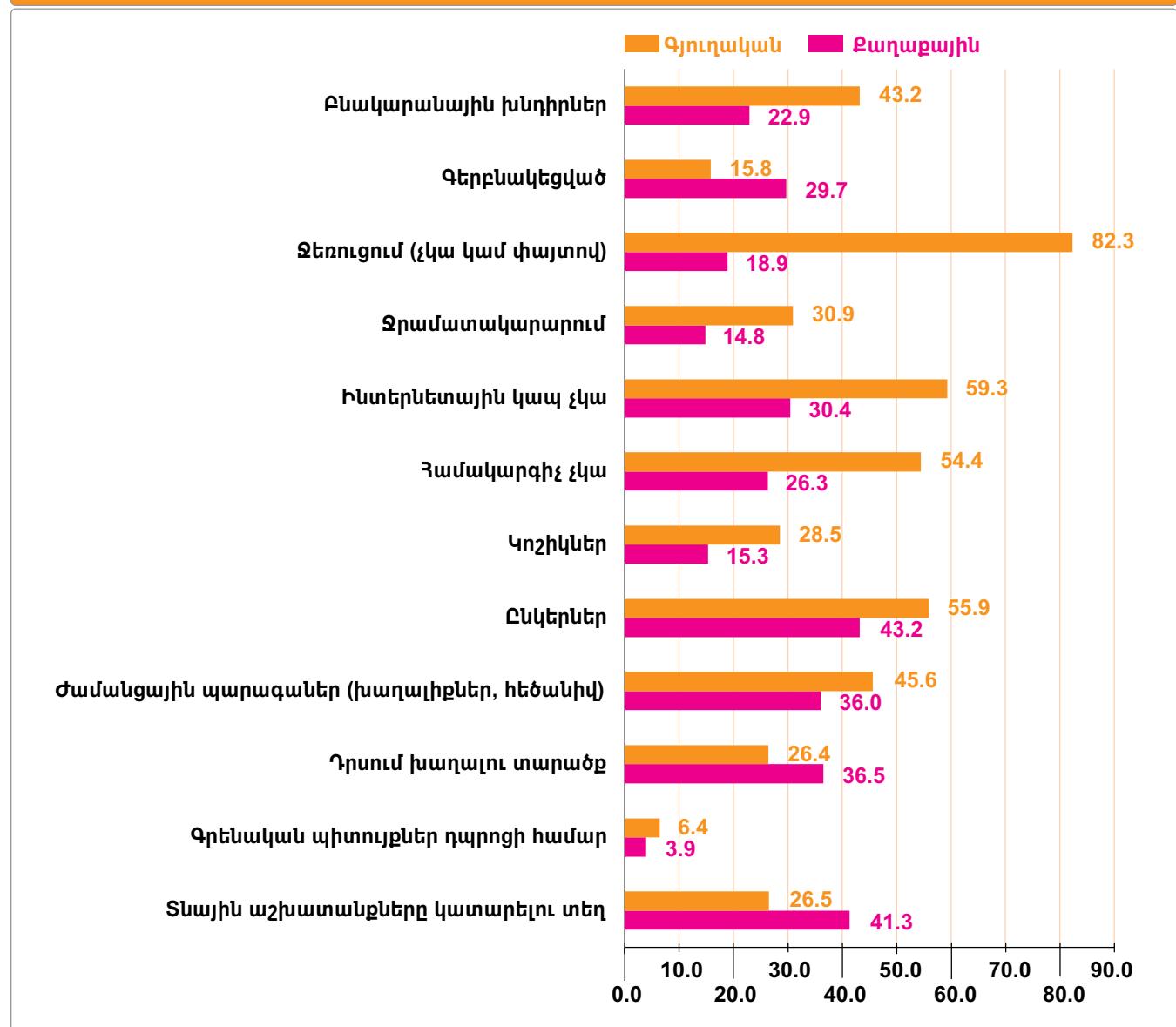
Պատկեր 31. Չափումներ, 6-14 տ. երեխաներ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՐԱՅԱՍԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

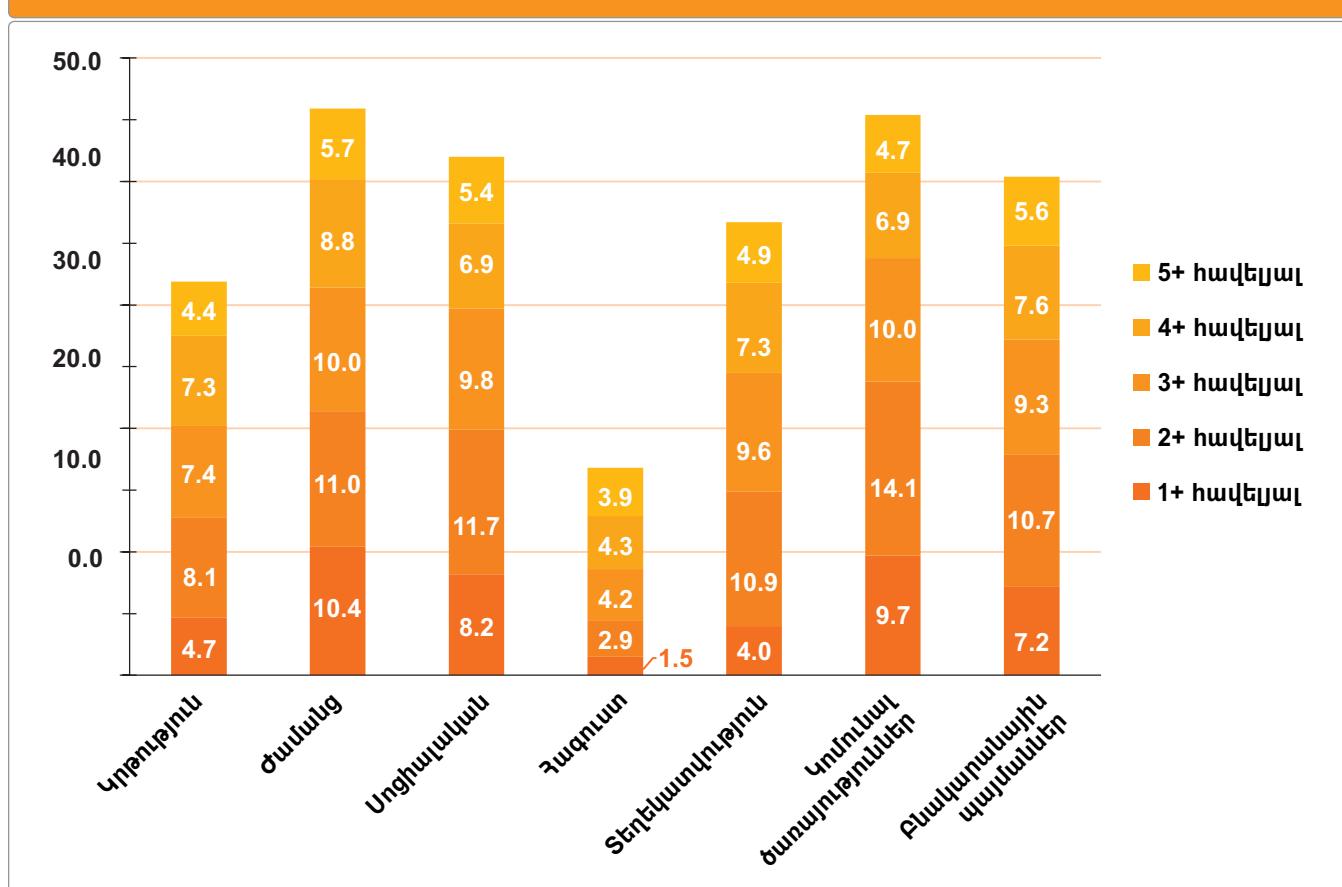
Դատուկեր 32. Ցուցանիշներն ըստ բնակավայրի, 6-14 տ. երեխաներ

տեղեկատվության և բնակարանային պայմանների առումով, իսկ բազմանդամ ընտանիքներում (երկու և ավելի քույր ու եղբայր) ապրող երեխաները խոցելի են բոլոր ուղղություններով՝ բացի ժամանցն ու սոցիալական փոխհարաբերությունները։ Եթե տնային տնտեսության գլխավորն աշխատում է, ապա ավելի քիչ հավանական է, որ երեխաները խոցելի լինեն կրծության և բնակարանային պայմանների առումով, նույնիսկ եթե նրանք ավելի խոցելի թվան կոնունալ ծառայությունների գծով։ Այդուհանդերձ, երկփոփոխական

վերլուծությունը, ինչպես ներկայացված է սույն առյօնակում, չի արտացոլում բազմակի գործոնների միաժամանակյա ազդեցությունը, իսկ եթե խնդերը փոքր են, տարբերություններն զգալի են թվում կիրառված ընտրության ազդեցության պատճառով։ Օրինակ՝ «աշխատում է/չի աշխատում» երկնական կատեգորիայում ներառված է գյուղատնտեսական աշխատանքը։ Եթե գյուղական բնակավայրերում տնային տնտեսության գլխավորը հիմնականում գբաղվում է գյուղատնտեսական աշխատանքով, ապա

Պատկեր 33. Զափումների համընկնում, 6-14 տ. երեխաներ

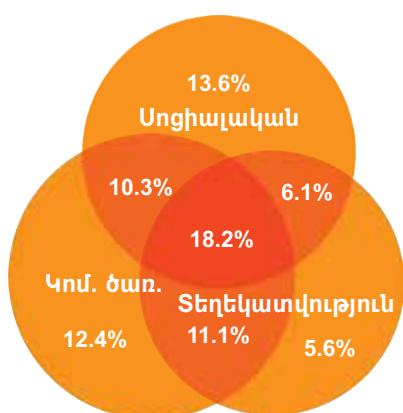

այդ ընտանիքների երեխաներն ավելի հավանական է, որ զրկված լինեն կոմունալ ծառայություններից այն պատճառով, որ ապրում են գյուղական բնակավայրում:

Իրականում, գյուղական բնակավայրերի երեխաների շրջանում ավելի մեծ է սոցիալական փոխհարաբերությունների, հագուստի, տեղեկատվության և կոմունալ ծառայությունների գծով խոցելի լինելու հավանականությունը: Ինչպես վերը նշվել էր, պակաս հավանական է, որ նրանք խոցելի լինեն կրթության առումով:

Երեխաների ճնշող մեծամասնության համար աղքատության մեկ դրսնորման գծով խոցելիությունը միակը չէ: Աղքատության որևէ մեկ դրսնորմանը խոցելի երեխաների շուրջ մեկ երրորդը խոցելի է՝ նաև 2-3 լրացուցիչ ուղղություններով (Պատկեր 33): Միայն մեկ կոնկրետ ուղղությամբ խոցելի երեխաների տոկոսը

Պատկեր 34. 3 դրսնորմների համընկնումը, 6-14 տ. երեխաներ

Խոցելի չէ որևէ դրսնորման մեջ՝ 22.7%

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

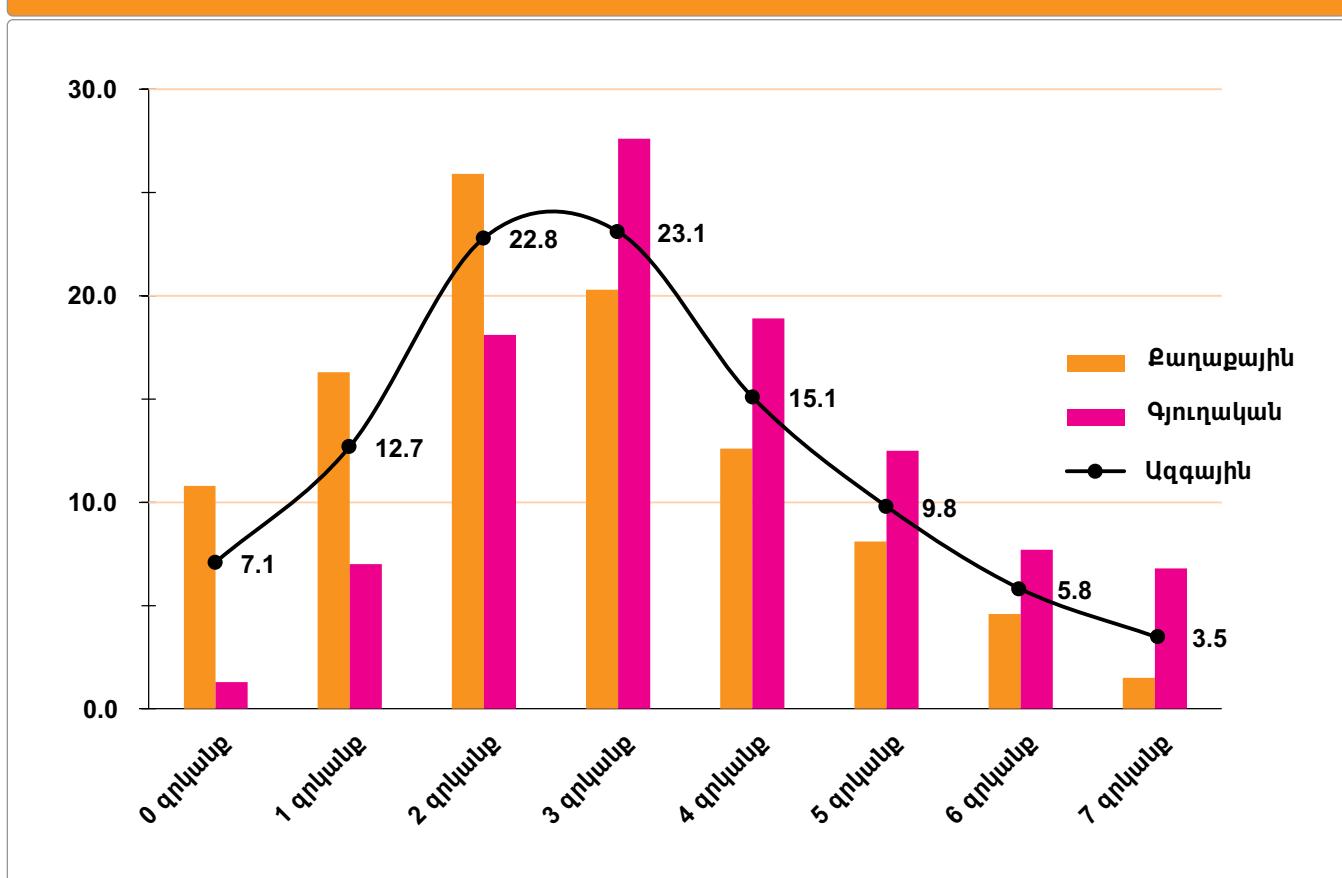
Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Այսուսակ 9. Զրկանքների քանակն ըստ տարանջատման կետի, 6-14 տ. երեխաներ

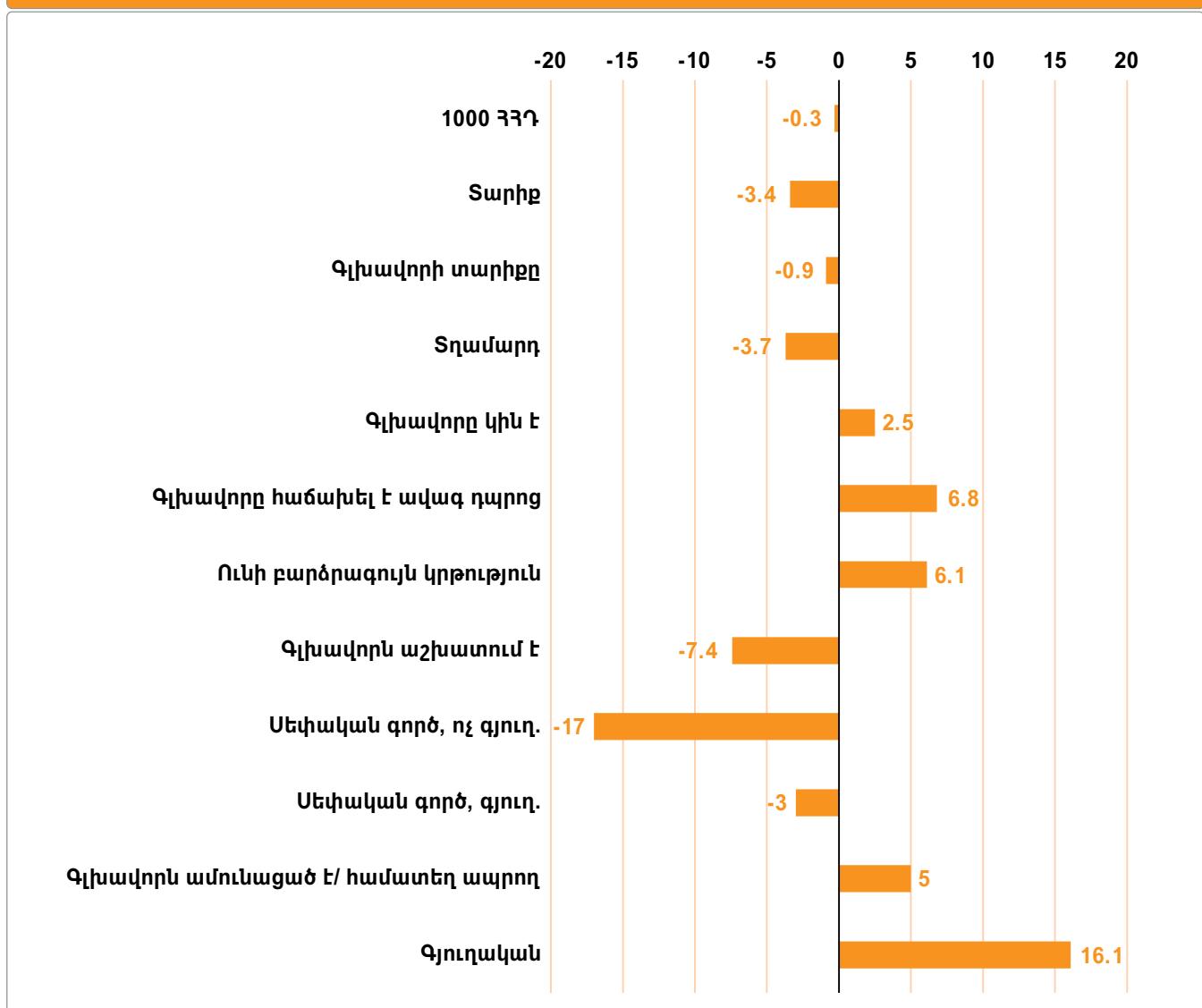
	H			A			M0		
	Ընդ.	Քաղաք.	Գյուղ.	Ընդ.	Քաղաք.	Գյուղ.	Ընդ.	Քաղաք.	Գյուղ.
Զրկանք 1+	92.9	89.2	98.7	45.6	41.2	51.9	0.42	0.37	0.51
Զրկանք 2+	80.2	72.9	91.7	50.6	47.3	54.7	0.41	0.34	0.50
Զրկանք 3+	57.4	47.0	73.6	59.4	57.6	61.2	0.34	0.27	0.45
Զրկանք 4+	34.3	26.7	46.0	70.5	68.7	72.2	0.24	0.18	0.33
Զրկանք 5+	19.2	14.1	27.0	81.0	79.0	82.7	0.16	0.11	0.22
Զրկանք 6+	9.3	6.0	14.5	91.1	89.2	92.4	0.09	0.05	0.13

H: Թվաքանակ (խոցելիներ %), A: միջին ինտենսիվություն, M0: ճշգրտված թվաքանակի հարաբերակցություն

Պատկեր 35. Թվաքանակն ըստ զրկանքների թվի և բնակավայրի, 6-14 տ. երեխաներ

**Պատկեր 36. Երկու և ավելի ուղղությամբ կարիքավոր լինելու հավասականության
փոփոխությունները, 6-14 տ. երեխաներ**

աղքատության յուրաքանչյուր դրսնորման գծով երեք տոկոսից ել ցածր է (ավելի մեծ հստակության նպատակով՝ այս խումբը ներկայացված չէ գրաֆիկում), մինչդեռ երեխաների 3,5 տոկոսը խոցելի է միաժամանակ յոթ դրսնորմանք:

Համընկնան ամենաքարձր աստիճանը նկատվում է սոցիալական փոխհարաբերությունների, տեղեկատվության և կոմունալ ծառայությունների ուղղությամբ (Պատկեր 34): Չորս երեխայից ավելի քան մեկը խոցելի է աղքատության այս դրսնորումներից

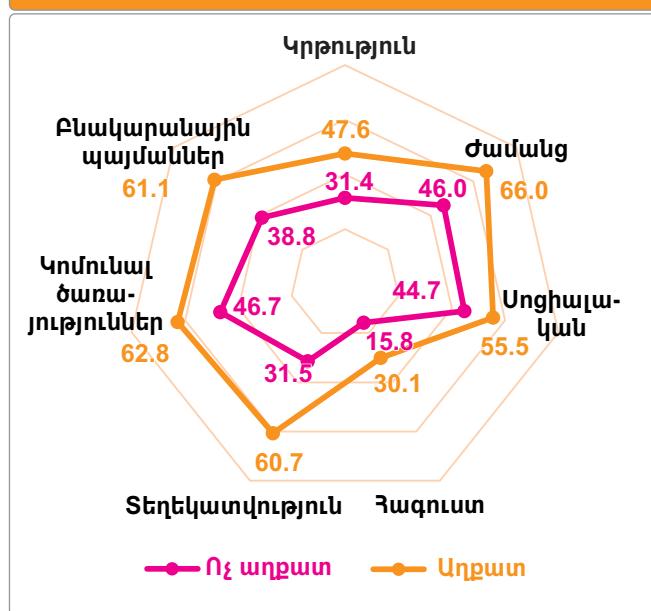
առնվազն մեկում: Յինգ երեխայից գրեթե մեկը խոցելի է երեքում, իսկ տասից մեկը խոցելի է կամ սոցիալական փոխհարաբերությունների և կոմունալ ծառայությունների կամ էլ տեղեկատվության և կոմունալ ծառայությունների առումով: Երեխաների միայն վեց տոկոսն է գրկված տեղեկատվությունից:

Երեխաների մեծ մասը խոցելի է աղքատության երկու կամ երեք դրսնորումներում (երեքն իրենից ներկայացնում է ազգային մակարդակում առավել հաճախ կրկնվող, այն է՝ մոդալ թիվը, Պատկեր 32): Ինչ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՂՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 37. Խոցելիության մակարդակն ըստ աղքատության կարգավիճակի, 6-14տ. Երեխաներ

Վերաբերում է կրտսեր տարիքային խմբին, գյուղաբնակ երեխաներն ընդհանուր առմանք ավելի խոցելի են, որն արտացոլվում է բաշխվածության դեպի աջ թեքված լինելով: Խոցելիության մակարդակն ավելի քարձոր է երեխաների ավելի մեծ քանակի դեպքում: Քաղաքային բնակավայրերի երեխաները գյուղաբնակների համեմատ պակաս խոցելի են: Քաղաքաբնակ երեխաների տասը տոկոսը խոցելի չէ աղքատության որևէ դրսնորման մեջ, մինչդեռ գյուղաբնակ երեխաների միայն մեկ տոկոսի մոտ է արձանագրվել նման իրավիճակ:

Հայաստանում տարիքային այս խմբի երեխաների ճնշող մեծանանությունը խոցելի է աղքատության առնվազն մեկ դրսնորմանք, սակայն, ինչպես արդեն նշվել է, գյուղական բնակավայրերում խոցելի են գրեթե բոլոր երեխաները (99 տոկոս) (Այլուսակ 9): Դինք երեխայից շուրջ չորսը խոցելի է երկու և ավելի ուղղությամբ, իսկ երեքից պակասը (57 տոկոս) խոցելի են երեք և ավելի ուղղությամբ: Գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի միջև տարբերությունն արտացոլվում է նաև խոցելիության խորության մեջ: Օրինակ՝ քաղաքային բնակավայրերում 2+ տարանջատման կետում խոցելի երեխաները խոցելի են միջինում 3,3 դրսնորումներում (47 տոկոսը՝ 7 դրսնորումներում), մինչդեռ գյուղական բնակավայրերի երեխաները խոցելի են 3,8 դրսնորումներում: Այս փաստի արտացոլումն է այն, որ գյուղաբնակ երեխաների խոցելիության ճշգրտված

գործակիցը (0.50) քաղաքաբնակների գործակիցը (0.34) ավելի քարձոր է:

Երկու և ավելի դրսնորումները որպես տարանջատման կետ դիտարկելիս Պատկեր 36-ը ցույց է տալիս բազմաչափ ռեգրեսիայի արդյունքները՝ որոց հիմնական բնութագրիների խոցելի լինելու հավանականության վրա ունեցած ազդեցության տեսանկյունից:

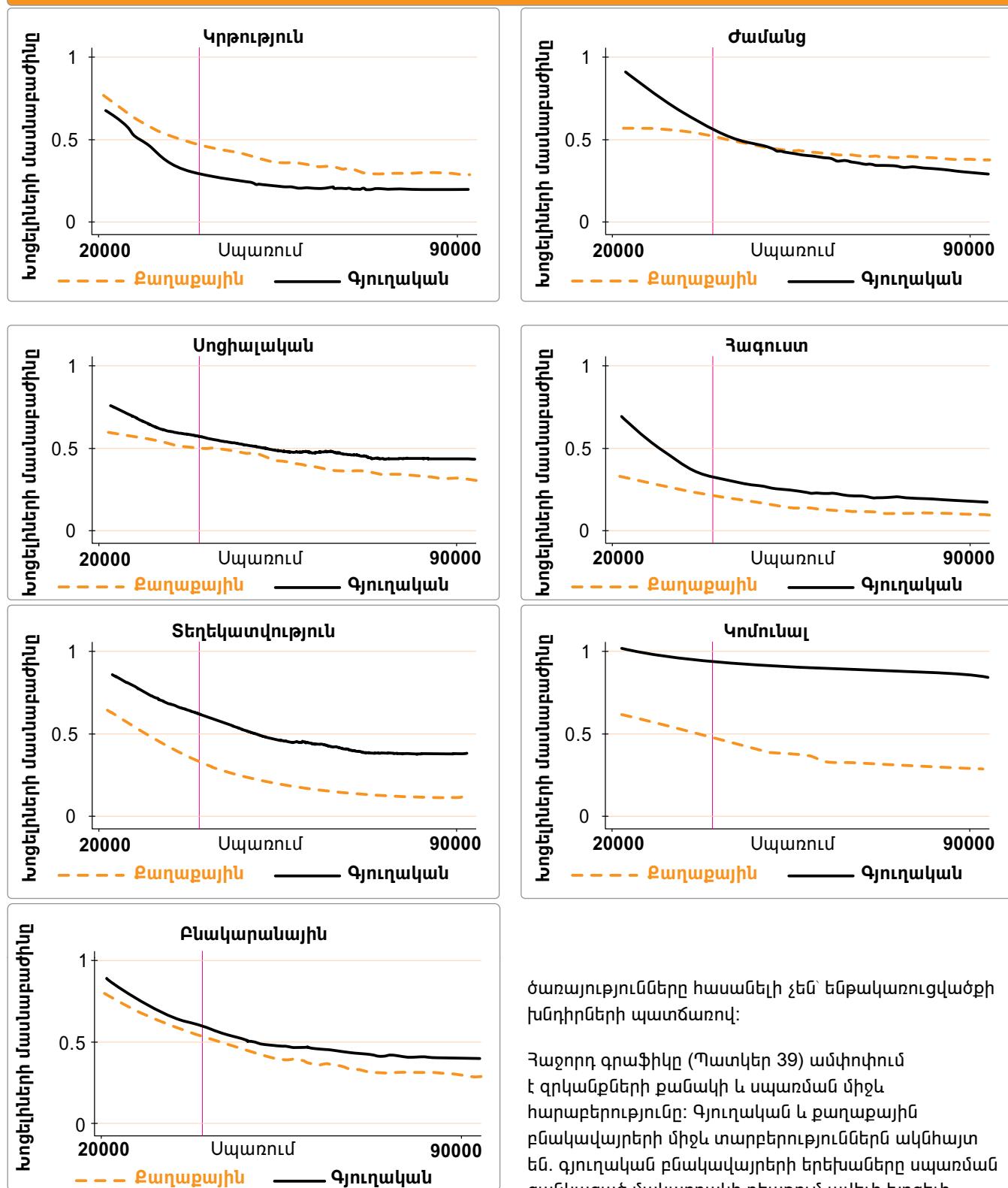
Գնողունակության/ծախսերի աճի ազդեցությունը աղքատության դրսնորումների վրա փոքր է, թեև վիճակագրության տեսանկյունից՝ նշանակալի: Տղաների դեպքում խոցելի լինելու հավանականությունը մոտ 4 տոկոսային կետով ավելի մեծ է, քան աղջիկների: Այս երեխաների դեպքում, որոնց տնային տնտեսության գլխավորն աշխատում է կամ զբաղվում է սեփական գործով գյուղատնեսությունից տարբեր ոլորտում, աղքատության երկու և ավելի դրսնորումներում խոցելի լինելու հավանականությունն էապես ավելի փոքր է: Գյուղական բնակավայրում ապրելը 16 տոկոսային կետով ավելացնում է երեխայի խոցելի լինելու հավանականությունը:

Աղքատ երեխաները շարունակաբար ավելի խոցելի են աղքատության յուրաքանչյուր դրսնորման մեջ, քան ոչ աղքատ երեխաները (պատկեր 34): Այդուհանդեռ, սպառման և բազմաչափ խոցելիության միջև հարաբերությունը բավականին տարբեր է աղքատության տարբեր դրսնորումներում (պատկեր 38):

Ընդհանուր առմանք, թե՝ գյուղական և թե՝ քաղաքային կորերը ավելի թեք են սպառման ամենացածր մակարդակներում, ինչը նշանակում է, որ սպառման աճն էապես կրաքացնի խոցելիությունը, և կորերը կուղղվեն սպառման աճի հետ մեկտեղ: Սա պարզ երևում է կրության, հագուստի և բնակարանային խնդիրների չափումներում: Սոցիալական փոխհարաբերությունների և կոմունալ ծառայությունների կորերն, ընդհանուր առմանք, ավելի հարթ են, ինչը նշանակում է, որ գնողունակության աճը շատ քիչ կարող է ազդել խոցելիության նվազեցման վրա:

Գյուղական/քաղաքային տարբերություններն ինչ-որ չափով առկա են աղքատության ցանկացած դրսնորման մեջ: Սակայն նման երկատվածության ամենաքարձոր աստիճանը կրունակ ծառայությունների գծով է: Ավելին, կոմունալ ծառայությունների կորը գրեթե հարթ է գյուղական բնակավայրերում, ինչը հուշում է, որ այդ

Պատկեր 38. Սպառում և խոցելիության դրսնորումներ/չափումներ 6-14տ. երեխաներ

ծառայությունները հասանելի չեն՝ ենթակառուցվածքի խնդիրների պատճառով:

Ցաջորդ գործիքը (Պատկեր 39) ամփոփում է զրկանքների քանակի և սպառման միջև հարաբերությունը: Գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի միջև տարբերություններն ակնհայտ են. գյուղական բնակավայրերի երեխաները սպառման ցանկացած նակարդակի դեպքում ավելի խոցելի

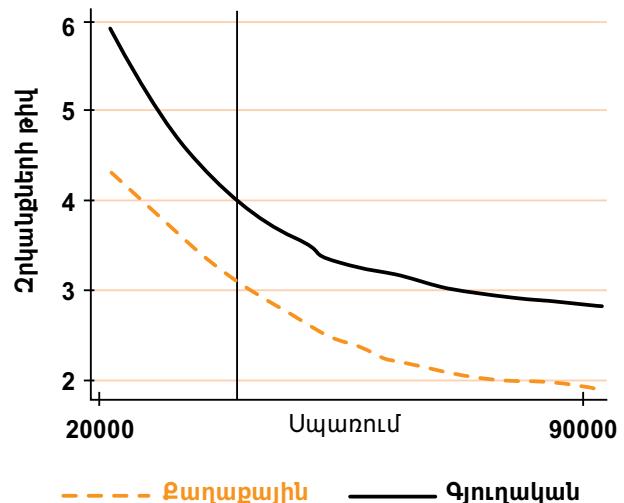
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

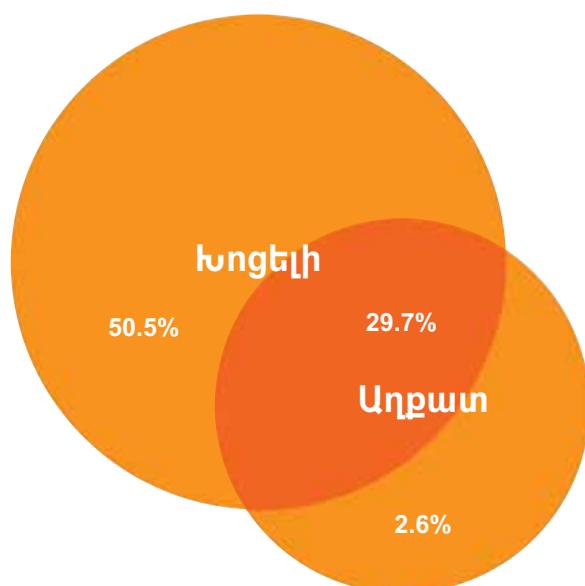
Են: Կրկին կորոն ավելի թեք է սպառման ավելի ցածր մակարդակում և ուղղվում է սպառման ավելացմանը գուգընթաց: Այս փոխադարձ կապն առավել ակնհայտ է գյուղական բնակավայրերի դեպքում:

Խոցելիության և դրամական աղքատության համընկնումը դիտարկելիս ակնհայտ է, որ երեք երեխայից գրեթե մեկը թե՛ աղքատ է և թե՛ խոցելի, հետևաբար, երեխաների մեկ երրորդը պատկանում է ամենախոցելի խմբին: Միևնույն ժամանակ, 6-14 տարեկան երեխաների 3 տոկոսից պակասն աղքատ է նաև դրամապես՝ առանց խոցելի լինելու: Այդուհանդերձ, տարիքային այս խմբի երեխաների կեսը խոցելի է աղքատության երկու և ավելի դրսևումներում, չնայած նրանք չեն ապրում դրամապես աղքատ տնային տնտեսություններում: Դիմում երեխայից մեկից պակասն է, որ ոչ աղքատ է, ոչ էլ խոցելի աղքատության երկու և ավելի դրսևումներում:

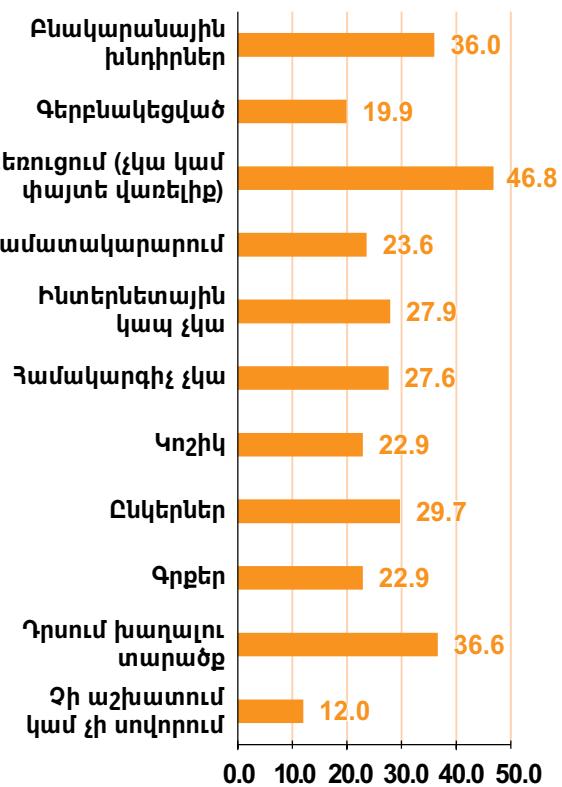
Պատկեր 39. Խոցելիություն և սպառում 6-14 տ. երեխաներ

Պատկեր 40. Խոցելիության և աղքատության համընկնումը

Պատկեր 41. Յուցանիշներ, 15-17 տ. երեխաներ

© UNICEF/Armenia2016/Pirozzi

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

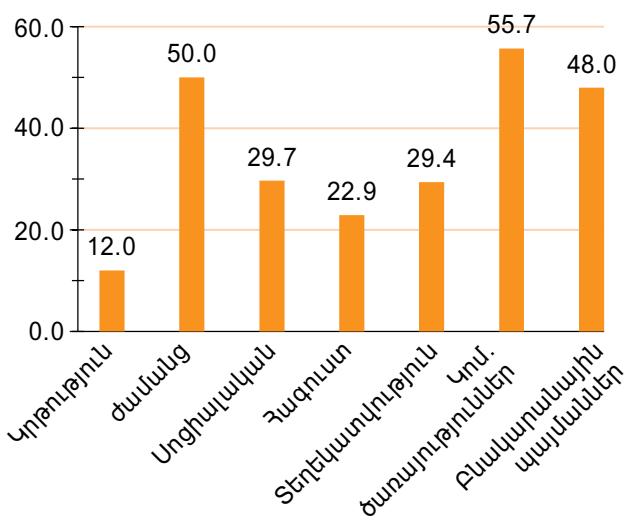
Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

6

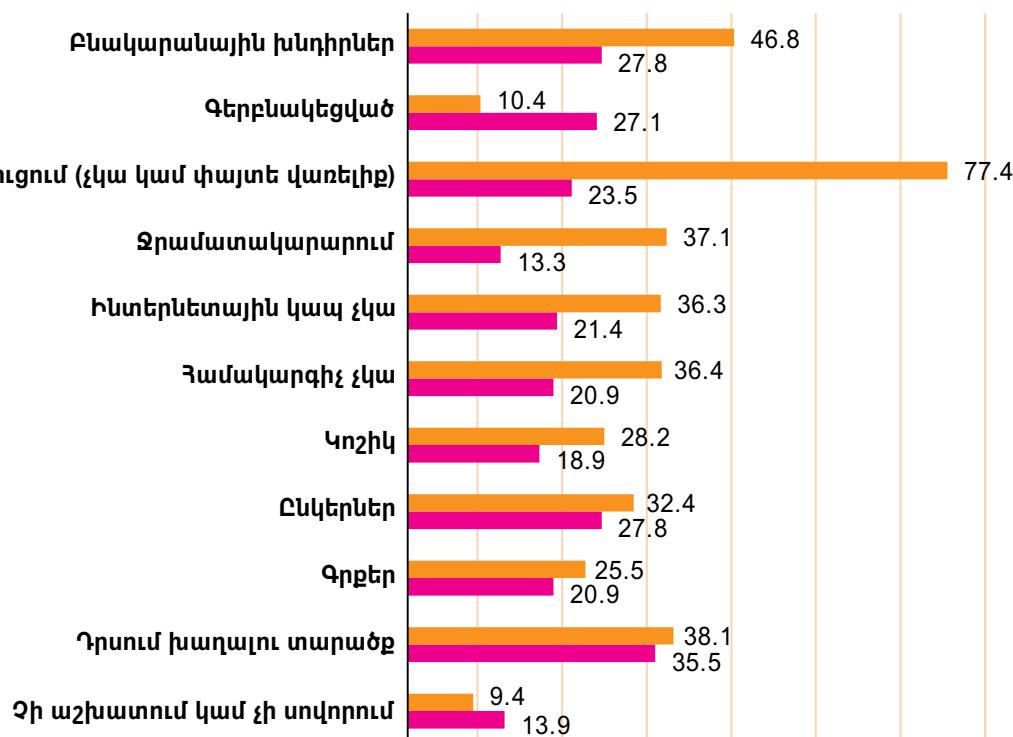
15-17 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆԵՐ

Հայաստանում դեռահասները հիմնականում խոցելի են ժամանցի գծով (50 տոկոս): Աղքատության այդ դրսնորման երկու ցուցանիշների՝ դրսում խաղալու տարածքի և գրքերի ուղղությամբ համապատասխանաբար խոցելի է երեխաների 37 և 23 տոկոսը: Սա նշանակում է, որ այս ցուցանիշների գծով համընկնման միտումներ չկան և որ երեխաները խոցելի են այս ցուցանիշներից մեկի կամ մյուսի գծով: Դեռահասների խոցելիությունը բարձր է նաև կոճունալ ծառայությունների (կրկին ջեռուցման ցուցանիշով պայմանավորված) և բնակարանային պայմանների գծով: Ավելի կրտսեր տարիքային խմբի համեմատությամբ՝ այս խմբում ավելի ցածր է տեղեկատվությունից գրկված լինելու հավանականությունը, ինչը, հավանաբար, պայմանավորված է հասանելիության որոշ չափով տարբեր պատկերացմամբ: Ավելի ավագ տարիքի երեխաների համար հասանելիությունը գնահատվում

Պատկեր 42. Աղքատության դրսնորումներ 15-17 տ. երեխաներ

Պատկեր 43. Ցուցանիշներն ըստ բնակավայրի

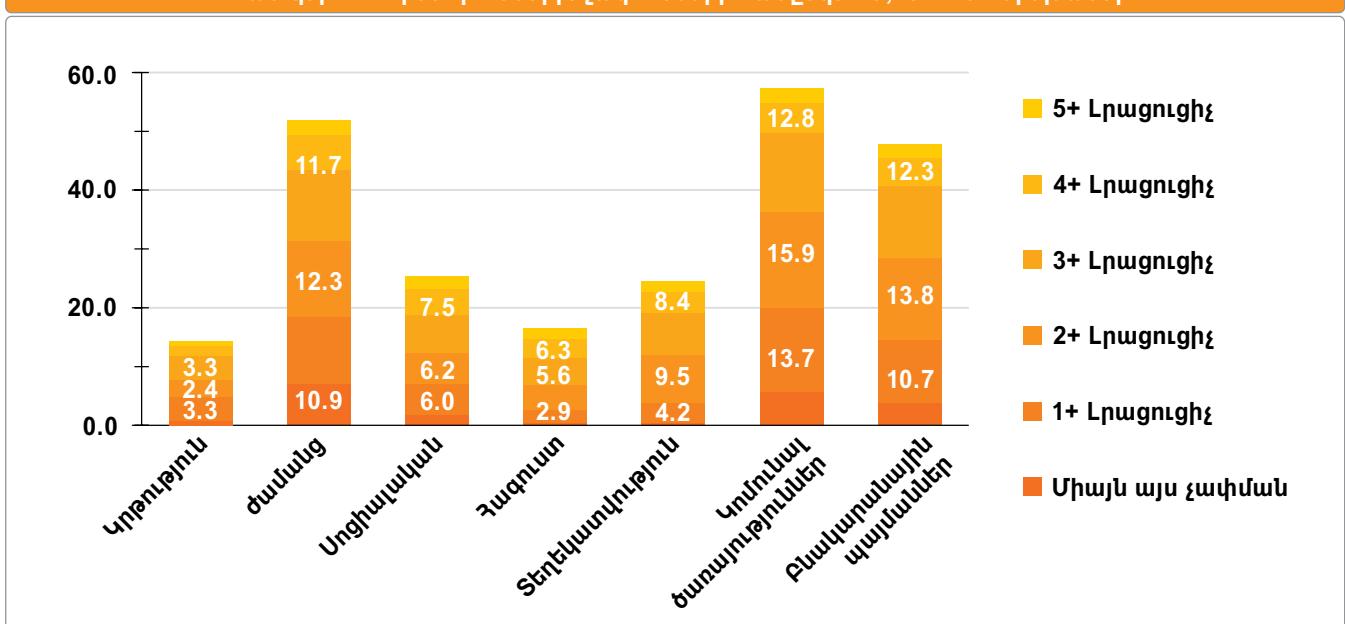
■ Գյուղական ■ Քաղաքային

**Այուսակ 10. Խոցելիության տոկոսն՝ ըստ աղքատության դրսնորումների/չափումների
և հիմնական բնութագրիների, 15-17 տ. երեխաներ**

	Կրթություն	Ժամանց	Սոցիալական	Հագուստ	Տեղեկատվություն	Կոմ. ծառայություն	Բնակարանային պայման
Իգական	9.6	46.8	32.3	21.6	35.9*	54.5	47.9
Արական	14.0	52.7	27.5	24.0	23.7*	56.7	48.2
Գլխավորը 65 տ.-ից երիտասարդ է	11.1	52.6	27.7	23.6	28.5	54.6	46.3
Գլխավորը 65 տ.-ից բարձր է	13.6	44.4	34.1	21.4	31.2	57.9	51.6
Տղամարդ գլխավոր	12.0	49.8	28.3	21.9	27.6	54.5	44.6*
Կին գլխավոր	11.8	50.7	34.9	26.4	35.5	59.7	59.9*
Թերի միջն. կրթություն	35.0*	55.8	22.3	29.8	36.7	58.3	55.4
Միջնակարգ կրթություն	8.5*	49.1	30.9	21.8	28.2	55.3	46.9
Գլխավորը չի աշխատում	17.0	52.3	31.6	19.7	32.1	51.8	55.7
Գլխավորն աշխատում է	10.0	51.5	24.5	24.4	28.1	54.5	44.6
Ամուրի	4.2*	41.1	32.2	23.7	31.5	59.3	43.7
Ամուսնացած/ համատեղ բնակվող	13.1*	51.3	29.4	22.8	29.0	55.1	48.7
2 կամ ավելի քիչ երեխա	10.5	50.3	28.6	20.4*	26.4*	53.3	44.1*
3 կամ ավելի երեխա	17.0	48.8	33.8	31.2*	39.5*	64.0	61.6*
Քաղաքային	13.9	47.1*	27.8	18.9	22.3*	30.5*	45.7
Գյուղական	9.4	53.7*	32.4	28.2	38.6*	88.7*	51.1

*Աստղանիշը ցույց է տալիս, որ երկու կատեգորիաների տարբերությունը վիճակագրորեն նշանակալի է 95% մակարդակով:

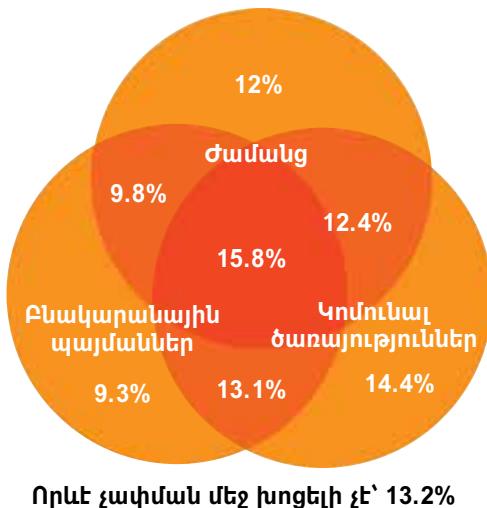
Պատկեր 44. Դրսնորումների/ չափումների համընկնում, 15-17 տ. երեխաներ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

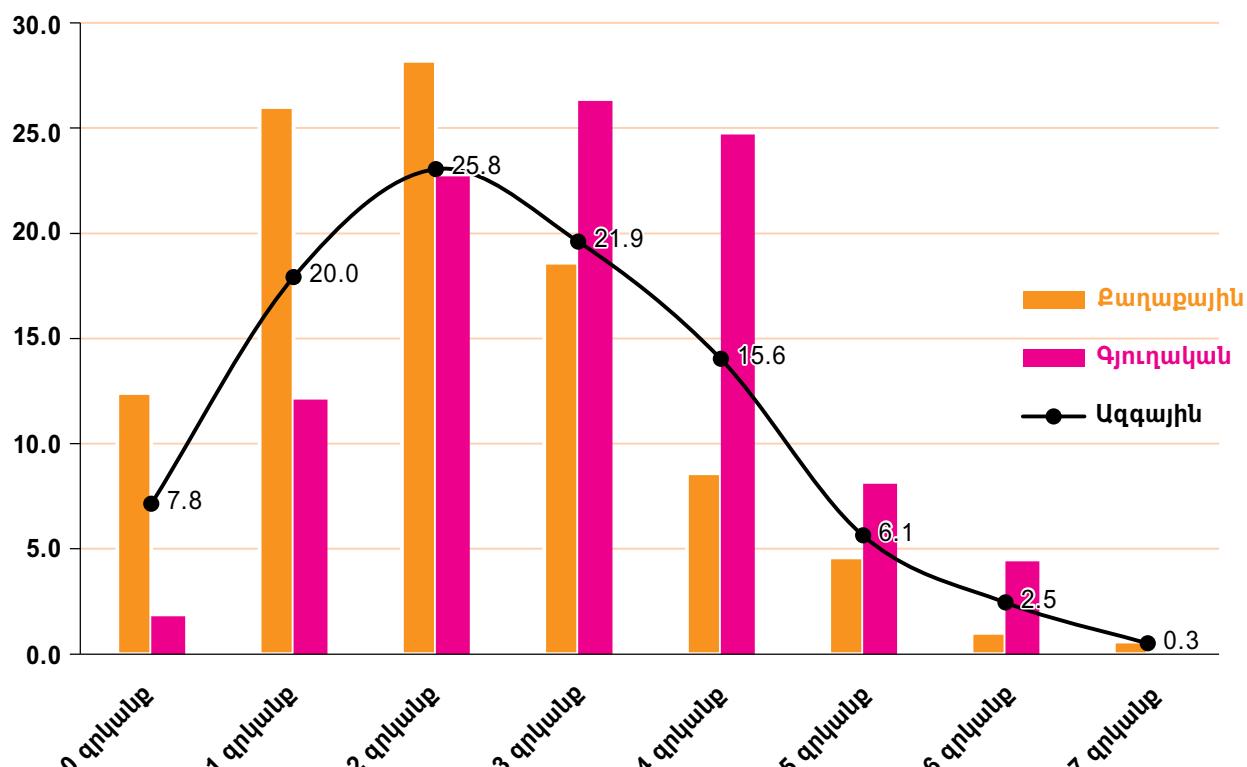
Պատկեր 45. Աղքատության երեք դրսնորումների համընկնումը, 15-17 տ. երեխաներ

Է Ելեկով ցանկացած տեղից (դպրոց, գրադարան, բջջային հեռախոս) և ոչ թե միայն տնից համացանցի հասանելիությունից: Երեխաների միայն 12 տոկոսն է, որ կարծես թե դուրս է մնում կրթության, զբաղվածության կամ ուսուցման համակարգերից:

Գյուղական բնակավայրերում տարիքային այս խմբերի երեխաները նույնպես ընդհանուր առմանք ավելի խոցելի են ցանկացած ցուցանիշից գծով (պատկեր 43): Միակ բացառությունը կրթությունը կամ վերապատրաստումն է, որի դեպքում գյուղական բնակավայրերի երեխաների խոցելիությունը փոքր-ինչ պակաս է: Ըստ բնակավայրի տարրերություններն ավելի նկատելի են SS մակարդակի խոցելիության, այդ թվում բնակարանային պայմանների, կոնունալ ծառայությունների և տեղեկատվության առումով, մինչդեռ անհատական մակարդակում խոցելիության տարրերությունը չափավոր է:

Պատկեր 46. Թվաքանակն ըստ գրկանքների թվի, 15-17 տ. երեխաներ

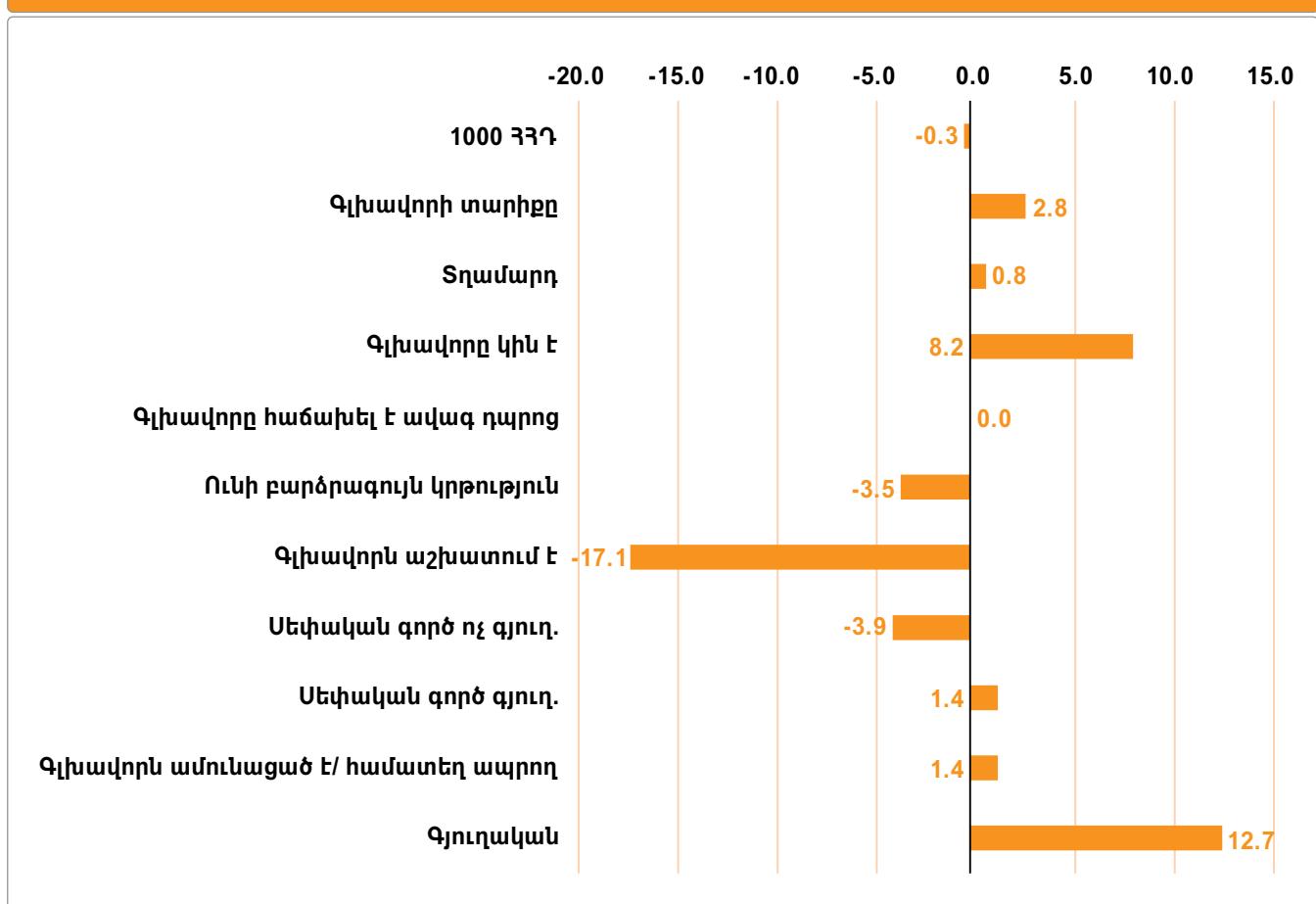

Աղյուսակ 11. Խոցելիության թվաքանակը, 15-17 տարեկան երեխաներ

	H			A			M0		
	Ընդ.	Քաղաք.	Գյուղ.	Ընդ.	Քաղաք.	Գյուղ.	Ընդ.	Քաղաք.	Գյուղ.
Չրկանք 1+	92.2	87.6	98.2	38.4	33.6	43.9	0.35	0.29	0.43
Չրկանք 2+	72.3	61.7	86.2	45.0	41.7	48.1	0.33	0.26	0.41
Չրկանք 3+	46.5	33.4	63.5	54.1	52.8	55.0	0.25	0.18	0.35
Չրկանք 4+	24.5	14.9	37.2	64.2	65.3	63.7	0.16	0.10	0.24
Չրկանք 5+	9.0	6.2	12.5	76.5	76.6	76.4	0.07	0.05	0.10
Չրկանք 6+	2.8	1.7	4.4	87.4	91.0	85.7	0.02	0.02	0.04

H: Թվաքանակ (խոցելիներ %), **A:** միջին ինտենսիվություն, **M0:** ճշգրտված թվաքանակի հարաբերակցություն

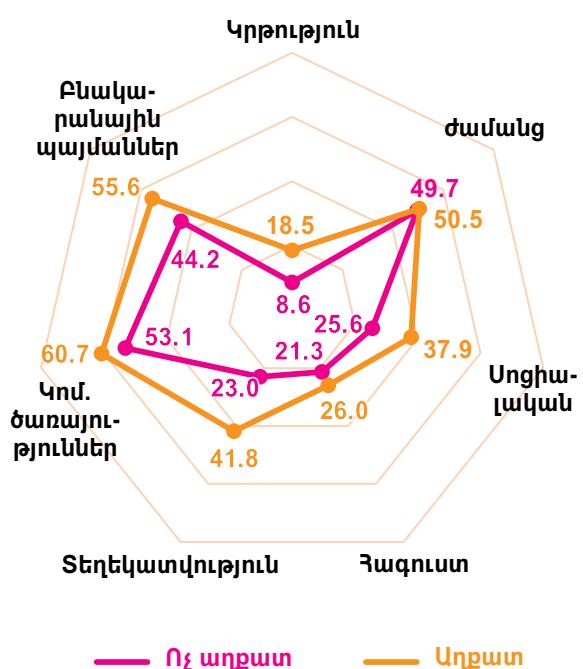
Պատկեր 47. 2+ դրսևորումներում/չափումներում կարիքավոր լինելու հավանականությունը, 15-17 տ. երեխաներ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 48. Խոցելիությունն ըստ աղքատության կարգավիճակի

Իրականում, գյուղական բնակավայրերի երեխաներն զգալիորեն ավելի խոցելի են ժամանցի, տեղեկատվության և կոմունալ ծառայությունների առումով, բայց ոչ աղքատության մնացած չորս դրսերումներում (Այսուսակ 10): Աղջկներն ավելի խոցելի են տեղեկատվության տեսանկյունից, իսկ կնօց գլխավորությամբ տնային տնտեսություններում երեխաների բնակարային պայմանների գժով խոցելիությունն ավելի հավանական է: Եթե տնային տնտեսության գլխավորն աշխատում է, երեխաների խոցելիությունը կրթության գժով պակաս հավանական է: Սակայն սա միակ կարևոր տարրերությունը չէ: Ավելի շատ քոյլեր և եղբայրներ ունեցող երեխաները ավելի շատ խոցելի են հագուստի, տեղեկատվության և բնակարային պայմանների գժով, իսկ այս տարրերությունները վիճակագրորեն նշանակալի են վստահության 95 տոկոսի միջակայքում:

Տարիքային այս խմբում ևս համընկնան աստիճանը բավականին բարձր է: Թեպետ աղքատության բոլոր յոր դրսերումներում միաժամանակ խոցելի երեխաների

տոկոսը շատ ցածր է (0,3 տոկոս), յուրաքանչյուր առանձին դրսերումներն են ժամանցը, կոնումալ ծառայությունները և բնակարային պայմանները:

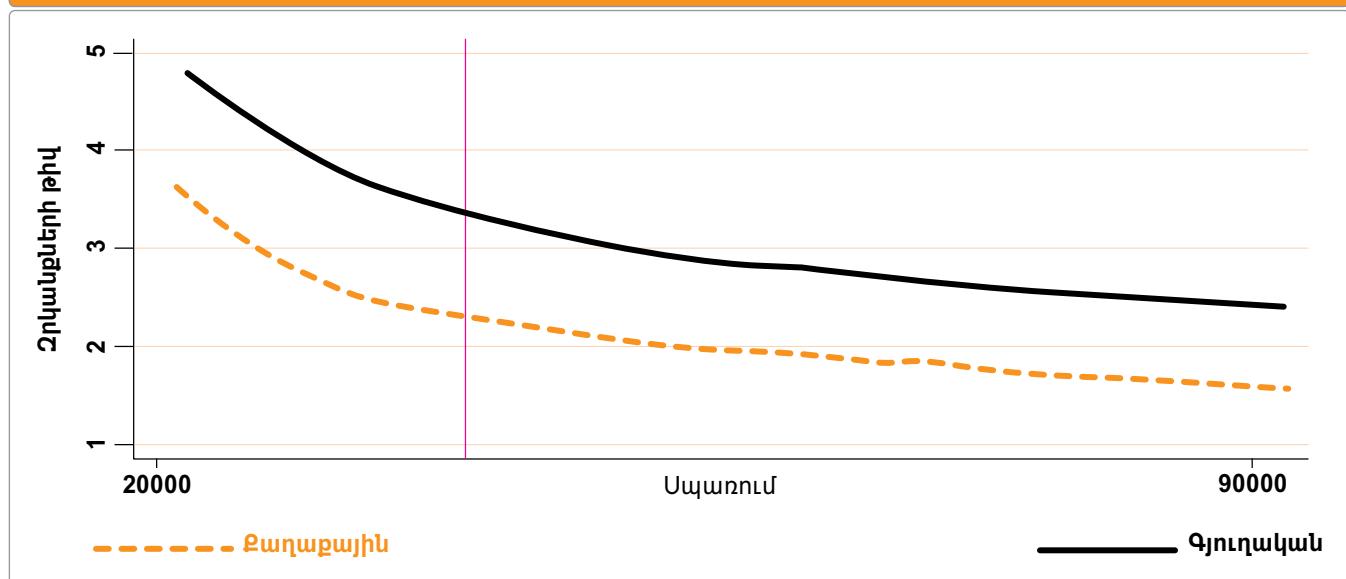
Վեց երեխայից մոտ մեկը միաժամանակ խոցելի է երեք ուղղությամբ, իսկ երեքց մեկը՝ առնվազն երկու դրսերում համակցությամբ: Երեխաների միայն տասներեք տոկոսն է, որ խոցելի չէ աղքատության այս երեք դրսերումներում:

15-17 տարեկան երեխաների մեծամասնությունը խոցելի է աղքատության 2 դրսերումներում (26 տոկոս), իսկ մեկ հիմքերորդ՝ առնվազն մեկում (պատկեր 46): Գյուղական բնակավայրերի երեխաներն ավելի խոցելի են, քանի որ բաշխումը թերքած է աջ, և այդ երեխաների գրեթե գրոյական տոկոսն է, որ աղքատության որևէ դրսերում չէ: Քաղաքային բնակավայրերում ապրող երեխաների իրավիճակն ավելի նպաստավոր է, քանի որ տասից ավելի քան մեկ երեխան որևէ ուղղությամբ խոցելի չէ:

Տարանջատման յուրաքանչյուր կետում մշտապես առկա է քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի միջև տարրերությունը: Գյուղական բնակավայրերում ապրող երեխաները միշտ ավելի խոցելի են, իսկ միջինում ավելի խոցելի են, քան քաղաքային բնակավայրերում ապրող երեխաները (Այսուսակ 11): Աղքատության երկու և ավելի դրսերումների տարանջատման կետում խոցելի է քաղաքային բնակավայրերի երեխաների 62 տոկոսը, իսկ գյուղական բնակավայրերում 86 տոկոսը: Միևնույն ժամանակ, քաղաքային բնակավայրերում ապրող երեխաները 42 տոկոսով խոցելի են աղքատության միջինում բոլոր յոր դրսերումների ուղղությամբ (մասնավորապես՝ 2.9 դրսերում), մինչդեռ գյուղական բնակավայրերի երեխաները խոցելի են 3-4 դրսերում ուղղությամբ (7-ի 48 տոկոսը): Արդյունքում, քաղաքային բնակավայրերի երեխաների ճշգրտված թվաքանակը 0.26 է, իսկ գյուղական բնակավայրերինը՝ 0.41:

Աղքատության երկու և ավելի դրսերումներում խոցելի լինելու հավանականության վրա ազդող գործոնների շարքում դեռևս կարևոր դերակատարում ունի գյուղական բնակավայրերում ապրելու գործոնը, որը 13 տոկոսային կետով բարձրացնում է խոցելի լինելու

Պատկեր 50. Խոցելիություն և սպառում, 15-17 տ. երեխաներ

հավանականությունը: Միևնույն ժամանակ, եթե տնային տնտեսության գլխավորն աշխատում է, խոցելի լինելու հավանականությունը նվազում է 17 տոկոսային կետով: Տնային տնտեսության գլխավորի սեռի ազդեցությունը (այն դեպքում, եթե այն ունի համապատասխան մեծություն) վիճակագրորեն նշանակալի չէ:

Ավելի հավանական է աղքատ երեխաների խոցելի լինելը կրթության, սոցիալական փոխարարերությունների և տեղեկատվության ուղղություններով, մինչդեռ մնացած ուղղություններում տարբերությունը վիճակագրորեն նշանակալի չէ:

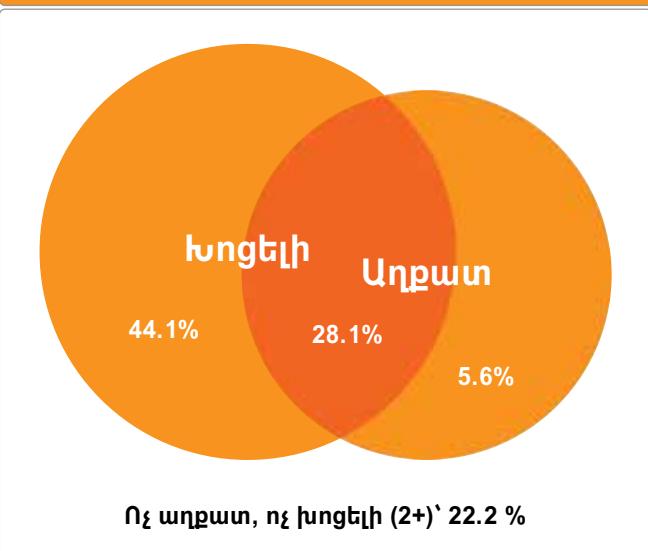
Աղքատության դրսևորումների և սպառման հարաբերությունն ավելի թույլ է, քան նախորդ տարիքային խմբի դեպքում: Թեպետ կորը սպառման ցածր մակարդակներում դեռևս թեք է, այն բավականին հանկարծակի ուղղվում է: Ամենարեք կորերը բնակարանայինն ու տեղեկատվականն են: Պետք է նաև նշել, որ ավելի բարձր տարիքի երեխաների դեպքում գյուղական և քաղաքային բնակավայրերի միջև տարբերությունը, կարծես թե, զգալիորեն թույլ է, բացառությամբ կոնունալ ծառայությունների:

Զրկանքների թվի և սպառման միջև փոխադարձ կապը նույն է, ինչ ցածր տարիքի երեխաների տարիքային խմբի դեպքում: Այդուհանդեռձ, գյուղական և

քաղաքային կորերը թերևակիորեն թեք են, հատկապես սպառման ավելի ցածր մակարդակում: Սա ցույց է տալիս այն փաստը, որ հատկապես դեռահասների դեպքում սպառման աճն, ամենայն հավանականությամբ, զգալիորեն չի նվազեցնում խոցելիությունը:

Եվ վերջում, դիտարկենք տարիքային այս խմբում

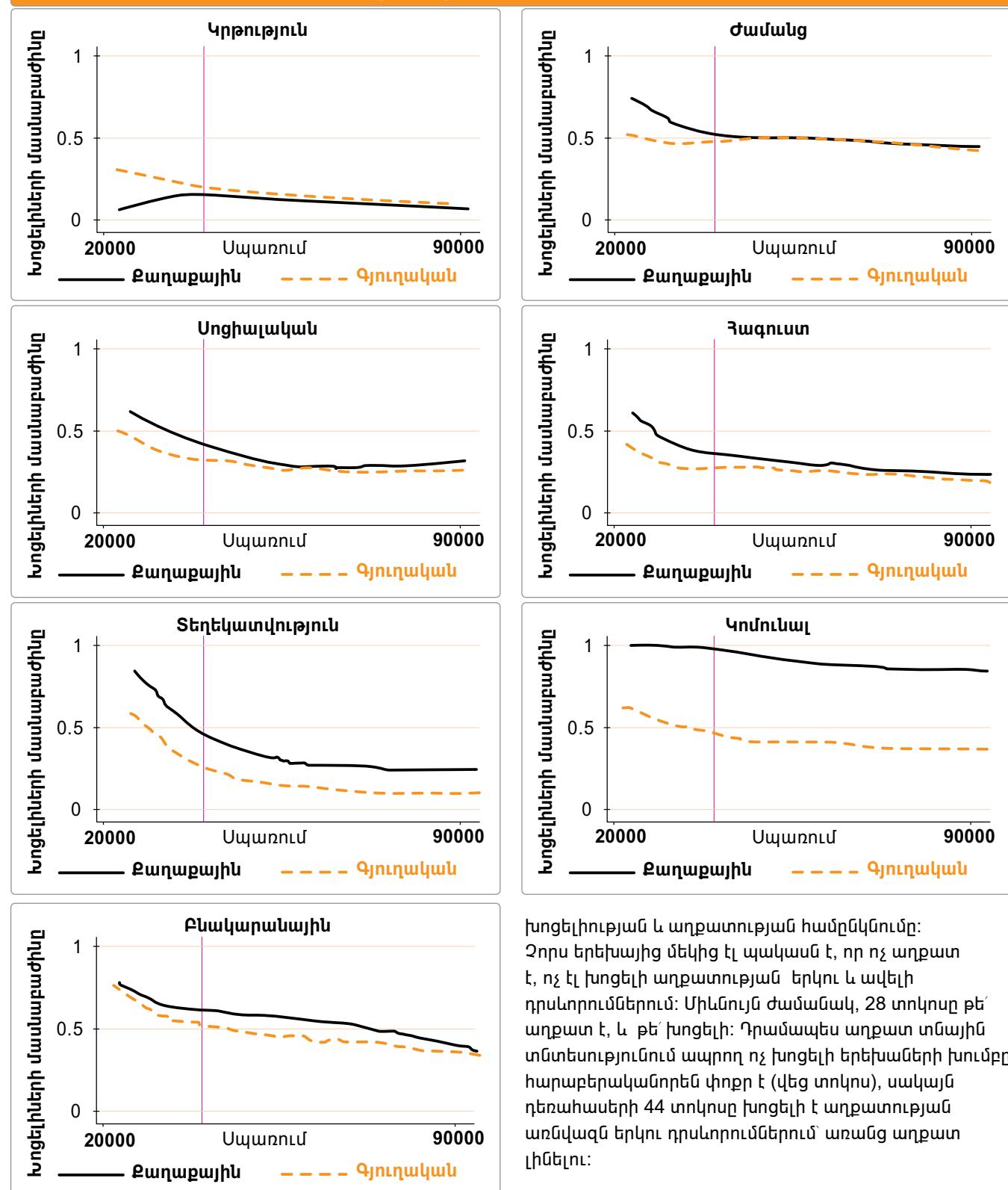
Պատկեր 51. Խոցելիության (2+) և աղքատության համընկնումը, 15-17 տ. երեխաներ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Պատկեր 49. Սպառում և խոցելիության դրսորումներ/չափումներ 15-17 տ. երեխաներ

Խոցելիության և աղքատության համընկնումը:
Չորս երեխայից մեկից էլ պակասն է, որ ոչ աղքատ է, ոչ էլ խոցելի աղքատության երկու և ավելի դրսորումներում: Միևնույն ժամանակ, 28 տոկոսը թե՝ աղքատ է, և թե՝ խոցելի: Դրամապես աղքատ տնային տնտեսությունում ապրող ոչ խոցելի երեխաների խումբը հարաբերականորեն փոքր է (վեց տոկոս), սակայն դեռահասերի 44 տոկոսը խոցելի է աղքատության առնվազն երկու դրսորումներում՝ առանց աղքատ լինելու:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

7 ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սույն գեկույցը գնահատում է Հայաստանում մանկական ադրատության չափերը՝ ըստ Հայաստանում պաշտօնապես սահմանված չափորոշիչների: Մանկական բազմաչափ ադրատությունը սահմանվում է օգտագործելով բազմակի և համընկնող խոցելիության մեթոդաբանությունը, որը մշակվել և կիրառվել է ըստ հայաստանյան համատեքստի: Օգտագործելով 2013 և 2014 թվականների Տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտության տվյալները՝ այս գեկույցը գնահատում է մանկական բազմաչափ ադրատության և դրամական ադրատության միջև համընկնումը՝ ըստ ադրատության ազգային շեմի:

Հայաստանում երեխանների 64 տոկոսն ապրում է բազմաչափ ադրատության պայմաններում, իսկ երեխանների 37 տոկոսը դրամապես ադրատ է: Երեք երեխայից գրեթե մեկն ադրատ է և խոցելի: Երեխանների 28 տոկոսը խոցելի է (ադրատության 2 և ավելի դրսնորումներում) և ապրում է դրամապես ադրատ տնային տնտեսությունում: Այս երեխաններն ամենախոցելին են և պետք է առաջնահերթ տեղ գրավեն սոցիալական քաղաքականության մեջ: Միաժամանակ, երեխանների 36 տոկոսը խոցելի է, սակայն չի ապրում ադրատ տնային տնտեսությունում: Խոցելիությունը վերացնելու համար այս երեխաններն անմիջական միջանտության կարիք ունեն: Նրանք կարող են դուրս մնալ այն քաղաքականությունների ազդեցությունից, որոնք հիմնվում են միայն դրամական չափմանը թիրախավորման վրա:

Խոցելիության առումով առկա են խիստ տարբերություններ քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի միջև, մասնավորապես՝ կոմունալ ծառայությունների առումով: Գյուղական բնակավայրերում ապրող երեխանների 87 տոկոսը խոցելի է այս ուղղությամբ՝ ջրամատակարարման և ջեռուցման անբավարար ծառայությունների համակցությամբ: Երկրորդ կարևոր տարբերությունը տեղեկատվության ուղղությամբ է: Գյուղական բնակավայրերում ապրող երեխանների 57 տոկոսի համար տեղեկատվությունն անհասանելի է, իսկ քաղաքային բնակավայրերում այն հասանելի չէ երեք երեխայից մեկի համար: Միևնույն ժամանակ, չկան ակնհայտ սեռային տարբերություններ խոցելիության բաշխվածության և ադրատության կոնկրետ դրսնորումների առումով:

8 ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ձեկույցում ներկայացված իրավիճակից ելնելով՝ կարևորվում են երկու փոխլրացնող առաջարկություններ: Նախ և առաջ, սոցիալական ապահովության միջոցառումները պետք է բարելավվեն թե՝ իրենց ընդգրկման/ծավալների, թե՝ թիրախավորման տեսանկյունից, քանի որ առկա է երեխաների մի զգալի խումբ (մոտ 17 տոկոս), որը թե՝ աղքատ է, թե՝ խոցելի: Այս երեխաներն, առանձնապես խոցելի լինելով, ապրում են ընտանեկան նպաստների համակարգում չգրանցված ընտանիքներում: Միևնույն ժամանակ, այն միջոցառումները, որոնք նպատակառությամբ են միայն ընտանիքների գնողունակությունը բարձրացնելուն, չեն կարող արդյունավետ կերպով լուծել երեխաների աղքատության խնդիրը, մասնավորապես այն երեխաների, որոնք չեն ապրում դրամապես աղքատ ընտանիքներում: Գնողունակության ածի նկատմամբ խոցելիության արձագանքն այնքան էլ ուժեղ չէ:

Առավել խոցելի երեխաների խնդիրները լուծելու համար համապատասխան քաղաքականություններն իրենց ուշադրությունը պետք է կենտրոնացնեն ենթակառուցվածքների առումով քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի միջև զգալի տարբերությունների վերացման, գյուղական բնակավայրերում սոցիալական ապահովության ցանցերի հզորացման հարցերի վրա: Անհրաժեշտ է բարձրացնել աղքատության նպաստների չափը և ընդլայնել թիրախային շահառուների ներառումը՝ աղքատ և խոցելի երեխաների ավելի լայն հատված ներառելու հավանականությունը բարձրացնելու նպատակով: Յարկ է նաև նշել, որ չափահասների գրադարանության բարելավմանն ուղղված քաղաքականություններն ավելի մեծ հավանականությամբ կարող են դրական ազդեցություն ունենալ խոցելիության, ինչպես նաև տնային տնտեսության ընդհանուր բարեկեցության վրա:

Աղքատության բազմաչափ դրսևորումները և դրամական չափումները պետք է դիտարկվեն ոչ թե որպես մրցակցող, այլ փոխլրացնող գործիքներ: Դրանք երկուսն ել չափազանց կարևոր են նաև կական աղքատության խնդիրներն անբողջականորեն լուծելու տեսանկյունից՝ երեխային պահելով վերլուծության կենտրոնում: Առավել խոցելի երեխաներին առաջնահերթություն տալու համար համապատասխան քաղաքականությունները պետք է դիտարկեն այս երկու չափումների փոխազդեցության արդյունքում ստացված պատկերի ողջ բարդությունը:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱԴՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

ՅՈՒՆԻՏԵՐ

Ալկիր, Ս. և Ֆոստեր, Ջ. 2011 թ. «Քաշվում և բազմաչափ աղքատության չափում», Հանրային տնտեսագիտության ամսագիր (Alkire, S., & Foster, J. (2011). Counting and multidimensional poverty measurement. *Journal of Public Economics*, 95(7), 476–487:

Առևիմսոն, Ա. Բ. (2003). «Բազմաչափ խոցելիություն. հակադրելով սոցիալական բարեկեցությունը և հաշվարկի մոտեցումները», Տնտեսական անհավասարության ամսագիր, 1(1), 51–65 (Atkinson, A. B. (2003). Multidimensional deprivation: Contrasting social welfare and counting approaches. *The Journal of Economic Inequality*, 1(1), 51–65):

Բրուկս-Գանն, Ջ. և Դունկան, Գ. Զ. 1997 թ. «Աղքատության ազդեցությունն երեխաների վրա», Երեխաների ապագան (Brooks-Gunn, J., and Duncan, G. J. (1997). "The effects of poverty on children." *The future of children*) 55–71:

Բուրգունյոն, ֆ. և Չակրավարտի, Ս. Ռ. (2003). «Բազմաչափ աղքատության չափում», Տնտեսական անհավասարության ամսագիր, 1(1), 25–49 (Bourguignon, F., & Chakravarty, S. R. (2003). The measurement of multidimensional poverty. *The Journal of Economic Inequality*, 1(1), 25–49):

Գորդոն Դ., Նենդի Ս., Պանտազիս Ս., Պեմբերտոն Ս., Թաունսենդ Պ. (2003 թ., «Աղքատության բաշխումը զարգացող աշխարհում», ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ին ուղղված գեկույց, Աղքատության վերաբերյալ հետազոտությունների միջազգային կենտրոն, Բրիստոլ (Gordon, D. Nandy, S., Pantazis, C., Pemberton, S., Townsend, P. (2003). "The distribution of child poverty in the developing world", Report to UNICEF. Centre for International Poverty Research, Bristol):

Գրեգ Պ. և Մաշին Ս. (2001). „Մանկական փորձառությունը, կրթական մակարդակը և մեծահասակների աշխատաշուկայի գործառնությունը: Մանկական բարեկեցությունը, մանկական աղքատությունը և երեխայամետ քաղաքականությունը ժամանակակից ազգերում, 129–150 (Gregg P and Machin S (2001) Childhood experiences, educational attainment and adult labour market performance. *Child well-being, child poverty and child policy in modern nations*, 129–150)

Դե Նյուրուրգ, Ս., Չեյ, Զ., դե Սիլիանո, Ս., Պլավգո, Ի. և Վեյ, Զ. (2012) «Բազմակի և համընկնող խոցելիության վերլուծության (MODA) քայլ առ քայլ ուղղույց», ՅՈՒՆԻՍԵՖի Ենթազոտությունների գրասենյակի աշխատանքային փաստաթուղթ (de Neubourg, C., Chai, J., de Milliano, M., Plavgo, I., & Wei, Z. (2012). Step-by-step guidelines to the multiple overlapping deprivation analysis (MODA). UNICEF Office of Research Working Paper) ԱՓ/WP-2012-10:

Դե Նյուրուրգ, Ս., դե Սիլիանո, Ս. և Պլավգո, Ի. «Չափումներում մոլորված՝ բազմաչափ աղքատության ուսումնասիրության առաջնօրացի ամրապնդում» ՅՈՒՆԻՍԵՖի Ենթազոտությունների գրասենյակի աշխատանքային փաստաթուղթ (de Neubourg, C., de Milliano, M., & Plavgo, I. (2014). Lost (in) dimensions: Consolidating progress in multidimensional poverty research. UNICEF Office of Research Working Paper)ԱՓ/ WP 2014-04:

Էսպինգ-Անդերսեն, Գ. և Մայլս, Զ. (2009). «Տնտեսական անհավասարություն և սոցիալական պետություն», Տնտեսական անհավասարության օբյեկտույթ ձեռնարկ, 639-664 (Esping-Andersen, G., & Myles, J. (2009). "Economic inequality and the welfare state." *The Oxford Handbook of Economic Inequality*, 639–664):

Կորակ, Ս. (2006). «Արյո՞ք աղքատ երեխաները դառնում են աղքատ մեծահասակներ. Սերունդների վաստակների շարժումության՝ երկրների միջև համեմատությունից քաղված դասեր», Տնտեսական անհավասարության հետազոտություն, 13, 143-188 (Corak, M. (2006). "Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons from a Cross-Country Comparison of Generational Earnings Mobility." *Research on Economic Inequality*, 13, 143–188):

ՄԱԿ (2007). «ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասամբլեան ընդունում է մանկական աղքատության հղոր սահմանում», Մամուլի կենտրոնի լրահոսից, Նյու Յորք, 10 հունվարի 2010 (United Nations (2007). UN General Assembly adopts powerful definition of child poverty, Press Centre News Note, New York): 10 January 2010.

ՅՈՒՆԻՍԵՖ Հայաստան 2014 թ. «Հայաստանում երեխաներ իրավունքների իրադրությունը, Ակնարկ 2016-2020 թթ. Զարգացման աջակցության ծրագրի համար» (UNICEF Armenia (2014) "Situation of child rights in Armenia Overview for the 2016-2020 Country Program development"):

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ա.

Աղքատության դրսնորումների և ցուցանիշների ցանկ

Աղքատության դրսնորում	Ցուցանիշ	Տարիքային խմբեր		
		0-5 տարեկան	6-14 տարեկան	15-17 տարեկան
Սնուցում	Բացառապես կրծքով կերակրում առևլազն մինչև 6 ամսական՝ ^ա	X		
ՎՄՏԿԽ	Դաճախում նախադպրոցական հաստատություն (3-5 տարեկան) ^Բ	X		
Կրթություն	Տնային աշխատանքները կատարելու տեղ		X	
	Դպրոցի համար անհրաժեշտ գրեսական պիտույքներ		X	
	Ընդգրկված չէ զբաղվածության կամ կրթության համակարգերում			X
Ժամանց	Դրսում խաղալու տարածք		X	X
	Ժամանացային միջոցներ (խաղալիքներ, հեծանիվ)		X	
	Գրքեր			X
Սոցիալական փոխ- հարաբերություններ	Ընկերներ		X	X
Ցագուստ	Կոշիկներ		X	X
Տեղեկատվու- թյուն	Տանը համակարգչի բացակայություն	X	X	
	Ինտերնետային կապի բացակայություն	X	X	
	Դամակարգչից օգտվելու հնարավորության բացակայություն			X
	Դամացանցից օգտվելու հնարավորության բացակայություն			X
Կոմունալ ծառայու- թյուններ	Ջրամատակարարում (հասանելի է օրական 8 ժամից պակաս կամ ամսական 20 օրից պակաս)	X	X	X
	Ջեռուցում (չկա կամ օգտագործվում է փայտե վառելիք)	X	X	X
Բնակարա- նային պայմաններ	Գերբնակեցված	X	X	X
	Բնակարանային պայմանների հետ կապված խնդիրներ	X	X	X

Նշումներ. (ա) Հարցը տրվել է հետահայաց, 0-5 տարեկան բոլոր երեխաների համար, (բ) Սահմանվում է
միայն 3-5 տարեկան երեխաների համար, 0-3 տարեկան երեխաները համարվում են ոչ խոցելի:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

ՅԱՎԵԼՎԱԾ Բ.

Մեթոդանություն

Յետևելով Ալկիրին և Ֆոստերին (Alkire and Foster) (2011 թ.), MODA մեթոդաբանությունը խոցելիությունն ուսումնասիրում է՝ օգտագործելով երեք հիմնական համարվեր՝ թվաքանակի գործակից, խոցելիության միջին խորություն և ճշգրտված թվաքանակի գործակից։ Յուրաքանչյուր ցուցանիշի և դրսևորման համար խոցելիության թվաքանակի գործակիցը մանկական բազմաչյուրյան մաս կազմող խոցելի երեխաների թիվն է։ Որպես FGT0 չափորոշիչ, այն ունի համարվերի այս ընտանիքին հատուկ բնութագրիչը (Foster et al. 1984)։ Տվյալ դրսևորման խոցելիության թվաքանակի գործակիցը հաշվարկվում է հետևյալ կերպ։

$$h_{j,r} = \frac{q_{j,r}}{n_r}$$

$$q_{j,r} = \sum_{i=1}^{n_r} y_j$$

Որտեղ՝

$h_{j,r}$ - խոցելի երեխաների թվաքանակի գործակիցն է՝ r բազմաչյուրյան j աղքատության դրսևորման մեջ։

$q_{j,r}$ - r բազմաչյուրյան j աղքատության դրսևորման մեջ խոցելի երեխաների թիվն է։

n_r - r բազմաչյուրյան մեջ երեխաների թիվն է։

y_j - i երեխայի j աղքատության դրսևորման մեջ

խոցելիության կարգավիճակն է, ուր տեղի է ունեցել $y_j = 1$ եթե $x_j < Z_j$ (կարիքավորություն) և $y_j = 0$ եթե $x_j \geq Z_j$ (խոցելիություն չկա).

x_j - i երեխայի համար j աղքատության դրսևորման աղքեքն է։

Z_j - j աղքատության դրսևորման շենք։

Հաշվելով յուրաքանչյուր երեխայի գրկանքների թիվը՝ կարող ենք հաշվարկել տարանջատման յուրաքանչյուր կետի համար աղքատության/աղքատ երեխաների թվաքանակը։ Բազմաչյափ խոցելիության միջին հնտենսիվությունը A բազմաչյափ խոցելիություն ունեցող երեխաների խոցելիության ընդգրկումն է։ Այն խոցելի համարվող երեխաների մոտ առկա բոլոր գրկանքների հանրագումարն է՝ որպես առնվազն K դրսևորումներում

խոցելի երեխաների հնարավոր բոլոր գրկանքների ընդհանուր գումարը։

Խոցելիության միջին խորությունն օգտագործում է հետևյալ բանաձևը.

$$A = \frac{\sum_1^{q_K} c_K}{q_K \times d}$$

Որտեղ՝

A - բազմաչյափ խոցելիության միջին հնտենսիվությունն է համաձայն A տարիքային խմբի համար K տարանջատման կետի։

q_K - A տարիքային խմբում առնվազն K գրկանքներ ունեցող երեխաների թիվն է։

d - համապատասխան A տարիքային խմբի շրջանակներում մեկ երեխայի հաշվով գրկանքների ընդհանուր թիվն է։

c_K - i բազմաչյափ խոցելիություն ունեցող յուրաքանչյուր երեխայի կրած գրկանքների հանրագումարը, որտեղ

$c_K = D_i * y_K$ ։

Վերջապես, MODA ճշգրտված թվաքանակի գործակիցը բաղկացած է մանկական բազմաչյափ խոցելիության թվաքանակի գործակիցից և խոցելիության միջին հնտենսիվությունից։ Մանկական բազմաչյափ խոցելիության թվաքանակի գործակիցը հաշվարկվում է հետևյալ բանաձևով.

$$M_0 = H * A = \frac{\sum_1^{q_K} c_K}{n_a * d}$$

Որտեղ՝

M_0 - A տարիքային խմբում առնվազն K գրկանքներ ունեցող երեխաների շրջանում մանկական խոցելիության ճշգրտված թվաքանակի գործակիցն է։

c_K - i բազմաչյափ խոցելիություն ունեցող յուրաքանչյուր երեխայի գրկանքների թիվը, որտեղ $c_K = D_i * y_K$ ։

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4.

Բազմաչափ ռեգրեսիայի արդյունքներ

**Այլուսակ 4. Յուրաքանչյուր չափման համար սահմանային (մարգինալ) ազդեցությունը.
0-5 տարեկան երեխաներ**

ՓՈՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ	ՄՆՈՒՅՆ	ՎՄՏԿՆ	ՏԵՂԵԿԱԾ ՎՈՒԹՅՈՒՆ	ԿՈՄ. ԾԱՌԱ ՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՓԱՅՄԱՆՆԵՐ
1,000 AMD	0.000	0.000	-0.005	-0.002	-0.003
	(0.63)	(-1.92)	(-12.16)	(-5.85)	(-7.59)
Տարիք	-0.217	3.534	0.023	0.006	0.010
	(-10.75)	(0.05)	(1.00)	(0.32)	(0.42)
SS գլխավորի տարիք	0.005	0.004	-0.006	0.005	-0.001
	(1.07)	(1.30)	(-1.20)	(1.08)	(-0.20)
Արական	-0.040	0.004	0.000	0.031	-0.041
	(-2.32)	(0.35)	(-1.92)	(1.97)	(-2.24)
SS կին գլխավոր	0.050	-0.016	3.534	-0.044	0.036
	(1.64)	(-0.79)	(0.05)	(-1.58)	(1.11)
SS գլխավորն ունի հիմն. կրթություն	-0.059	0.011	0.004	0.020	-0.008
	(-1.70)	(0.51)	(1.30)	(0.65)	(-0.21)
SS գլխավորն ունի միջն. և ավելի բարձր կրթություն	-0.070	-0.017	0.004	-0.066	-0.065
	(-1.99)	(-0.78)	(0.35)	(-2.08)	(-1.75)
SS գլխավորն աշխատող է	-0.046	-0.075	-0.016	0.010	-0.016
	(-1.68)	(-4.23)	(-0.79)	(0.41)	(-0.55)
SS գլխավորն աշխատում է իր հաշվին գյուղատնտեսության ոլորտում	-0.046	0.003	0.011	0.264	-0.131
	(-1.07)	(0.09)	(0.51)	(5.32)	(-2.81)
SS գլխավորն գրավում է սեփական գործով (ոչ գյուղատնտեսական)	-0.080	-0.152	-0.017	-0.054	-0.033
	(-0.96)	(-3.11)	(-0.78)	(-0.65)	(-0.34)
SS գլխավորն ամուսնացած է/ բնակվում է համատեղ	-0.017	-0.006	-0.075	0.036	0.046*
	(-0.65)	(-0.36)	(-4.23)	(1.46)	(1.65)
Գյուղական	-0.050	0.099	0.003	0.440	-0.054
	(-2.58)	(8.07)	(0.09)	(37.94)	(-2.60)
0-5 տ. երեխաների թիվը	0.030	-0.016	-0.152	0.017	0.113
	(2.21)	(-1.70)	(-3.11)	(1.37)	(7.43)
6-14 տ. երեխաների թիվը	-0.011	0.024	-0.006	0.027	0.121
	(-0.70)	(2.34)	(-0.36)	(1.98)	(7.24)
15-17 տ. երեխաների թիվը	-0.037	0.019	0.099	-0.046	0.083
	(-0.96)	(0.74)	(8.07)	(-1.36)	(2.00)
18-25 տ. չափահասների թիվը	0.011	-0.007	-0.016	-0.021	0.066
	(0.90)	(-0.71)	(-1.70)	(-1.85)	(4.79)
26-35 տ. չափահասների թիվը	0.001	-0.017	0.024	-0.018	0.068
	(0.11)	(-2.13)	(2.34)	(-1.59)	(4.98)
36-50 տ. չափահասների թիվը	-0.012	-0.014	0.019	-0.024	0.062
	(-0.73)	(-1.22)	(0.74)	(-1.55)	(3.38)
51-65 տ. չափահասների թիվը	0.005	-0.038	-0.007	0.002	0.038
	(0.26)	(-2.96)	(-0.71)	(0.13)	(1.86)
65 տ.-ից բարձր չափահասների թիվը	0.052	-0.027	-0.017	-0.013	0.053
	(1.89)	(-1.39)	(-2.13)	(-0.50)	(1.78)
Դիտողություններ	2,617	2,617	2,617	2,617	2,617

z - Վիճակագրական տվյալները փակագծերում են, թավ <0.1, թավ և սույնաված < 0.01

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Աղյուսակ Գ 2. Յուրաքանչյուր չափման համար սահմանային (մարգինալ) ազդեցությունը. 6-14 տ. Երեխաներ

Փոփոխականներ	Կրթ.	Ժամանց	Սոց.	Դագուստ	Տեղեկ.	Կոմ. ծառ.	Բնակարան. պայմաններ
1,000 ՀՀԴ	-0.002	-0.004	-0.003	-0.003	-0.006	-0.003	-0.003
	(-4.68)	(-7.81)	(-5.98)	(-7.21)	(-11.54)	(-8.07)	(-6.30)
Տարիք	-0.114	-0.012	-0.097	-0.093	0.005	0.026	-0.030
	(-2.97)	(-0.30)	(-2.37)	(-2.94)	(0.14)	(0.77)	(-0.74)
SS գլխավորի տարիք	-0.015	-0.012	0.010	0.014	0.019	0.024	-0.007
	(-1.44)	(-1.12)	(0.93)	(1.59)	(1.90)	(2.58)	(-0.66)
Արական	-0.007	-0.030	-0.032	-0.001	0.000	-0.005	-0.022
	(-0.34)	(-1.31)	(-1.38)	(-0.03)	(0.02)	(-0.26)	(-0.98)
SS կին գլխավոր	0.126	0.065	-0.006	0.029	0.003	-0.013	0.115
	(3.53)	(1.68)	(-0.16)	(0.98)	(0.10)	(-0.41)	(3.07)
SS գլխավորն ունի հիմն. կրթություն	0.054	0.002	0.066	0.08	0.062	0.028	0.024
	(1.67)	(0.05)	(1.94)	(2.82)	(1.99)	(0.98)	(0.72)
SS գլխավորն ունի միջն. և ավելի բարձր կրթություն	0.035	-0.045	0.07	-0.034	0.028	0.018	-0.007
	(0.96)	(-1.16)	(1.83)	(-1.19)	(0.81)	(0.57)	(-0.19)
SS գլխավորն աշխատող է	-0.055	-0.004	-0.105	-0.047	-0.093	0.039	-0.041
	(-1.81)	(-0.13)	(-3.32)	(-1.81)	(-3.16)	(1.49)	(-1.32)
SS գլխավորն աշխատում է իր հաշվին գյուղատնտեսության ոլորտում	-0.093	-0.119	0.035	-0.07	-0.023	0.091	-0.087
	(-2.58)	(-3.24)	(0.94)	(-2.52)	(-0.68)	(2.64)	(-2.45)
SS գլխավորը գրադպատմ է սեփական գործով (ոչ գյուղատնտեսական)	-0.176	-0.08	-0.12	-0.094	-0.127	-0.007	-0.038
	(-4.16)	(-1.66)	(-2.51)	(-2.62)	(-2.92)	(-0.16)	(-0.81)
SS գլխավորն ամուսնացած է/ բնակվում է համատեղ	0.007	0.072	-0.033	0.079	0.065	0.006	-0.010
	(0.22)	(2.06)	(-0.96)	(2.91)	(2.03)	(0.20)	(-0.29)
Գյուղական	-0.11	0.038	0.022	0.104	0.242	0.417	0.076
	(-4.01)	(1.31)	(0.75)	(4.70)	(9.84)	(21.90)	(2.75)
0-5 տ. Երեխաների թիվը	0.038	0.064	0.005	0.023	0.063	0.049	0.147
	(1.97)	(3.07)	(0.25)	(1.49)	(3.44)	(2.82)	(7.06)
6-14 տ. Երեխաների թիվը	0.095	0.019	0.041	0.045	0.046	0.073	0.093
	(5.39)	(1.01)	(2.15)	(3.17)	(2.63)	(4.35)	(4.95)
15-17 տ. Երեխաների թիվը	0.074	0.042	-0.012	0.053	-0.034	0.037	0.114
	(2.40)	(1.26)	(-0.37)	(2.21)	(-1.13)	(1.30)	(3.56)
18-25 տ. չափահասների թիվը	0.047	-0.023	-0.022	-0.027	-0.019	0.008	0.142
	(1.99)	(-0.92)	(-0.86)	(-1.37)	(-0.85)	(0.38)	(5.59)
26-35 տ. չափահասների թիվը	0.065	-0.032	0.006	0.016	-0.098	-0.009	0.029
	(3.22)	(-1.49)	(0.30)	(0.97)	(-5.21)	(-0.53)	(1.42)
36-50 տ. չափահասների թիվը	0.067	0.024	0.024	0.019	-0.102	-0.019	0.014
	(3.00)	(1.03)	(1.04)	(1.07)	(-4.84)	(-0.97)	(0.60)
51-65 տ. չափահասների թիվը	0.020	0.049	-0.083	-0.007	-0.103	-0.035	0.038
	(0.81)	(1.88)	(-3.22)	(-0.33)	(-4.32)	(-1.56)	(1.48)
65 տ.-ից բարձր չափահասների թիվը	0.030	0.085	-0.089	0.054	-0.035	0.021	0.062
	(0.81)	(2.18)	(-2.30)	(1.85)	(-0.99)	(0.65)	(1.67)
Դիտողություններ	1,752	1,752	1,752	1,752	1,752	1,752	1,752

z - Վիճակագրական տվյալները փակագծերում են, **թափ <0.1, թափ և ոլորտված <0.01**

Այուսակ Գ 3. Յուրաքանչյուր չափման համար մարգինալ ազդեցությունը. 15-17 տ. Երեխաներ

ՓՈՓՈԽԱԿԱՍՆԵՐ	Կրթ.	Ժամանց	Սոց.	Հագուստ	Տեղեկ.	Կոմ. ծառ.	Բնակարան. պայմաններ
1,000 ՀՀԴ	-0.002	-0.001	-0.002	-0.001	-0.003	-0.003	-0.002
	(-3.12)	(-1.67)	(-2.77)	(-1.94)	(-3.76)	(-4.00)	(-2.65)
Տարիք	1.061	1.155	-3.288	1.694	0.248	-2.988	0.376
	(1.07)	(0.76)	(-2.44)	(1.38)	(0.19)	(-2.52)	(0.27)
SS գլխավորի տարիք	-0.008	0.027	0.018	0.011	0.020	0.03	0.056
	(-0.86)	(1.48)	(1.11)	(0.73)	(1.28)	(2.01)	(3.24)
Արական	0.016	0.037	-0.054	0.016	-0.083	-0.020	-0.021
	(0.73)	(0.87)	(-1.48)	(0.46)	(-2.31)	(-0.60)	(-0.54)
SS կին գլխավոր	0.000	0.012	0.014	0.023	-0.046	0.08	0.178
	(0.01)	(0.18)	(0.25)	(0.46)	(-0.83)	(1.65)	(3.06)
SS գլխավորն ունի հիմն. կրթություն	-0.465	-0.131	0.079	-0.089	0.007	0.043	-0.108
	(-8.01)	(-2.00)	(1.54)	(-1.47)	(0.12)	(0.78)	(-1.69)
SS գլխավորն ունի միջն. և ավելի բարձր կրթություն	-0.498	-0.155	0.225	-0.012	-0.092	-0.056	0.057
	(-8.41)	(-1.97)	(3.32)	(-0.16)	(-1.34)	(-0.88)	(0.76)
SS գլխավորն աշխատող է	-0.011	-0.051	-0.128	0.005	-0.119	-0.127	-0.107
	(-0.37)	(-0.89)	(-2.50)	(0.10)	(-2.41)	(-2.72)	(-1.98)
SS գլխավորն աշխատում է իր հաշվին գյուղատնտեսության ոլորտում	-0.019	-0.000	-0.080	0.057	0.066	0.046	-0.089
	(-0.57)	(-0.00)	(-1.33)	(1.02)	(1.08)	(0.82)	(-1.46)
SS գլխավորն զբաղվում է սեփական գործով (ոչ գյուղատնտեսական)	0.015	-0.015	-0.139	-0.049	0.004	0.045	-0.104
	(0.31)	(-0.18)	(-1.99)	(-0.80)	(0.05)	(0.66)	(-1.29)
SS գլխավորն ամուսնացած է/ բնակվում է համատեղ	-0.051	0.095	0.030	0.032	0.049	-0.021	0.038
	(-1.02)	(1.23)	(0.45)	(0.51)	(0.74)	(-0.34)	(0.52)
Գյուղական	-0.038	-0.013	0.039	0.003	0.063	0.415	0.099
	(-1.36)	(-0.27)	(0.87)	(0.07)	(1.45)	(13.63)	(2.10)
0-5 տ. Երեխաների թիվը	0.009	0.029	0.030	0.015	0.166	0.021	0.222
	(0.36)	(0.51)	(0.62)	(0.33)	(3.49)	(0.47)	(3.90)
6-14 տ. Երեխաների թիվը	0.011	0.037	0.033	0.12	0.053	0.001	0.088
	(0.74)	(1.10)	(1.17)	(4.67)	(1.88)	(0.03)	(2.79)
15-17 տ. Երեխաների թիվը	0.062	-0.091	-0.089	-0.021	-0.009	0.039	0.225
	(2.57)	(-1.78)	(-1.92)	(-0.52)	(-0.20)	(0.95)	(4.87)
18-25 տ. չափահասների թիվը	0.014	0.033	-0.074	-0.014	-0.015	-0.054	0.096
	(0.84)	(0.97)	(-2.39)	(-0.52)	(-0.51)	(-1.93)	(3.00)
26-35 տ. չափահասների թիվը	-0.005	-0.041	-0.010	-0.024	-0.089	-0.096	0.017
	(-0.21)	(-0.92)	(-0.27)	(-0.69)	(-2.31)	(-2.78)	(0.41)
36-50 տ. չափահասների թիվը	0.023	0.017	0.010	-0.065	-0.132	0.003	-0.020
	(1.06)	(0.41)	(0.27)	(-1.96)	(-3.74)	(0.09)	(-0.51)
51-65 տ. չափահասների թիվը	0.032	-0.010	-0.024	0.021	-0.081	-0.042	0.019
	(1.20)	(-0.21)	(-0.54)	(0.54)	(-1.87)	(-1.08)	(0.42)
65 տ.-ից բարձր չափահասների թիվը	-0.014	-0.004	-0.004	0.030	-0.023	0.011	0.049
	(-0.42)	(-0.06)	(-0.08)	(0.60)	(-0.42)	(0.22)	(0.84)
Դիտողություններ	562

z - Վիճակագրական տվյալները փակագծերում են, թավ <0.1, Թավ և ուղղագույն < 0.01

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՊՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկնող խոցելիության ազգային վերլուծություն

Այսուսակ Գ4-Մարդինալ ազդեցությունը խոցելիության վրա՝ ըստ տարիքային խմբի և ընդհանուրը								
	Children 0-5		Children 6-14		Children 15-17		All children	
Փոփոխականներ	Խոցելի 2+	Զրկանքների թիվը	Խոցելի 2+	Զրկանքների թիվը	Խոցելի 2+	Զրկանքների թիվը	Խոցելի 2+	Զրկանքների թիվը
1,000 ՀՀԴ	-0.003	-0.001	-0.003	-0.001	-0.003	-0.001	-0.004	-0.001
	(-9.43)	(-5.22)	(-9.36)	(-6.52)	(-4.68)	(-3.55)	(-14.69)	(-10.02)
Տարիք	-0.063	-0.024	-0.034	-0.022	1.450	0.040	0.041	0.010
	(-3.01)	(-1.78)	(-1.07)	(-1.02)	(1.14)	(0.05)	(7.48)	(2.53)
SS գլխավորի տարիք	0.004	-0.001	-0.009	0.004	0.028	0.011	0.002	0.002
	(0.80)	(-0.31)	(-1.12)	(0.73)	(1.98)	(1.47)	(0.43)	(0.49)
Արական	-0.026	-0.002	-0.037	-0.011	0.008	-0.006	-0.014	-0.006
	(-1.56)	(-0.15)	(-2.11)	(-0.96)	(0.24)	(-0.29)	(-1.17)	(-0.71)
SS կին գլխավոր	0.006	0.005	0.025	0.025	0.082	0.025	0.015	0.018
	(0.21)	(0.26)	(0.83)	(1.26)	(1.54)	(0.78)	(0.73)	(1.18)
SS գլխավոր ունի ընդհ. կորուպյուն	-0.000	0.024	0.068	0.012	-0.000	-0.008	0.077	0.034
	(-0.01)	(1.13)	(2.68)	(0.68)	(-0.01)	(-0.24)	(4.23)	(2.51)
SS գլխավորն ունի միջն. և ավելի բարձր կորուպյուն	-0.102	-0.032	0.061	0.015	-0.035	-0.001	0.020	-0.013
	(-3.07)	(-1.40)	(2.27)	(0.84)	(-0.53)	(-0.03)	(1.03)	(-0.85)
SS գլխավորն աշխատող է	-0.077	-0.050	-0.074	-0.021	-0.171	-0.033	-0.060	-0.024
	(-2.83)	(-2.76)	(-3.29)	(-1.47)	(-3.51)	(-1.25)	(-3.53)	(-2.09)
SS գլխավորն աշխատում է իր հաշվին գյուղատնտեսության ոլորտում	0.024	0.050	-0.170	-0.033	-0.039	-0.010	-0.072	-0.008
	(0.51)	(2.14)	(-4.26)	(-1.32)	(-0.57)	(-0.26)	(-2.84)	(-0.47)
SS գլխավորը գբաղվուն է սեփական գործվ (ոչ գյուղատնտեսական)	-0.235	-0.070	-0.030	-0.029	0.014	-0.000	0.012	-0.001
	(-2.48)	(-1.08)	(-1.08)	(-1.25)	(0.28)	(-0.02)	(0.57)	(-0.08)
SS գլխավորն ամուսնացած է/ բնակվում է համատեղ	0.016	0.004	0.050	-0.005	0.014	0.025	0.019	0.005
	(0.64)	(0.22)	(1.87)	(-0.29)	(0.21)	(0.69)	(1.05)	(0.40)
Գյուղական	0.224	0.101	0.161	0.110	0.127	0.092	0.197	0.144
	(12.44)	(6.72)	(7.13)	(5.65)	(3.08)	(3.08)	(12.82)	(10.42)
0-5տ երեխաների թիվը	0.059	0.017	0.071	0.013	0.074	0.031	0.026	0.007
	(4.22)	(1.76)	(3.76)	(1.05)	(1.45)	(0.90)	(2.29)	(0.89)
6-14տ երեխաների թիվը	0.029	0.009	0.069	0.026	0.037	0.003	0.083	0.024
	(1.90)	(0.85)	(4.19)	(2.38)	(1.21)	(0.16)	(7.96)	(3.10)
15-17տ երեխաների թիվը	-0.025	0.045	0.046	0.007	0.067	-0.006	0.010	-0.003
	(-0.68)	(1.31)	(1.75)	(0.43)	(1.47)	(-0.22)	(0.51)	(-0.20)
18-25տ չափահասների թիվը	-0.022	-0.000	0.003	0.010	0.010	-0.004	0.010	0.012
	(-1.76)	(-0.03)	(0.16)	(0.73)	(0.36)	(-0.26)	(1.03)	(1.55)
26-35տ չափահասների թիվը	-0.014	0.013	0.001	-0.002	-0.009	0.016	0.002	0.014
	(-1.11)	(1.48)	(0.04)	(-0.16)	(-0.23)	(0.59)	(0.18)	(1.92)
36-50տ չափահասների թիվը	-0.003	0.030	0.013	0.003	-0.023	-0.005	0.005	0.019
	(-0.15)	(2.51)	(0.72)	(0.27)	(-0.63)	(-0.23)	(0.38)	(2.12)
51-65տ չափահասների թիվը	-0.008	-0.004	0.020	0.003	-0.012	-0.028	-0.001	0.002
	(-0.41)	(-0.36)	(1.02)	(0.24)	(-0.30)	(-1.14)	(-0.08)	(0.22)
65տ-ից բարձր չափահասների թիվը	0.016	-0.021	-0.000	-0.010	0.011	-0.029	0.003	-0.017
	(0.58)	(-1.14)	(-0.01)	(-0.52)	(0.20)	(-0.96)	(0.12)	(-1.14)
Դիտողություններ	2,617	2,617	1,752	1,752	562	562	4,578	4,578

z-վիճակագրական տվյալները փակագծերում են, թավ <0.1, թավ և ռնգածված < 0.01

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱԿ-Ի ՄԱՆԿԱԼԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

www.unicef.am

www.facebook.com/unicefarmenia

www.twitter.com/unicefarmenia

www.instagram.com/unicef_armenia

www.youtube.com/unicefmenian

Հրատարակվել է ՄԱԿ-Ի մանկալկան հիմնադրամի
հայաստանյան գրասենյակի կողմից

Պետրոս Ադամյան 14, ՄԱԿ-Ի հայաստանյան

գրասենյակ, 3-րդ հարկ

Երևան 0010, Հայաստան

+ (37410) 580 174

yerevan@unicef.org

www.unicef.am

© ՄԱԿ-Ի մանկալկան հիմնադրամի հայաստանյան

գրասենյակ

Երևան 2016

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՌԵԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկող
խցելիության
ազգային վերլուծություն

CHILD POVERTY IN ARMENIA

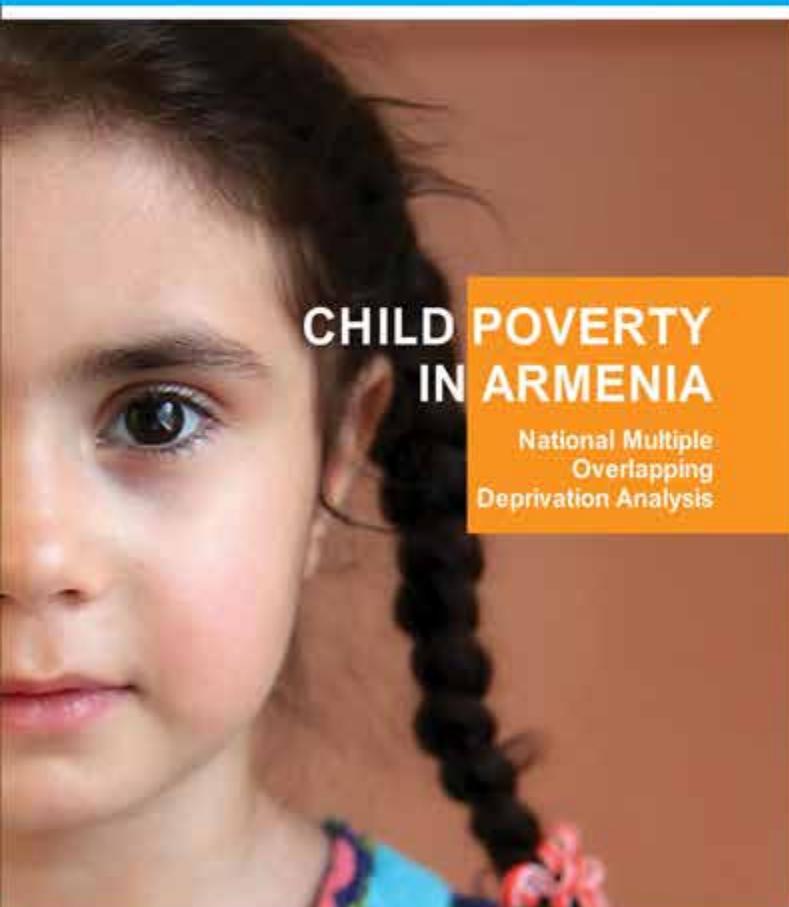
National Multiple
Overlapping
Deprivation Analysis

NATIONAL STATISTICAL SERVICE OF RA
unicef 70 YEARS FOR EVERY CHILD

NATIONAL STATISTICAL SERVICE OF RA
unicef 70 YEARS FOR EVERY CHILD

CHILD POVERTY IN ARMENIA

National Multiple
Overlapping
Deprivation Analysis

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՌԵԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բազմակի և համընկող
խցելիության
ազգային վերլուծություն

NATIONAL STATISTICAL SERVICE OF RA

unicef 70 YEARS FOR EVERY CHILD

NATIONAL STATISTICAL SERVICE OF RA

unicef 70 YEARS FOR EVERY CHILD